

Satu Sariola

“Voimia, intoa ja iloista asennetta”

Kyselytutkimus vanhempien näkemyksistä
koulukuraattorin työstä Jokelan alakouluilla.

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sosionomi (YAMK)
Sosiaali- ja terveysalan ylempi
AMK -tutkinto
Opinnäytetyö
1.11.2010

Tekijä	Satu Sariola
Otsikko	"Voimia, intoa ja iloista asennetta" Kyselytutkimus vanhempien näkemyksistä koulukuraattorin työstä Jokelan alakouluilla.
Sivumäärä	78 sivua + 5 liitettä
Aika	1.11. 2010
Tutkinto	Sosionomi (YAMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Mervi Nyman, lehtori VTM
<p>Opinnäytetyöni tarkoitus oli kerätä alakoulujen koulukuraattorityön kehittämiseksi tietoa vanhempien toiveista ja näkemyksistä koulukuraattorin työstä erityisesti yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Työssäni olen jonkin verran peilannut vastauksia Pirkko Sipilä-Lähdekorven 2004 valmistuneeseen väitöskirjaan, jossa hän tutki peruskoulun yläluokkien koulukuraattoreiden näkemyksiä omasta työstään. Olen myös vertaillut vastausten erovaisuuksia niillä kouluilla, joilla koulukuraattoriresurssia on ollut enemmän käytettävissä, niihin kouluihin, joilla koulukuraattori käy vain tarvittaessa.</p> <p>Opinnäytetyöni toteutin kokonaistutkimuksena Tuusulan kunnan Jokelan alueen kaikissa kolmessa alakoulussa keväällä 2010. Aineistoni koostui opettajan välityksellä oppilaiden huoltajille lähetetystä kyselylomakkeesta. Kyselylomake sisälsi sekä strukturoituja, että avoimia kysymyksiä. Kyselylomake lähti 477:n kotiin ja niistä palautui 258 kokonaisvastausprosentin ollessa 54 %.</p> <p>Opinnäytetyöni tulosten mukaan vanhemmat mieltävät koulukuraattorin tärkeimmäksi rooliksi koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen. Tästä huolimatta he kuitenkin pitivät koulukuraattorin keskeisenä työskentelymuotona yksilökeskeistä työskentelyä. Vastajat toivat vastuksissaan vahvasti esille koulukuraattorin läsnä olemista, tavoitettavuutta ja opettajan tukena olemista. He toivoivat koulukuraattorin osallistuvan entistä enemmän koulun arkeen näkymällä koulun yhteisissä tilaisuuksissa sekä oppitunneilla.</p> <p>Näiden tulosten valossa näyttäisi olevan tarvetta edelleen vahvistaa koulukuraattorin roolia ja pohtia mihin suuntaan jatkossa halutaan mennä: painottaa sosiaalityöntekijän roolia vai mennä enemmän kohti koulu yhteisön hyvinvointityöntekijän roolia. Roolin kirkastaminen, koulukuraattorityön näkyväksi tekeminen ja keskeisten työnsisältöjen pohtiminen tulevatkin olemaan tulevaisuudessa koulukuraattorityön keskeistä sisältöä työn kehittämisen kannalta.</p>	
Avainsanat	koulukuraattori, koulu, yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, osallisuus

Author Title	Satu Sariola "Energy, Enthusiasm and Bright Attitude" Parents` Visions of School Social Workers` Work in Jokela Primary Schools
Number of Pages Date	78 + 5 appendices 1 November 2010
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation	
Instructor	Mervi Nyman, Senior Lecturer
<p>The purpose of this study was to gather data from the parents of primary school pupils, their hopes and visions, especially from the perspective of sense of community and social capital. I to some extent reflected the answers on Pirkko Sipilä-Lähdenkorpi's thesis, which was published in 2004, where she studied schools social workers` opinions of their own work in compulsory school. I also compared differences in the answers of schools where school social workers were more available, to those that school social workers only visited when necessary.</p> <p>I performed this study in all three Jokela area primary schools in the municipality of Tuusula in spring 2010. The data for this study was collected by sending a questionnaire to the pupils` guardians. The questionnaire included structured and open questions. The questionnaire was sent to 477 homes and 258 were returned; the response rate was 54%.</p> <p>The results showed that parents thought that the most important role for school social workers was to promote well-being in school. However, they considered working with individuals central to the function of the school social worker. The respondents indicated the importance of the school social worker's presence, availability and support to the teachers. They hoped that the school social workers would more participate in the school's everyday life, by being more visible in the school's general events and in lessons.</p> <p>This may indicate that there is a need to further strengthen the school social worker's role and to consider the direction to go in the future. In particular, whether to emphasise the social worker's role, or to aim more toward the school community welfare worker's role. In the future, vital elements of the school social worker are clarifying the role of the school social worker, making school social work more visible and consideration of the central work content.</p>	
Keywords	school social worker, school, sense of community, social capital, involvement

SISÄLLYS

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön lähestymistapa	6
	2.1 Työn tausta ja tarkoitus	6
	2.2 Työn viitekehys ja näkökulma	7
3	Aiheeseen liittyvä viimeaikainen tutkimus	9
4	Koulukuraattorityön tarkastelua	10
	4.1 Koulukuraattorin tehtävät ja rooli lainsäädännössä	10
	4.2 Koulukuraattorin rooli oppilashuoltotyöryhmässä	13
5	Yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma ja osallisuus koulun arjessa	15
	5.1 Yhteisöllisyys	15
	5.2 Sosiaalinen pääoma	16
	5.3 Osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet	20
6	Tutkimusongelma ja aiheen raja	22
7	Tutkimuksen toteutus	24
	7.1 Tiedonhankintamenetelmä ja prosessin kuvaus	24
	7.2 Tutkimusalueen ja valittujen koulujen esittely	26
	7.3 Aineisto	29
	7.4 Aineiston analysointi	30
	7.5 Luotettavuus	33
8	Tulokset	35
	8.1 Koulukuraattorin rooli	36
	8.2 Koulukuraattorin tärkeimmät ominaisuudet	42
	8.3 Keskeisintä koulukuraattorin työssä	44
	8.4 Koulukuraattorityön painotusalueet	48
	8.5 Tavoitettavuus ja saatavilla olo	49
	8.6 Työn arvostus	51
	8.7 Yhteistyö ja yhteisöllinen työ	52
9	Yhteenvetoa, pohdintaa ja johtopäätöksiä	64
10	Työn arviointia	73

Lähteet

Liitteet

- Liite 1. Tutkimuslupahakemus
- Liite 2. Päätös tutkimusluvasta
- Liite 3. Kyselylomakkeen sähköinen saatekirje
- Liite 4. Kyselylomakkeen saatekirje
- Liite 5. Kyselylomake

1 Johdanto

Koulun ja paikallisyhteisön roolia nuorten tukijana on tutkittu mm. Suomen Akatemian tutkimushankkeen puitteissa vuosina 2004 - 2007. Itseäni kiinnostaa erityisesti koulukuraattorin rooli oppilaan tukijana ja sitä kautta vanhempien näkemykset tästä tuesta ja kuraattorin roolista sosiaalisen pääoman tuottajana ja yhteisöllisyyden luojana. Opinnäytetyöni tavoitteena on kerätä tietoa vanhempien mielikuvista ja näkemyksistä koulukuraattorin työstä kouluissa sekä heidän toiveistaan kuraattorin työlle. Kerättyä tietoa on tarkoitus käyttää koulukuraattorityön kehittämiseen. Kuraattorin työstä tiedetään etenkin alakoulujen puolella edelleen melko vähän; yleinen oletus on, että kuraattori työskentelee häiriköoppilaiden ja lastensuojelutapausten kanssa. Saatetaan jopa pelätä, että yhteydenotto kuraattoriin saattaa pahimmillaan merkitä jopa huostaanottoa.

Tärkeitä käsitteitä työssäni ovat koulukuraattorityön tarkoitus ja lain määrittämät tehtävät, sosiaalinen pääoma, mitä se on, miten se näkyy koulussa sekä yhteisöllisyys ja sen merkitys koulussa ja sitä kautta lasten elämässä. Tarkastelen asiaa sosiaalipedagogisesta näkökulmasta tutkimuksellisen kehittämistoiminnan viitekehyksessä.

Aineiston tutkimustani varten keräsin opettajan välityksellä lähetetyn kyselylomakkeen avulla keväällä 2010 Tuusulan kunnan Jokelan alueen alakoulujen oppilaiden vanhemmilta. Opinnäytetyöni tarkoitus on tehdä näkyväksi vanhempien näkemyksiä ja toiveita koulukuraattorin työstä. Kerättyä tietoa voidaan hyödyntää paitsi kuraattorityön kehittämisessä, työstä tiedottamisessa sekä yhteistyön lisäämisessä vanhempien kanssa. Tiedon kautta toivon löytyvän keinoja, joilla koulussa voitaisiin tehdä näkyväksi sosiaalista pääomaa lisääviä keinoja ja sitä kautta löytyvän toimivia työkaluja lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen.

Aluksi esittelen työni taustaa ja tarkoitusta sekä näkökulmaa. Näkökulmaosioon olen kerännyt aihepiiriäni koskevaa aineistoa ja tietoa aiemmista tutkimuksista, joita olen hyödyntänyt työni teoriaosuudessa. Tutkimusongelmat olen esitellyt omassa luvussaan, samoin tutkimuksen toteutuksen ja tulokset. Koska työni tarkoitus on ollut kerätä tietoa, pääpaino työssäni on tuloksilla. Yhteenveto- ja pohdinta osuuden tarkoitus on vielä vetää tuloksia yhteen, jotta sen pohjalta kehittämistyö voitaisiin saattaa alulle.

2 Opinnäytetyön lähestymistapa

2.1 Työn tausta ja tarkoitus

Toimiessani koulukuraattorina alakouluilla olen huomannut, että edelleen kynnyks kuraattorin vastaanotolle on melko korkea. Jos kuraattori soittaa kotiin oppilaan asiassa, oletetaan kyseessä heti olevan vakava ongelma. Näyttäisi siltä, että edelleen – huolimatta kovasta yrityksestä tehdä kuraattorin työtä tunnetuksi – vanhemmat mieltävät koulukuraattorin työskentelevän lähinnä häirikköoppilaiden ja lastensuojeluperheiden kanssa.

Opetushallituksen ja Stakesin yhteistyössä toteuttaman peruskoulujen terveyden- ja hyvinvoinnin seurantatutkimuksen mukaan, koulut itse arvioivat, että henkilöstömitoituksen vajauksen vuoksi koulukuraattorin työpanokset jäivät useimmissa kouluissa paljon suositeltua pienemmiksi. Tutkimuksen mukaan koulukuraattorin työ suuntautui pääasiassa suoraan asiakastyöhön kouluyhteisön kehittämisen kustannuksella. (Rimpelä – Kuusela – Rigoff - Saaristo - Wiss 2008: 54 - 64.) Näistä lähtökohdista käsin ei ole ihme, että vanhemmilla ei ole tietämystä kuraattorin työstä, sen kohteesta tai sisällöstä. Siksi halusinkin lähteä tutkimaan vanhempien käsityksiä koulukuraattorin työstä ja roolista koulussa.

Tutkimukseni aihe nousi paitsi omasta kiinnostuksestani ja huomioistani, Suomen Akatemian ”Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona” – tutkimushankkeen tuloksista ja siihen liittyvästä Ellosen, Rostilan, Korkiamäen, Kääriäisen, Kivivuoren ja Salmen (2008: 292) tutkimuksesta, jossa on tutkittu millä tavoin paikallinen yhteisö voi edistää nuoren hyvinvointia. Tässä tutkimuksessa paikallisyhteisöksi laskettiin koti, koulu, asuinalue ja ikätoverisuhteet. Omassa työssäni haluan vielä tarkentaa ja syventää nimenomaan koulukuraattorin roolia ja merkitystä tässä tuessa ja erityisesti tehdä näkyväksi vanhempien näkemyksiä siitä.

Ellosen ja muiden tutkimuksen tulos oli, että hyvin toimiva paikallisyhteisö tuottaa informaalia sosiaalista tukea, informaalia sosiaalista kontrollia ja luottamusta, jotka ehkäisevät nuorten masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä. Tutkimuksessa ei kuitenkaan selvinnyt tarkemmin mikä on koulun rooli tai vanhempien odotukset tässä kokonaisu-

nessa; missä määrin erot liittyvät kouluuyhteisöön ja missä määrin lasten ja nuorten muuhun elinympäristöön koulun ulkopuolella. (Ellonen ym. 2008: 292)

Tutkimukseni tulee olemaan lähinnä kartoittava tutkimus, jonka tarkoitus Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009: 138) mukaan on etsiä uusia näkökulmia, löytää uusia ilmiöitä ja selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä. Heidän mukaansa on kuitenkin huomattava, että tutkimukseen voi sisältyä muitakin tarkoituksia (kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava) ja että tarkoitus voi myös muuttua tutkimuksen edetessä.

Tutkimukseni tavoitteena on kerätä tietoa vanhempien käsityksistä koulukuraattorista sekä vanhempien toiveita kuraattorin työlle erityisesti sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. Keräämäni tiedon uskon lisäävän paitsi omia ammatillisia valmiuksiani perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä, tuovan uutta tietoa kuraattorityön kehittämiseen. Tutkimus antaa toivoakseni viitteitä siitä, millä tavoin ja mitä kuraattorin työstä tulisi tiedottaa, jotta olisi mahdollista madalta vanhempien kynnystä ottaa yhteyttä koulukuraattoriin. Työni kautta toivon myös voivani tehdä näkyväksi vanhempien odotuksia koskien koulukuraattorin tekemää yhteisöllistä työtä koulussa.

2.2 Työn viitekehys ja näkökulma

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa tietoa kuraattorityön kehittämiseksi: tavoitella konkreettisia muutoksia kuraattorityössä tuottamalla kehittämisen tueksi perusteltua tietoa vanhempien toiveista. Näin ollen se nojaa tutkimuksellisen kehittämistoiminnan viitekehukseen. Kehittämistyöllä tarkoitetaan toimintaa, jonka tavoitteena on tutkimustulosten avulla luoda uusia tai entistä parempia palveluja, tuotantovälineitä tai menetelmiä (Heikkilä – Jokinen – Nurmela 2008: 21 – 23). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kohdentuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyskohtaan, jolloin risteyskohtaa lähestytään kehittämistoiminnan suunnasta. Kuraattorintyöstä nousevat käytännön ongelmat ja kysymykset ohjaavat tiedontuotantoa, jolloin tietoa tuotetaan aidossa käytännön toimintaympäristöissä, eli kysymällä oppilaiden vanhemmilta, hyödyntäen tutkimuksellisia periaatteita. (Toikko – Rantanen 2009: 21 – 23.)

Tutkiva kehittäminen yhdistää kaksi eri asioita merkitsevää käsitettä: tutkivan, joka viittaa tutkimukseen ja tieteelliseen ajatteluun sekä kehittämisen, joka vastaavasti on aktiivista toimintaa, jolla tavoitellaan kehittymistä. Tutkiva kehittäminen on yksilöllinen

tai yleinen tapa tarkastella ja toimia ja se voidaan ymmärtää työskentelytavaksi, jossa tutkimuksella, tutkimustiedolla tai tiedon tavoittelulla kehittämisen yhteydessä on tärkeä rooli. (Heikkilä ym. 2008: 21 - 23) Kehittäminen perustellaan usein kuntatalouden näkökulmasta, mutta tässä työssä haluan kiinnittää huomiota erityisesti kuraattoripalveluiden sisäisen logiikan eli laadun sekä palveluiden saatavuuden kehittämiseen vastaamaan paremmin vanhempien toiveita ja odotuksia käytettävissä olevat resurssit kuitenkin huomioiden (Toikko – Rantanen 2009: 18 – 19).

Näkökulma työssä on sosiaalipedagoginen, koska Sipilä-Lähdekorven (2004: 165 -167), tekemän tutkimuksen mukaan koulukuraattorilla on kaksoisidentiteetti ja kaksoisfunktio. Kuraattorit kokevat olevansa sekä kasvattajia, että sosiaalityöntekijöitä. He pyrkivät tukemaan koulun kasvatustehtävää ja koulun tavoitteita, mutta pääosin sosiaalityön koulutuksella, etiikalla ja menetelmillä. Haluan työssäni saada näkyväksi myös sitä mieltävätkö vanhemmat koulukuraattorin identiteetin ja funktion samalla tavalla. Näistä näkökohdista käsin sosiaalipedagoginen näkökulma, joka Kurjen, Nivalan ja Sipilä-Lähdekorven (2006: 9) mukaan on yksilön sosialisatiota tarkastelevaa ajattelua ja sosiaalista työtä, joka huolehtii ihmisten sosiaalisten ongelmien pedagogisesta kohtamisesta, kuulostaa loogiselta ja luonnolliselta valinnalta tämän työni kannalta.

Sosiaalipedagoginen toiminta perustuu dialogiin eli ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, joka Seikkulan ja Arnkilin (2009: 12 – 13) mukaan on keskinäisen ymmärryksen kehittelyä arvostavassa vuoropuhelussa. Dialogi on suhtautumistapa, perusasenne ja ajattelutapa, jossa asetutaan toisen asemaan ja ollaan aidosti läsnä. Sosiaalipedagogisen toiminnan yleisenä tehtävänä on Kurjen ym. (2006: 9) mukaan jäsentää ja toteuttaa sosiaalista kasvatusta, joka auttaa ihmistä kasvamaan yhteiskuntaan ja yhteiselämään toisten kanssa. Sosiaalipedagogiikan erityisenä tehtävänä on eri tavoin syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien ihmisten ja heidän yhteisöjensä tukeminen kokonaisvaltaisesti niin, että he kykenisivät ottamaan enemmän vastuuta ympäristöstään ja omasta hyvinvoinnistaan. Tässä opinnäytetyössäni sosiaalipedagoginen näkökulma onkin mielenkiintoinen etenkin yhteisöllisyyden ja kouluyhteisön kasvattajan roolin ulottuvuuden vuoksi. Koulun ja yhteiskunnan välinen suhde ilmenee kasvatuksena kansalaisuuteen (Penttinen 2007: 456).

3 Aiheeseen liittyvä viimeaikainen tutkimus

Koulukuraattorin työhön liittyvää tutkimusta on tehty ja saatavilla vielä melko vähän. Kuitenkin kouluun ja oppimiseen liittyviä tutkimuksia löytyy paljon. Tutkimukset käsittelevät lasten osallisuutta, toimijuutta ja osallistumista koulussa. (mm. Kiili 2008; Lasten osallistuminen, toimijuus ja koulu ja 2006; Lasten osallistumisen voimavarat) sekä oppimista ja sosiaalista pääomaa, joista Poikelan 2005 toimittama teos on ensimmäinen suomalainen kirja, jossa tarkastellaan sosiaalisen pääoman muodostumista oppimisen ja kasvatustieteellisen tiedon näkökulmasta. Sosiaalisesta pääomastakin löytyy tuoreita tutkimuksia, joista etenkin Noora Ellosen (2008) nuoren kasvuyhteisöä käsittelevä tutkimus ja sen pohjalta tehdyt tieteelliset artikkelit (mm. Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä) ovat osoittautuneet antoisiksi opinnäytetyöni kannalta. Sosiaalisesta pääomasta löytyy myös englanninkielisiä tutkimuksia ja niiden pohjalta tehtyjä artikkeleita. Näistä tutkimuksista olen löytänyt materiaalia koskien sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden käsitteistöä. (mm. Colclough – Sitaram 2005)

Perusteoksenani ja opinnäytetyöni ohjenuorana on toiminut Pirkko Sipilä – Lähdekorven (2004) tekemä väitöskirja ” Hirveesti tekijänsä näköistä”, joka on edelleen kattavin löytämäni suomalainen tutkimus koulukuraattorin työstä. Koulukuraattorin työ on ehkä vasta tekemässä tuloaan tutkimuskohteeksi, josta esimerkkinä on Erin Leyban (2010) Yhdysvalloissa tekemä mielenkiintoinen ja oman työnikin kannalta tärkeä tutkimus koulun sosiaalityöstä ja etenkin sen sosiaalista pääomaa kasvattavasta ja yhteisöllisyyttä tukevasta puolesta. Tutkimuksessa mukana olleet koulun sosiaalityöntekijät järjestivät oppilailleen ryhmiä, ohjasivat heitä organisoimaan kerhoja ja erilaisia projekteja esim. hädässä olevien ihmisten auttamiseksi sekä järjestivät mahdollisuuksia osallistua esim. koulun nuorempien oppilaiden auttamiseen, koulun henkilökunnan auttamiseen tai toimimiseen muissa koulun avustavissa tehtävissä.

4 Koulukuraattorityön tarkastelua

4.1 Koulukuraattorin tehtävät ja rooli lainsäädännössä

Koulukuraattorityö on tullut Suomeen v. 1966. Se syntyi rinnakkaiseksi työmuodoksi kasvatusneuvolatyölle, jonka resurssit eivät enää riittäneet vastaamaan koulun oppilashuollon lisääntyneeseen psykososiaalisen oppilashuollon tarpeeseen. (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 84 – 88.) Koulukuraattoritoiminta lakisääteistettiin vuonna 1990 (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 139/1990), mutta vasta 2003 perusopetuslain muutoksen myötä (477/2003) kunnat veloitettiin järjestämään kuraattoripalveluita.

Koulukuraattorin ammattia ja tehtävää kuvataan monin eri tavoin, minkä voi todeta vieraillemalla eri koulujen kotisivuilla. Koulun oppilashuolto ja koulukuraattorin työtä määrittävät toisaalta perusopetuslaki ja toisaalta uudistettu lastensuojelulaki (417/2007). Laki perusopetuslain muuttamisesta (477/2003) antaa oppilaalle oikeuden saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto, jolla lain mukaan tarkoitetaan ”oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa”. Oppilashuollon kokonaisuus nähdään koko kouluyhteisöä koskevana, kolmen hallinnonalan yhteisenä tehtävänä. Perusopetuslain mukaan oppilashuoltoon sisältyy opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. (Opetushallitus 2004.)

Koulukuraattoritoiminta on määritelty entistä selkeämmin uudessa lastensuojelulaissa, joka tuli voimaan 1.1.2008. Lastensuojelulain (417/2007) 1. luvun 9§:n mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat esi-, perus-, ja lisäopetuksen sekä valmentavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palvelujen tarkoitus on myös edistää koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Laki korostaa ehkäisevää ja ennakoivaa työtä, johon kuuluu myös vanhemmuuden ja kouluyhteisöjen tukeminen.

Koulukuraattoreiden oma yhdistys määrittelee koulukuraattorin työn keskeisiksi tehtäviksi asiakastyön, (johon kuuluu yhteistyö huoltajien ja perheiden kanssa, sosiaa-

listen selvitysten ja arviointien tekeminen, jatkotutkimuksiin ohjaaminen, työskentely luokkien ja oppilasryhmien kanssa sekä monihallinnollinen yhteistyö oppilasasioissa), konsultaation, oppilashuoltoryhmätyöskentelyn ja yhteistyön koulun sidosryhmien kanssa, opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja kehittämiseen osallistumisen, toimimisen koulussa sosiaalityön asiantuntijana, oppilashuollon kehittäjänä toimiminen, osallistuminen moniammatilliseen oppilashuoltotyön suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen alueellisesti yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa sekä oman ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen. (Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry 2010.)

Suhosen (2009: 15) mukaan tehtävät koostuvat asiakastyöstä, opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuoltotyöstä, verkostotyöstä sekä yhteistyöstä kotien, viranomaisten ja eri tahojen kanssa sekä konsultatiivisesta työssä koulun muun henkilöstön ja koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen / toimijoiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppilas- ja opiskelijahuoltoja pohtinut työryhmä määrittelee koulukuraattorin tehtävän koulun sosiaalityöksi, jonka tarkoitus on ennalta ehkäistä ongelmien syventymistä. Työn tavoitteena on ennakoida ja tunnistaa varhaisessa vaiheessa lapsen ja/tai perheen elämäntilanteissa uhkatekijät, jotka voivat haitata lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja oppimista. Näitä uhkatekijöitä voivat olla kehitykselliset kriisit, perheväkivallan uhka, perheen taloudelliseen tilanteeseen ja parisuhteeseen liittyvät kriisitilanteet, kaverisuhdepulmat, kiusaamistilanteet sekä yllättävät muutokset lapsen ja perheen elämässä. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009.) Koulukuraattori pyrkii asiakkaiden tilannetta jäsentämällä lisäämään heidän voimavarojaan ja löytämään uusia näkökulmia ja myönteisiä ratkaisumalleja. Oppilaan tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti sekä yksilö-, perhe- että kouluyhteisön tasolla kiinnittämällä huomiota arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin.

Koulukuraattorin työ perustuu yhteiskuntatieteelliseen viitekehykseen, käyttäytymistieteellisen tiedon sekä käytännön kokemuksen soveltamiseen (Suhonen 2009: 15). Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä näkee koulukuraattorin osaamisvaatimuksiksi sosiaalialan lainsäädännön, -palvelujen ja sosiaalityön menetelmien hallinnan lapsen ja perheen tuen tarpeen mukaisten toimenpiteiden järjestämiseksi. Lisäksi kuraattorin tulee tunnistaa kriisin vakavuusaste ja osata ohjata tarvittaessa lapsi / perhe muiden tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin. Työryhmä näkee koulukuraattorin tärkeänä

työmuotona oppimisympäristön sosiaalisen turvallisuuden edistämisen yhdessä muiden koulun aikuisten kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009.)

Koulukuraattorit tekevät työtä vahvasti persoonallaan, joten työtavat ja –menetelmät vaihtelevat tekijän mukaan. Koulukuraattorin keskeisiksi työssä käytettäviksi tiedoiksi ja taidoiksi työntekijät itse arvioivat sosiaalityön/-alan tietopohjan, vuorovaikutus- ja neuvottelutaidot eri-ikäisten oppilaiden, vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa, psykologisen tiedon, pedagogiikan ja kouluhallinnon tietämyksen sekä työkokemuksen (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 151 - 156). Näiden lisäksi koulukuraattorilta edellytetään lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmien tuntemusta, asiantuntemusta lasten ja nuorten kehityksestä, yksilö-, perhe-, ryhmä- ja yhteisötason työmenetelmien ja prosessien hallintaa sekä mahdollisesti kriisityötaitoja ja kykyä työskennellä monikulttuuristen asiakkaiden kanssa (Suhonen 2009: 15).

Tärkeimmiksi ominaisuuksikseen työntekijät itse arvioivat vuorovaikutustaidot, rohkeuden ja jämäkkyuden, kärsivällisyyden, empaattisuuden ja rehellisyyden (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 151 - 156). Muodollisen koulutuksen lisäksi koulukuraattorin tehtävässä vaaditaan ihmissuhdeosaamista, henkilökohtaisia ominaisuuksia, taitoja ja valmiuksia tehdä vaativaa sosiaalialan asiantuntijatyötä, koska työn kannalta on ensiarvoisen tärkeää voittaa niin opettajien, oppilaiden kuin vanhempienkin luottamus. Koulukuraattorilla on ammattieettinen vastuu omasta toiminnastaan. (Suhonen 2009: 15 – 16) Työ- ja elinkeinotoimiston ammattinettisivuston mukaan kuraattorilta edellytetään suvaitsevaisuutta, myönteistä asennetta, paineensietokykyä ja henkistä vahvuutta (Työ- ja elinkeinotoimiston ammattinetti n.d.).

Sipilä-Lähdekorpi pyysi tutkimuksessaan (2004: 133 - 134) koulukuraattoreita kuvaamaan miten seuraavat käsitteet kuvaavat heidän työtään: välittäjäasiantuntija, muutoksen käynnistäjä, opiskelun motivoija, innostaja, nuoren asianajaja, terapeutti. Tutkimusjoukon mukaan välittäjäasiantuntija kuvasi heidän työtään parhaiten, muutoksen käynnistäjän ollessa seuraavaksi kuvaavin. Lähes yhtä hyvin roolia kuvasivat heidän mielestään ”opiskelun motivoija”, ”innostaja” ja ”nuoren asianajaja”, kun taas vastavasti käsite ”terapeutti” kuvasi heidän mielestään roolia heikoimmin. Kysyin kyselyssä samaa vastaavan kysymyksen vanhemmilta saadakseni heidän näkemyksensä asiasta.

4.2 Koulukuraattorin rooli oppilashuoltotyöryhmässä

Koulukuraattorilla on tärkeä merkitys oppilaiden psykososiaalisessa tukemisessa osana koulun moniammatillista tukiverkostoa. Koulun sosiaalityötä toteutetaan opetus-, sosiaali- ja terveystoimen rajapinnoilla, jolloin hallintokunnat ylittävä yhteistyö on välttämätöntä. (Suhonen 2009: 13 – 15.) Oppilashuoltoryhmien muodostamisesta tai niiden toiminnasta ei ole säädetty laissa erikseen, mutta opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että oppilashuoltotyötä voidaan koordinoida ja kehittää moniammatillisissa oppilashuoltoryhmissä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on päättää oppilashuoltoryhmien perustamisesta ja kokoonpanosta. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009.)

Oppilashuoltoryhmä on moniammatillinen yhteistyöryhmä koulun sisällä, joka asiantuntijaryhmänä koordinoi oppilashuollon tavoitteisiin liittyvää toimintaa toimien asiantuntijana terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön kehittämässä ja seurannassa. Oppilashuoltoryhmässä arvioidaan koulun ja luokan tasolla yhteisöllisen tuen tarvetta sekä yksittäisiin oppilaan kohdalla fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen tuen tarvetta. (Peltonen – Laitinen 2006: 88 – 89.) Oppilashuoltoryhmän peruskokoonpano useimmissa kouluissa on rehtori (puheenjohtaja), kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, erityisopettaja, koulukuraattori ja yläkoulujen puolella lisäksi oppilaanohjaaja. Perusryhmän lisäksi paikalla voi olla luokan/oppilaan opettaja, oppilaan asiaa käsiteltäessä oppilaan vanhemmat sekä yleisiä asioita käsiteltäessä tarvittaessa muitakin vierailijoita. (Sipilä – Lähdekorpi 2004: 141.)

Koulukuraattori toimii sosiaalityön asiantuntijana ja konsulttina oppilashuoltoryhmässä oppilaiden perhetilanteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin liittyvien kysymysten kohdalla. Käytännössä kuraattori esimerkiksi arvioi perhetilanteen vaikutusta oppilaan opiskelumahdollisuuksiin ja tuo keskusteluun perhetilanteeseen liittyviä näkökulmia, arvioi oppilaan sosiaalista verkostoa ja sen vaikutusta opiskelumahdollisuuksiin, ottaa kantaa tilanteisiin joissa on tarpeen tehdä lastensuojeluilmoitus, tuo esille oppilaan ja hänen vanhempiensa näkökulmaa pulmatilanteissa sekä arvioi millaisia työmuotoja voi itse tarjota huolta herättäneen oppilaan ja perheen tueksi.

Oppilashuoltoryhmissä käsitellään paitsi yksittäisten luokkien ja oppilaiden pulmia, koulu yhteisöjen ilmapiiriin, oppilaiden syrjäytymisen ehkäisyyn, erilaisten strategioiden,

kampanjoiden ja kriisisuunnitelmien laatimista, oppilaiden ryhmyttämiseen jne. liittyviä asioita. Kuraattori näkivät oman roolinsa oppilashuoltoryhmässä tärkeänä. Rooli nähtiin pääosin sosiaalityön asiantuntijan roolina, mutta myös innostajana, aktivoijana, oppilaan edun valvojana ja vuorovaikutuksellisuuden edustajana. (mt. 2004: 142.)

Oppilashuoltotyöryhmään opettajat tuovat huolensa luokkansa/oppilaansa asiassa. Ryhmässä tilannetta pohditaan moniammatillisesti monesta näkökulmasta ja sovitaan yhdessä tarvittavista toimenpiteistä sekä työnjaosta. Parhaimmillaan moniammatillinen kokonaisuus, kuten oppilashuoltoryhmä, muodostuu toisiaan täydentävistä osista, joissa ammattilaiset tietävät kenen puoleen kääntyä täydentävää asiantuntemusta tarvittaessaan (Seikkula – Arnkil 2009: 13). Kokemukseni mukaan erityisen tärkeää oppilashuoltotyö on nivelvaiheissa, esikoulusta alakouluun siirryttäessä ja alakoulusta yläkouluun siirtymävaiheessa, jotta tukea tarvitsevia oppilaita pystytään seuraamaan ja tukitoimet aloittamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tai tarvittaessa tukea voidaan jatkaa koulunvaihdon yli keskeytyksettä. Yläkoulujen puolella kuraattori osallistuu useasti myös tulevien seitsemänsien luokkien muodostamiseen.

5 Yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma ja osallisuus koulun arjessa

5.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys voidaan nähdä yksityisen ja julkisen välimaastoon sijoittuvana vallitsevana tilana, joka rakentuu välitason toimijoiden (ryhmien, organisaatioiden sekä instituutioiden) välisessä vuorovaikutuksessa ja kehittyi ihmisten välisissä suhteissa (Jallinoja 2006: 193). Yhteisöllisyys kumpuaa yhteisöstä, jonka ajatellaan olevan yksilön todellisten sosiaalisten suhteiden summa. Suhteet nousevat ihmisten välisestä kanssakäymisestä ja johtavat jonkinasteiseen kiintymykseen. Yhteisön jäsenenä olemiseen liittyy usein odotuksia vastavuoroisuudesta, tuesta ja luottamuksesta, jolloin yhteisöllisyys vaalii yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalista identiteettiä. Perinteisesti yhteisön ja yhteisöllisyyden on ajateltu liittyvän tiettyyn aikaan ja paikkaan, kuten perinteiset kyläyhteisöt tai kouluyhteisöt. Nykyään yhteisön ja paikan välinen suhde on kuitenkin tullut moninaisemmaksi ja löytyy yhä enemmän yhteisöjä, esimerkiksi nettiyhteisöt, jotka eivät kiinnity tiettyyn aikaan tai paikkaan, mutta niiden sisäinen yhteisöllisyys voi olla hyvinkin vahvaa. (Ellonen 2008: 43 – 45.)

Nuutisen (2005) mukaan koulu on useimmille lapsille ja nuorille perheen ohella ainoa vakiintunut pitkäkestoinen yhteisö. Oppilaalla ei ole mahdollisuutta valita kuuluuko hän kouluyhteisöön vai ei. Yhteisönä se voi kuitenkin tarjota mahdollisuuksia ryhmäidentiteetin muodostamiseen ja tasoittaa individualismin tuomia kielteisiä vaikutuksia, kuten yksinäisyyttä, eristäytyneisyyttä ja riippuvuutta media- ja verkkokontakteista sekä tukea oppilaan psyykkistä kehitystä ja sosiaalisten taitojen harjaantumista. Koko koulun toimintakulttuurin tulisi olla yhteisöllistä, jolloin kaikki tuntevat vastuunsa koulun fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä. Käytännössä yhteisöllisyys näkyy siinä, että oppilaat ja koko koulun henkilökunta yhdessä suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat koulun toimintaa. (Nousiainen – Piekkari 2007: 10.)

Yhteisöllisyyden tulee näkyä myös oppilashuollon arvoissa ja toimintatavoissa. Yhteisöllinen tuki näkyy mm. siinä, että oppilashuollon eri asiantuntijat osallistuvat kouluyhteisön yhteisiin tapahtumiin, juhliin, teemapäiviin sekä vanhempainiltoihin, jolloin he ovat oppilaiden ja vanhempien saatavilla helposti ja luontevasti. Yhteisöllisyyteen kuuluu myös se, että kuraattorin, kuten muidenkin oppilashuollon asiantuntijoiden tulisi olla käytettävissä kouluyhteisön ja luokan tasolla erityistilanteiden ratkaisemisessa. Näihin

kuuluvat mitkä tahansa ryhmän, luokan tai koko kouluyhteisön ongelmat, joissa tarvitaan opetushenkilöstön lisäksi muun alan asiantuntemusta. (Peltonen – Laitinen 2006: 83 – 84.)

Kananojan (2009:78) mukaan yhteisöllisyyden merkityksen kasvu on ehkä tämän ajan yhteiskunnallinen historiallinen murros; individualismin korostus hiipuu ja vuorovaikutus, osallistuminen, luottamus ja yhteiset pelisäännöt saavat entistä suuremman merkityksen. Kouluilla on jo nyt käytössään erilaisia menetelmiä ja oppituntikonaisuuksia, kuten Askeleittain, Lions Quest ja KiVa-koulu (2010), joilla voidaan harjaannuttaa sosiaalisia taitoja, vahvistaa luokkien ryhmäytymistä ja tukea yhteisöllisyyttä. Kokemukseni mukaan oppilaat ovat näistä tunteista yleensä hyvin innostuneita ja motivoituneita, pulmana onkin ennemminkin mistä oppiaineesta opettaja ottaa aikaa näiden tuntien pitämiseen? Em. oppituntikonaisuuksien avulla voidaan luokan ja koulun ”mehenkeä” kasvattaa, jolla on nähty olevan vaikutuksia myös koulukiusaamisen väheneemiselle (Laitinen 2009: Henkilökohtainen tiedonanto).

Panostamalla koulun sosiaaliseen ilmapiiriin voidaan ennaltaehkäistä oppilaiden pahoinvoinnin oireita. Yhteisöllisesti tukevan ja kontrolloivan koulun luominen edellyttää ennen kaikkea toiminnallisia muutoksia kouluissa. Tarvitaan lisää aikaa ja mahdollisuuksia oppilaiden keskinäisiin sekä opettajan ja oppilaiden väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen. Yhteisöllisen sosiaalisen pääoman luominen edellyttää lisäksi kaikkien koulun aikuisten läsnäoloa (Ellonen 2008: 96 – 99.)

Koulua ei myöskään tule nähdä muusta oppilaan elinympäristöstä irrallisena yksikkönä. Yhteisöllisyyden luomisessa huomiota tulee kiinnittää myös kodin ja koulun yhteistyöhön, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä, luo turvallisuutta ja tukee sitä kautta oppilaiden ja koulun henkilökunnan hyvinvointia sekä terveyttä. Yhteistyön toteutuminen kuuluu kaikkien koulun henkilöstöryhmien ammatilliseen toimintaan. (Ellonen 2008: 96 – 99.)

5.2 Sosiaalinen pääoma

Yhteisöllisyyden käsitteeseen liittyy läheisesti sosiaalisen pääoman käsite. Sosiaalisen pääoman määritelmille on Ellosen ja Korkiamäen (2006: 223 -226) mukaan yhteistä se, että sosiaalinen pääoma kiinnittyy sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamuk-

seen. Sosiaalinen pääoma ymmärretään sosiaalisesti voimavaraksi, joka yhteisöllisyyden tavoin muodostuu ja kehittyy ihmisten välisissä suhteissa. Kun yhteisö, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus nähdään pääomana ja resurssina, puhutaan sosiaalisesta pääomasta. Sosiaalisen pääoman ajatus onkin tavoittaa jotakin muuta yhteisöllisyyden kautta; yhteisö nähdään siinä resurssina, jonka avulla pyritään johonkin muuhun tavoitteeseen tai tilaan. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä yhteisön kykyä toimia; yhteisöjen ominaisuutena, joka tuottaa voimavaroja jäsentensä käyttöön. Sosiaalisen pääoman ilmenemismuotoja ovat mm. sosiaalinen tuki ja sosiaalinen kontrolli. (Ellonen 2008: 43 – 45.)

Oppilas tuo tullessaan kouluun koko persoonallisuutensa ja elämäntilanteensa; siksi ei ole samantekevää miten koulu kasvatusvastuuseensa suhtautuu ja miten se siinä onnistuu. Sosiaalinen pääoma tukee oppilaan psyykkistä kehitystä. Sosiaalinen pääoma tai sen puute vaikuttaa laajasti lasten ja nuorten hyvinvointiin (Ellonen & Korkiamäki 2006: 221 – 250; Ellonen 2008). Sosiaalinen pääoma ei vaikuta vain yksilön tai tietyn yhteiskunnan ajanjakson ominaisuuksiin, vaan sen vaikutukset ulottuvat paljon pidemmälle: yhden sukupolven sosiaalinen pääoma määrittää myös seuraavan ja sitä seuraavien sukupolvien sosiaalista pääomaa. (Alatupa – Karppinen – Keltinkangas-Järvinen – Savioja 2007: 23 – 25.)

Sosiaalisesta pääomasta tuli muotikäsite 1990-luvun lopulla. Käsitteen juuret ovat Kananon (2009: 72) mukaan löydettävissä Yhdysvalloista, Maailmanpankista. Sosiaalisen pääoman käsite kytkettiin taloustieteelliseen käsitteistöön; sosiaaliseen pääomaan kuuluu kansalaisten yhteisöllinen osallistuminen, kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen yhteiskunnan instituutioiden toimivuus, kansakunnan sosiaalinen yhteenkuuluvuus, laillisuuden toteutuminen ja hallinnon sujuvuus. (Ellonen 2008: 31).

Sosiaalisen pääoman määrittely ja mittaaminen ovat osoittautuneet hankaliksi; käsitteellä ei ole yhtä, kaikkien hyväksymää määritelmää (mm. Ellonen & Korkiakoski 2006). Sosiologit ovat useimmiten mitanneet sosiaalista pääomaa yleisenä luottamuksena, osallistumisena ja luottamuksena instituutioihin. Sosiaalinen pääoma on kytketty mm. demokratiaan, hoivaan, terveyteen, nuorten identiteettiin, naapurustoihin, toimijaverkostoihin ja kouluun. Tutkimusten mukaan sosiaalisella pääomalla on merkittävä vaiku-

tus moniin tavoiteltaviin asioihin, kuten talouskasvuun, hyvään terveyteen ja moneen muuhun hyvinvointia mittaavaan, tuottavaan ja ylläpitävään asiaan.

Sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden käsitteet ovat lähellä toisiaan, ”sukulaiskäsitteitä”, koska sosiaalisen pääoman katsotaan muodostuvan yhteisöissä. Käsitteitä käytetään Colcloughin ja Bhavanin (2005: 474 – 496) mukaan usein synonyymeina ilman, että termien välille tehdään erottelua. Molempiin käsitteisiin liittyy yhteenkuuluvuuden tunne, yksilötason tuki sekä yhteisötason integraatio. Molemmilla käsitteillä on myös yhteys tarpeisiin, tavoitteisiin ja yksilön resursseihin. Käsitteiden erona on mm. se, että yhteisö vastaa ihmisten tarpeeseen kuulua johonkin yksilöä suurempaan yksikköön, kun taas sosiaalinen pääoma vastaa tarpeisiin ja tavoitteisiin ollen sosiaalisten suhteiden rationaalinen, instrumentaalinen puoli. Sosiaalisen pääoman verkosto voi ylittää yhteisön rajojen ulkopuolelle tai rajoittua yhteisön sisällä olevan pienen ryhmän väliseksi. (mt. 474 – 496.)

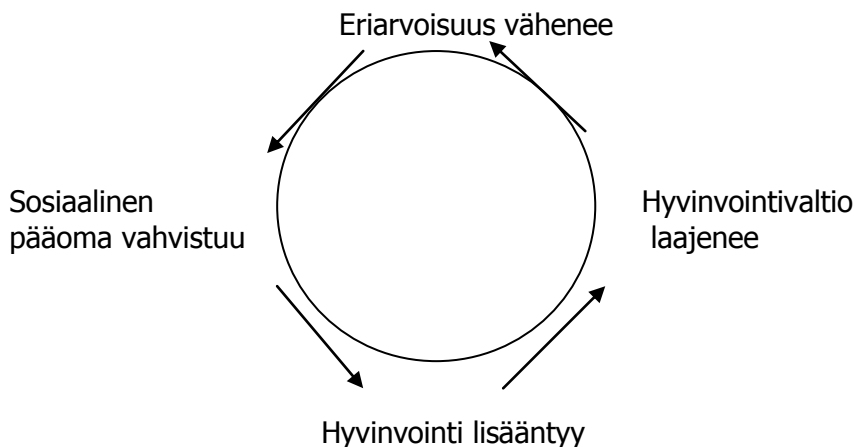
Koulumaailmassa sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sellaisia yhteisöllisiä piirteitä, jotka helpottavat lasten, koulun henkilökunnan ja vanhempien vuorovaikutusta. Sosiaalinen pääoma rakentuu verkostoista, vastavuoroisuudesta ja luottamuksesta toisiin ihmisiin ja omaan yhteisöön. Keskeistä tässä on vuorovaikutus, jossa informaatio kulkee ja se ymmärretään. Onnistuessaan sosiaalinen pääoma tuottaa mielihyvää vuorovaikutuksen sujumisesta, helpottaa yhteistyötä eri tahojen kesken ja mahdollistaa sosiaalisen tuen. (Leino 2009: 195 – 196.)

Kirjallisuudessa yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman käsitteitä käytetään usein ristikkäin ja joskus jopa päällekkäin. Yhteisö ja yhteisöllisyys voidaan nähdä vallitsevana tilana, joka ylläpitää yhteenkuuluvuuden tunnetta, kun taas sosiaalinen pääoma näytetään enemmän prosessina, joka luo ja ylläpitää hierarkioita sekä saavuttaa tavoitteita eri tasoilla. Sosiaalisessa pääomassa on siis kyse enemminkin yhteisön kyvystä toimia (esim. tarjota tukea) ja yhteisön ominaisuuksista kuin sen olemassaolosta. Voidaan ajatella, että yhteisö ja sen ominaisuudet ovat sosiaalisen pääoman edellytys. (Ellonen 2008: 43 – 45.)

Käsitteiden läheisyydestä johtuen tässä opinnäytetyössäni on suuri vaara käyttää näitä käsitteitä tarkoittamaan samaa asiaa. Pyrin kuitenkin pitäytymään enemmän so-

siaalisen pääoman käsitteessä, koska yhteisöllä tarkoitetaan tilaa ja oma tarkoitukseni on löytää tapoja ja keinoja, joilla oppilaita voitaisiin entistä paremmin tukea koulussa. Sosiaalisen pääoman käsitteistön kautta yritän löytää keinoja, joilla voidaan lisätä koulun yhteishenkeä, erilaisuuden hyväksymistä ja sitä kautta yhteisöllisyyttä, jonka hii-puminen / puuttuminen yhteiskunnasta on viime aikoina herättänyt kovasti keskustelua. Vaikkakin mm. Kananojan (2009: 74) mukaan yhteisöllisyys tekee paluuta individualistisuutta painottaneeseen moderniin yhteiskuntaan.

Kananoja on yhdessä Hagforsin kanssa kehitellyt sosiaaliseen pääomaan liittyvää hyvän kehän hypoteesia (Kuvio 1.). Sen mukaan 1) laaja hyvinvointivaltio ja antelias sosiaalipoliittinen panostus vähentävät eriarvoisuutta, 2) eriarvoisuuden vähentäminen vahvistaa sosiaalista pääomaa, 3) sosiaalisen pääoman vahvistuminen lisää koko yhteisön hyvinvointia ja 4) lisääntynyt hyvinvointi lisää hyvinvointivaltion kannatusta. (Kananoja 2009: 76 – 78.) Koulumaailmaan tämän voisi soveltaa niin, että vahva tuki ja panostaminen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen vähentävät eriarvoisuutta, joka vastavasti vahvistaa koulun sosiaalista pääomaa, jolloin koko kouluyhteisön hyvinvointi lisääntyy ja koulua on sekä oppilaiden, että henkilökunnan mukava käydä.

Kuvio 1. Kananojan ja Hagforsin Hyvä kehä

5.3 Osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet

Lasten ja nuorten osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia korostetaan laeissa ja ase- tuksissa (mm. Perusopetuslaki 628/1998) sekä koulujen opetussuunnitelmissa, mutta toteutuuko se käytännössä? Osallisuudessa on kyse oppilaiden mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja osallisiksi heitä koskevissa asioissa sekä tuottaa kokemuksia erilaisista osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista. Sillä tarkoitetaan toimintaa, jossa oppilaat asettavat tavoitteita, keskustelevat ja pohtivat eri ratkaisuja sekä tekevät päätöksiä ja kantavat vastuuta tekemisistään. Sillä tarkoitetaan myös tunnetta, joka oppilaille syntyy, kun he saavat osallistua ja vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin ja saavat aikaan muutoksia heidän elinympäristössään. (Rimpelä ym. 2008: 41 – 44; Nousiainen – Piekkari 2007: 10.)

Osallisuus ei ole synnynnäistä vaan siinä tarvittavia taitoja on opetettava ja kehitettävä. Kasvaakseen aktiivisiksi kansalaisiksi lapset ja nuoret tarvitsevat harjoitusta. Kasvatuksen ja sosialisointin näkökulmasta lasten osallistuminen ja toimijuus liittyvät luontevasti osaksi kansalaiskasvatusta. Koulu on luonteva paikka harjoitella ja harjaannuttaa yhteiskunnallista vaikuttamista. Oppitunneilla, oppilaskunnissa ja välitunneilla harjoitellaan keskeisiä demokratiataitoja: keskustellaan, kuunnellaan, harjoitetaan esittämis-, neuvottelu- ja väittelytaitoja sekä päätöksentekoa. (Nousiainen – Piekkari 2007: 43 – 51.)

Koulussa, kuten muillakin lasten osallistumisen areenoilla, lasten osallisuudessa tulee huomioida lasten tarve esiintyä tietävinä ja osaavina toimijoina, joille on kuitenkin samanaikaisesti tärkeää aikuisten antama tuki ja turva. Myös aikuisten asennoitumisella on merkitystä siihen, millä tavoin lapset voivat toteuttaa omaa osallistumistaan. (Kiili 2008: 60 – 61.) Erin Leyban (2010: 27 – 49) Yhdysvalloissa tekemän tutkimuksen mukaan mahdollisuus osallistua koulun arkeen yhdessä aikuisten toimijoiden kanssa ja kokemus osallisuudesta vahvistivat oppilaiden omia voimavaroja, lisäsivät nuorten itsetuntemusta, itsetuntemusta sekä ystävällisyyttä muita kohtaan. Tutkimuksen mukaan mahdollisuus auttaa vertaisiaan tai avun tarpeessa olevia lisäsi varsinkin marginaalissa olevien oppilaiden motivaatiota, luotettavuutta sekä itsevarmuutta: roolin muutos auttavasta auttajaksi oli nuorille tärkeä kokemus. Tulosten mukaan oppilaat myös lähestyivät koulun sosiaalityöntekijöitä rohkeammin vaikeissakin asioissa, kun tutustuminen oli tapahtunut esim. oppilaskunnan tapaamisessa tai koulun tapahtumassa. (mt. 2010: 27 – 49.)

Rimpelän ym. perusraportin (2008: 41 – 44) mukaan 56 % kouluista oli kuvannut oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet opetussuunnitelmaan. Oppilaskunta toimi 27 %:ssa vastanneista kouluista, kummioppilastoiminta sitä vastoin oli melko yleistä; 54 %:ssa kouluista oli säännöllistä kummioppilastoimintaa ja 18 %:ssa satunnaisesti. Tutkimuksen mukaan lähes kaikissa kouluissa oppilaat olivat osallisina ja vaikuttamassa koulun juhlien, retkien ja leirikoulujen järjestämisessä. 65 %:ssa kouluista oppilaat saivat osallistua järjestyssääntöjen laatimiseen, liki saman verran (67%) oppilaat voivat osallistua koulun tilojen ja piha-alueiden suunnitteluun. Yleisesti ottaen tutkimuksen mukaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet olivat paremmat isommissa kouluissa (yli 300 oppilasta) ja kaupunkikouluissa.

6 Tutkimusongelma ja aiheen raja

Pirkko Sipilä-Lähdekorpi on 2004 valmistuneessa väitöskirjassaan tutkinut koulukuraattorin työtä peruskoulun yläluokilla työssä olevien koulukuraattoreiden näkökulmasta. Omassa opinnäytetyössäni haluan paneutua vanhempien käsityksiin koulukuraattorin työstä ja jonkin verran peilata vastauksia em. yläkoulujen koulukuraattoreiden käsityksiin. Opinnäytetyöni tavoite on kerätä tietoa kehittämistyön pohjaksi 1) vanhempien mielikuvista ja käsityksistä koulukuraattorin työstä kouluissa ja sitä kautta 2) vanhempien toiveista koskien kuraattorin työtä. Lähestyn edellä esitettyä tarkoitusta asettamalla tutkimusongelmaksi: Millaisia käsityksiä vanhemmilla on koulukuraattorin työstä ja miten heidän mielestään sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys näyttäytyy tässä kontekstissa? Tutkimuskysymyksen kautta toivon saavani tietoa mikä vanhempien mielestä on tärkeää kuraattorin työssä ja millaisia toiveita vanhemmilla on koulukuraattorin työlle: painottavatko vanhemmat enemmän kuraattorityön sosiaalista vai pedagogista puolta.

Haluan lisäksi tarkastella millä tavalla vanhempien vastaukset eroavat niillä kouluilla, joilla koulukuraattori on enemmän paikalla verrattuna niihin kouluihin, joilla kuraattori käy vain tarvittaessa. Haluan vertailla tuloksia koulujen kesken, koska yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma ovat työssäni erityisen kiinnostuksen kohteena ja yhteisöllisen työn tekemisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, jopa välttämätöntä, olla fyysisesti paikalla. Mielenkiintoista onkin nähdä, näkevätkö vanhemmat asian samalla tavalla.

Opinnäytetyössäni tulee huomioida vanhemman näkökulman rajallisuus; vanhemmat katsovat oletettavasti koulukuraattorin roolia enemmän yksilönäkökulmasta kuin koko luokan tai koulun perspektiivistä. Heidän kokemuksensa koulukuraattorista tulee näkyväksi omien kouluaikeisten tai oman lapsen kokemuksen kautta. Oletukseni on myös se, että koululla, jolla olen paikalla enemmän, vanhemmat olisivat tietoisempia koulukuraattorin työstä kuin niillä kouluilla, joilla käyn vain tarvittaessa. Oletukseni perustuu siihen seikkaan, että ollessani enemmän paikalla, olen ”näkyvämpi” oppilaille (välitunnit, oppitunnit) sekä vanhemmille (läsnä koko koulun vanhempainilloissa, tapahtumissa) ja koululla on enemmän perheitä, jotka ovat olleet kanssani tekemisissä.

Rajaan tutkimukseni alakoulujen kuraattorityöhön, koska alakoulujen puolella on perinteisesti ollut vähemmän kuraattoriresurssia käytettävissä, joten vanhempien tietämys kuraattorin roolista on luultavasti epäselvempi kuin yläkoulun puolella. Kuitenkin ala-

koulu luo pohjaa kaikelle muulle myöhemmälle koulutukselle ja oppilaan kokemukselle oppijana.

Tästä näkökulmasta katsottuna alakoulujen vanhempien mielikuvat kuraattorin tuesta ja palvelun saatavuus ovat tärkeitä, koska panostamalla tähän varhaisen vaiheen tukeen voidaan kenties vähentää myöhempiä pulmia. Yhteistyön toimivuus vanhempien kanssa, oppilasta tukeva yhteisöllisyys ja kuraattorin avun matala kynnyks luovat mielestäni pohjaa tukea tarvitsevien oppilaiden myöhemmälle koulussa menestymiselle. Juuri näihin seikkoihin pohjautuen alakoulujen koulukuraattoriresurssien lisäämisen ohella kuraattorityön kehittäminen olisikin mielestäni ensiarvoisen tärkeää.

7 Tutkimuksen toteutus

7.1 Tiedonhankintamenetelmä ja prosessin kuvaus

Tutkimukseni on kokonaistutkimus, koska tutkimus ulottuu kaikkiin alueella oleviin perheisiin, joissa on alakouluikäisiä oppilaita. Opinnäytettäni varten laadin vanhemmille lähetettävän kyselylomakkeen saatteineen (Liitteet 4 ja 5), joten tutkimukseni on pääosin kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä ja tarkoittaa sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 2009: 199.) Saatekirjeiden tarkoitus oli motivoida ja innostaa vastaajia täyttämään lomake ja samalla selvittää opinnäytetyöni taustaa ja tarkoitusta. Saatekirjeestä yritin tehdä mahdollisimman lyhyen, mutta informatiivisen, koska saatekirje voi jo ratkaista, ryhtyykö vastaaja täyttämään lomaketta vai ei. (Heikkilä 2008: 61 -62.)

Kyselylomaketutkimus kiinnosti minua enemmän kuin haastattelu- tai havainnointi, koska halusin tehdä työn kokonaistutkimuksena tavoittaakseni mahdollisimman suuren joukon huoltajia ja saada näin yleistettävissä olevia tuloksia, joiden pohjalta kuraattori-työn kehittäminen olisi mahdollista. Haastattelututkimus tai pelkästään avoimia kysymyksiä sisältävä tutkimus ei olisi ollut ajallisesti mahdollinen näin suurella otannalla.

Käytin kyselyssäni osin Likiertin asteikkoa ja osassa loin valmiit vastausvaihtoehdot työkokemukseni perusteella kuvittelemieni vastausten pohjalta. Likiertin asteikko on mielipideväittämässä yleisesti käytetty ja tähän tarkoitukseen hyvin soveltuva parittoman määrän vastausvaihtoehtoja sisältävä asteikko. (Valli 2007: 115 – 117; Heikkilä 2008: 53 -54.) Koska kysymysten tarkoitus oli kartoittaa vastaajan mielipidetä/näkemyksiä kysytystä asiasta, vastausvaihtoehdoiksi valitsin: *erittäin paljon, paljon, jonkin verran, vähän, ei lainkaan*. Saamani palautteen pohjalta lisäsin vielä vaihtoehdon *en osaa sanoa*, koska mm. Kanasen (2008: 31) mukaan vastaajaa ei pidä pakottaa tai päästää vastaamaan kysymyksiin, joista hänellä ei ole tietoa.

Taustamuuttajat halusin laittaa kyselyn alkuun, vaikkakin tiedostan, että niiden kysyminen saattaa joskus olla hankalaa ja arkaluonteista heti aluksi. Arkaluonteisuus riippuu kyselyn aihealueesta ja koin, että kysymäni seikat eivät ole liian arkaluonteisia

aihealueeseen liittyen, vaan toimivat samalla lämmittelykysymyksinä varsinaiseen aiheeseen. (Kananen 2008: 33, Valli 2007: 103 - 104.)

Liitin kyselyyn kuitenkin joitakin avoimia kysymyksiä, joten tutkimus on jossakin määrin kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen yhdistelmä. Avoimilla kysymyksillä halusin vielä tarkentaa joitakin tärkeinä pitämiäni seikkoja ja saada yksityiskohtaisempaa tietoa. Hirsjärven ym. (2009: 199) mukaan avoimilla kysymyksillä saatetaan saada esiin näkökulmia, joita tutkija ei ole etukäteen osannut ajatella. Etenkin vanhempien odotuksia oli helppompaa kysyä avointen kysymysten kautta, kuin strukturoidusti. Oletukseni oli, että avoimiin kysymyksiin tulisi vastauksia vain jonkin verran, joten hämmästykseni olikin suuri, kun 80 % kyselyyn vastanneista oli vastannut myös avoimiin kysymyksiin.

Jännitin hieman myös kyselylomakkeeni pituutta (4 sivua): jaksako vastaajat keskittyä lomakkeeseen ja täyttää sen loppuun saakka, koska saamani palautteen pohjalta osa koehenkilöistä koki, että kysely on melko haastava. Kuitenkin em. runsas vastausmäärä viimeisenä olleisiin avoimiin kysymyksiin puhuu sen puolesta, että lomake oli sopivan mittainen ja kiinnostava. Kyselylomaketta tehdessäni yritin pitää mielessä Heikkilän (2008: 57) ”Hyvien kysymysten ominaispiirteitä”-luettelon. Kiinnitin erityistä huomiota kyselylomakkeessa käyttämäni kieleen. Pyrin siihen, että kieltä on mukava lukea ja vieraammat termit tulisivat avatuiksi. *En osaa sanoa* -kategorialla ja *jokin muu, mikä?* -vaihtoehdolla pyrin siihen, että vastaaja löysi aina itselleen oikean / sopivan vaihtoehdon. Muotoilin myös kysymykset ja vastausvaihtoehdot vastaajalle henkilökohtaiseen muotoon, jolloin vastaaminen tuntuu luonnollisemmalta ja henkilökohtaisemmalta. (Valli 2007: 105.)

Tutkimussuunnitelma valmistui joulukuussa 2009, jonka jälkeen keräsin teoriaa, määrittelin käsitteistöä ja muotoilin kyselylomaketta. Tammikuussa -10 esittelin opinnäytetäni tutkimuksessa mukana olevien koulujen rehtoreille ja omalle esimiehelleni sekä kuraattorityöyhteisölleni. Tutkimusluvan hain opetuspäälliköltä tammikuussa 2010 ja helmikuussa sain siitä päätöksen (Liitteet 1 ja 2). Vaikka lomake tehtäisiin kuinka huolellisesti tahansa, sen toimivuutta käytännössä tulee aina testata (Heikkilä 2008: 61). Huhtikuun lopussa muutama henkilö työyksiköstäni koetäytti ja kommentoi kyselyäni ja sen pohjalta tein siihen vielä joitakin muutoksia. Vapun jälkeen kävin vielä kouluilla kertomassa opinnäytetyöstäni opettajille sekä jakamassa kyselyt. Kyselyt lähtivät oppi-

laiden mukana koteihin toukokuun alussa, jotta aikaa jäisi tarvittaessa vielä vastausten "karhuamiseen", jos vastausprosentti näyttäisi jäävän liian vähäiseksi. Hirsjärven ym. (2009: 195 - 196) mukaan kyselytutkimuksen suurimpana ongelmana onkin juuri vastausten kato. Heidän mukaansa parhaimmillaan vastauksia saadaan 30 - 40 % lähetetyistä lomakkeista. Toisaalta he ovat huomanneet, että tilanteissa, joissa kysely lähetetään jonkin organisaation, instituution tai yhteisön välityksellä (kuten tässä koulun välityksellä), vastausprosentti on muodostunut tavanomaista korkeammaksi, kuten lopulta kävi tämänkin kyselyn kohdalla.

7.2 Tutkimusalueen ja valittujen koulujen esittely

Tuusulan kunta jakautuu kolmeen erilliseen kuntakeskukseen: Hyrylä, Jokela ja Kellokoski. Rajaam opinnäytetyöni koskemaan Jokelan alakouluja, koska suurin osa kuraattorialueeni kouluista sijaitsee tällä alueella, alueella on omat ominaispiirteensä ja alueellisesti kerättynä tulosten vertailtavuus on mielestäni parempi.

Jokela on kunnan pohjoisin taajama. Se sijaitsee pääradan varrella noin 50 km päässä Helsingistä, 10 km päässä Hyvinkäältä ja 13 km Järvenpäästä. Tuusulan kuntakeskuksesta Hyrylästä Jokelaan on noin 20 km. Tuusulan asukasmäärä on n. 36 000, joista n. 5 800 asuu Jokelassa. 60,9 % perhekunnista on lapsiperheitä. Työttömyysaste Jokelan alueella on Tuusulan suurin, 5,7 %, kun se vastaavasti Hyrylässä on 4,1 % ja Kellokoskella 4,7 %. V. 2006 tehdyn kyselyn mukaan turvattomuuden tunne on Jokelassa suurempaa kuin muissa kuntakeskuksissa. Jokelalaiset myös pitivät rikollisuutta omalla asunalueellaan vakavana ongelmana; rikollisuudesta huolestuneiden määrä on Jokelassa suurempi kuin Keski-Uudenmaan kihlakunnan alueella keskimäärin. (Petäjaniemi 2009.)

Marraskuussa 2007 tapahtuneiden koulusurmien¹ vaikutukset näkyvät edelleen ja todennäköisesti vielä pitkään tulevaisuudessakin Jokelan alueella, koska Jokela on pieni, tiivis yhteisö ja uhrien sisaruksia, sukulaisia ja tuttavvia on edelleen kouluissa eri asteilla. Kuraattorikokemukseni kautta vaikutukset näkyvät koulumaailmassa mm. psykosomaattisena oireiluna, univaikeuksina, motivaatiopulmina, keskittymisen vaikeuksina, poissaoloina, tunne-elämän vaikeuksina ja pelkotiloina.

¹ 7.11. Jokelan koulukeskuksessa tapahtui ampumavälikohtaus, jossa menehtyi ampuja mukaan lukien yhdeksän henkilöä. Tekijänä oli koulun oma oppilas Pekka-Eric Auvinen.

Jokelan alueella onkin päätetty panostaa yhteisöllisyyteen. Alueella on käynnistynyt 3-vuotinen eri tahoja ja jokelalaisia järjestöjä yhdistävä yhteisöllisyysshanke, jonka avulla halutaan lisätä koulun ja kyläyhteisön vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Lisäksi hankkeen avulla lisätään yläkoulun kouluympäristön viihtyisyyttä ja koulu yhteisön yhteishenkeä. (Tuusulan kunta n.d.)

Tämän opinnäytetyön kannalta alueella ja sen historialla on merkitystä sikäli, että ampuamatapaukseen liittyvän kriisityön ja jälkihoidon myötä alueella on opittu paremmin hakemaan ja ottamaan apua vastaan. Oppilaat ja vanhemmat ovat motivoituneempia ottamaan yhteyttä auttajatahoihin pulmien ilmetessä, kuin ehkä muilla alueilla. Jokelan koulukeskuksen kuraattorit ovat toimineet jälkihuollossa keskeisissä tehtävissä, joten sitä kautta kuraattorin työ saattaa alueella olla tunnetumpi kuin muualla Tuusulassa.

Toisaalta Jokelan tapahtumien vuoksi alue on ollut monen tahon mielenkiinnon ja tutkimuksen kohteena ja tietojeni mukaan alueella on tehty paljon erilaisia kyselyjä. Tämän arvelin alun perin saattavan vaikuttaa oman opinnäytetyöni kannalta niin, että vanhempien halukkuus ja into vastata kyselyihin on laskenut, joka voisi osaltaan vaikuttaa saamiini vastausten määrään.

Opinnäytetyöhöni liittyvät koulut sijaitsevat kaikki Jokelan alueella. Pertun koulu on n. 310 oppilaan koulu ja näin ollen alueen suurin alakoulu. Koulu on pääsääntöisesti kaksisarjainen eli siinä on kaksi rinnakkaista (A ja B) vuosiluokkaa. Ensimmäisiä luokkia oli lukuvuonna 2009 - 10 poikkeuksellisesti kolme. (A, B ja C) Koulun yhteydessä toimii myös esikouluryhmä sekä oppimisvaikeuksia omaavien oppilaiden erityisluokat ns. E-luokat vuosiluokilla 1-2 E, 3-4 E ja 5-6 E. Oppilasmäärät luokilla vaihtelevat 20 oppilaasta 25:n oppilaaseen. E-luokilla oppilasmäärä on 10 oppilasta. Luokanopettajia koululla oli 13, erityisluokanopettajia kolme sekä lisäksi yksi tuntiopettaja kielten opettajana, laaja-alainen erityisopettaja ja rehtori. E-luokilla on kussakin oma luokkaavustajansa, jonka lisäksi koululla oli kaksi kouluavustajaa. Esikouluryhmässä on oma esiopettaja ja kouluavustaja. Esikouluryhmän rajasin kyselyni ulkopuolelle, koska muissa kouluissa ei ole vastaavaa ryhmää koulun yhteydessä. Kouluterveydenhoitaja on Pertun koululla kolmena päivänä viikossa ja koulukuraattori kaksi päivää viikossa. (Tuusulan kunta: koulut n.d.)

Vuonna 2009 koulukuraattoriasiakkuuksistani 45% oli Pertun koulusta. Pertun koululla kuraattorin työ painottui erityisesti sosiaalisten suhteiden (kuten kiusaamis- ja kaveriasioiden) selvittelyyn, tunne-elämän vaikeuksiin (alakuloisuuteen, masentuneisuuteen tai pelkoihin) sekä käyttäytymiseen (motivaatiopulmiin, sääntöjen rikkomuksiin) liittyviin seikkoihin. Kaikista kuraattoritapahtumista (tukikeskustelut, neuvottelut, sähköinen viestintä, kotikäynti) Pertun koulun osuus on 47 %. Oppilashuoltotyössä Pertun koulun osuus koulukohtaisissa oppilashuoltotyökerroissa on n. 44 %. (Aura-tilastointi 2009.)

Kolsan koulu on 167 oppilaan alakoulu. Koulussa oli lukuvuonna 2009-10 kahdeksan luokkaa; toisia ja kolmansia luokkia oli kaksi, muita vuosiluokkia yksi. Koululla on kahdeksan luokanopettajaa, joista yksi toimii opettajan toimen ohella koulun rehtorina. Koululla oli yksi kouluavustaja, kielten opettaja ja laaja-alainen erityisopettaja on yhteinen toisen pienemmän koulun kanssa. Kouluterveydenhoitaja on koululla yhden päivän viikossa, koulukuraattori käy koululla oppilashuoltoryhmissä ja tarvittaessa. (Tuusulan kunta: koulut n.d.)

Jokelan alueen alakouluista Kolsan koulu työllisti v. 2009 koulukuraattoria vähiten; asiakkuuksista 14% oli Kolsan oppilaita, mutta asiakastapahtumien määrästä vain 5 % oli Kolsan koulusta. Työn kohteista keskeisimmät olivat perhe (perheen tilanteisiin tai kasvatukseen liittyvät ongelmat), sosiaaliset suhteet ja tunne-elämän pulmat. Koulukohtaisista oppilashuoltotyötä Kolsan koululla tehtiin v. 2009 24 kertaa (n.13 %) työn painottuessa henkilöstön konsultointiin. (Aura-tilastointi 2009.)

Lepolan koulun oppilasmäärä oli viime lukukaudella 135 oppilasta ollen näin tutkimusalueeni pienin koulu. Koulu on yksisarjainen eli jokaista vuosiluokkaa on koulussa yksi. Opettajia on kuusi yhden toimiessa opettajantyön ohella rehtorina. Kouluavustajia oli kaksi, koska yleisopetuksen ryhmiin on integroituna muutamia erityisoppilaita. Kielten opettaja ja laaja-alainen erityisopettaja on yhteinen toisten koulujen kanssa. Terveystenhoitaja on koululla päivän viikossa, kuraattori osallistuu oppilashuoltoryhmiin ja käy sen lisäksi paikalla tarvittaessa. (Tuusulan kunta: koulut n.d.)

Koulukuraattoriasiakkuuksistani 7 % oli v. 2009 Lepolan koulusta. Asiakastapahtumista 14 % kohdistui Lepolan koulun oppilaisiin tai heidän perheisiinsä. Lepolan koulussa

työn kohteena olivat erityisesti sosiaaliset suhteet ja tunne-elämän vaikeudet. Oppilashuoltotyöstä Lepolan koulun osuus oli n.16 % painopisteen ollessa oppilashuoltoryhmien ohella kodin ja koulun yhteistyössä. (Aura-tilastointi 2009.)

Kolsan ja Lepolan oppilasmäärä on yhteensä kutakuinkin sama (302), kuin Pertun, joten tulosten vertailu sellaisten koulujen kesken, joilla käyn vain tarvittaessa ja jossa olen säännöllisesti paikalla, mahdollistuu.

7.3 Aineisto

Tutkimusaineisto koostuu vanhemmille/huoltajille lähetetyistä kyselylomakkeista. Alun perin tarkoitukseni oli lähettää kysely netin välityksellä, jolloin vastausten analysointikin olisi ollut helpompaa. Sopivaa ohjelmaa tähän tarkoitukseen ei kunnasta kuitenkaan löytynyt, joten päädyin perinteiseen paperiseen kyselyversioon. Lähetin kyselyn opettajan välityksellä kunkin kolmen koulun kaikkien oppilaiden vanhemmille/huoltajille kuitenkin niin, että kyselyjä tuli vain yksi kysely perhettä kohti, koska oletan, että on jo ajankäytöllisestikin mielekkäämpää vastata kyselyyn vain kertaalleen. Tämän arvelen vaikuttaneen myös vastaushalukkuuteen. Kuitenkin niissä perheissä, joiden oppilaita on alueen eri kouluissa, pyysin huoltajia vastaamaan molempien koulujen kyselyyn, koska esim. kuraattoriresurssit ovat erilaiset eri kouluissa.

Kysely lähti koteihin aina perheen nuorimman koululaisen mukana, koska arvelin vanhempien olevan aktiivisempia nuorempien oppilaiden läksyjien, reissuvihkojen ja reppujen suhteen kuin isompien oppilaiden, joten arvelin kyselyn näin tulevan kotona huomatuksi varmemmin. Tarkoituksellisesti kyselyjä meni yhteishuoltajuusperheissäkin vain lähihuoltajalle tai sille, jonka luona lapsi sattui juuri kyselyn ajankohtana olemaan, jotta kopioitavien ja lähetettävien kyselyjen määrä ei nousisi kohtuuttomaksi. Arvioni on, että tutkimuksen luotettavuuteen tällä rajauksella ei ole merkitystä. Osa opettajista välitti toiveeni mukaisesti ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä koteihin ennakkoilmoitukseni tulevasta kyselystä (Liite 3) sähköpostin välityksellä, jolloin vanhemmat tiesivät myös odottaa tulevaa kyselyä.

Kyselylomake lähti 477:n kotiin: 243:lle Pertun, 125:lle Kolsan ja 109:lle Lepolan koulun oppilaan vanhemmalle / huoltajalle. Palautuneiden vastausten määrä oli yhteensä 258 kappaletta: 139 Pertusta (57 % vastasi kyselyyn) , 77 Kolsasta (62 %) ja 42 Le-

polasta (39 %) kokonaisvastausprosentin ollessa näin ollen 54 %, jota on pidettävä varsin hyvänä saavutuksena. Palautuneet kyselylomakkeet olivat pääosin hyvin täytettyjä, joskin joissakin yksittäisissä lomakkeissa oli joitakin kohtia jätetty täyttämättä, mutta näitä oli vain niin vähän, että tulosten kannalta sillä ei ole merkitystä. Vastaajista 86 % oli äitejä, 12 % isiä ja 2 % muita huoltajia (mummi, vaari ja kahteen kyselyyn oli vastanneet molemmat vanhemmat yhdessä), joten käytän tekstissä välillä sanaa vanhemmat, kun tarkoitan kaikkia kyselyyn vastanneita. Vastaajista suurin osa (92 %) oli syntynyt -60 tai -70-luvulla, 30 %:lla on suoritettuna toisen asteen tutkinto (lukio/ammattikoulu), 35 % opistotasontutkinto ja 28 % oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Lepolan koulun vastaajista 50 %:lla oli korkeakoulututkinto.

Koska vastausprosentti oli heti ensimmäisellä kierroksella niinkin korkea, en nähnyt tarpeelliseksi suorittaa minkäänlaista ”karhuamista” palautumatta jääneiden kyselyjen suhteen. Suuri vastausprosentti kertoo mielestäni siitä, että kysely koettiin tärkeäksi ja mielekkääksi. Joissakin vastauksissa tämä tuotiin selvästi myös ilmi:

”Mukavaa, että olet kiinnostunut meidän vanhempienkin mielipiteistä!”

Kyselyn tärkeys ja kiinnostavuus näkyy mielestäni myös siinä, että avoimiin kysymyksiinkin tuli runsaasti vastauksia ja vain 19 % vastaajista oli jättänyt kokonaan vastamatta avoimiin kysymyksiin.

7.4 Aineiston analysointi

Aineiston käsittelyn ja analysoinnin aloitin heti, kun kaikki lomakkeet olivat palautuneet. Varsinaisen palautuspäivämäärän jälkeen annoin vielä viikon ylimääräistä aikaa, jonka jälkeen kyselin kouluilta oliko vastauksia vielä palautunut – ja olihan niitä.

Strukturoitujen vastausten analyysissä ja taulukoiden sekä kaavioiden tekemisessä, käytin Exel -ohjelmaa. Kun kyseessä on ilmiön kuvailu, riittävät Kanasen (2008: 51) mukaan analyysimenetelmiksi aineiston rakennetta kuvaavat tunnusluvut, ristiintaulukointi ja riippuvuusanalyysit. Omassa työssäni käytin tunnuslukuja, jolloin vertasin sarakkejakaumia yhteensä -sarakkeen jakaumiin ja sain näin analysoiduksi erot eri vastausvaihtoehtojen välillä. Jonkin verran käytin myös ristiintaulukointia, jolloin vertasin jotakin taustamuuttujaa jonkin vastausvaihtoehdon suhteen.

Avointen kysymysten kohdalla aineiston runsaus ja elämänläheisyys saattavat tehdä analyysivaiheen haastavaksi ja mielenkiintoiseksi, kun tutkija joutuu etsimään merkityksiä ja yrittäessään tulkita oikein vastaajien vastauksia, sillä jos vastaaja ei ajattele samalla tavalla kuin kysyjä on tarkoittanut, tulokset vääristyvät (Hirsjärvi ym. 2009: 225; Valli 2007: 102). Omassa työssäni käytin kyselylomakkeen avointen kysymysten osalta analysoinnissa lähinnä induktiivista sisällön analyysia eli luokittelin vastaukset aineistolähtöisesti. Induktiivisella sisällön analyysilla tarkoitetaan aineistosta lähtevää analyysia, jossa aineistoa pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan eli käsitteellistetään. Aineistosta etsitään tutkimustehtävään liittyviä ilmaisuja, jonka jälkeen ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan ja yhdistetään toisiinsa yläkategorioiksi edeten yksittäisestä yleiseen. (Kyngäs – Vanhanen 1999: 5 – 6.)

Analyysiprosessin syventämisessä ja tulkintavaihtoehtojen etsimisessä lähdin liikkeelle induktiivisesti. Luin aineistoa läpi ja pyrin löytämään sieltä toistuvia teemoja, sanoja ja samaa tarkoittavia asioita, jotka olisi mahdollista yhdistää samaan kategoriaan, saman teeman tai tukisanan alle. Samat teemat toistuivatkin monissa vastauksissa, joten viime kädessä koonti ei ollutkaan niin vaikeaa, kuin olin etukäteen odottanut. ”Mind map” –tyyppisesti kokosin isolle paperille aina yhden teeman alle kaikki vastukset, jotka sisälsivät maininnan tai viittauksen valitsemaani teemaan. Lopuksi laskin teemoittain teemojen saamat maininat. Kuvaan seuraavassa taulukossa (Taulukko 1.) esimerkinomaisesti sitä, miten olen toteuttanut pelkistämistä ja ryhmittelyä työssäni avointen kysymysten osalta:

Taulukko 1. Esimerkki teemoittelusta.

Kysymys: <i>Millaista yhteistyötä toivoisit kuraattorin tekevän vanhempien kanssa?</i>	
Alkuperäisilmaisu	Kategoria /teema:
<i>Jos huolta, heti yhteys kotiin</i> <i>Jos kuraattori on ollut lapsen asioiden kanssa tekemisissä, olisi yhteydessä kotiin.</i> <i>Jos koulussa ilmenee vaikeuksia, niistä informoiminen kotiin.</i>	Yhteydenotto kotiin

Taustakysymyksissä esim. koulutustaustaa kysyttäessä osa vastaajista oli ympyröinyt annetuista vaihtoehdoista kaikki suorittamansa koulutustasot, joten valitsin niistä aina korkeimman asteen. Jotkut vastaajat olivat laittaneet amk -tutkinnon kohtaan ”jokin muu”, jolloin laskin sen mukaan korkeakoulututkinnoksi. Perheen lasten lukumäärää kysyessäni olin tulosten kannalta kiinnostunut lähinnä opinnäytetyöni kohderyhmästä, eli millä luokalla/luokilla vastaajilla oli lapsia ko. alakouluissa. Kuitenkin kysymyksessä tuntui olevan luontevinta kysyä perheen lasten kokonaismäärää, koska vain ”osan lapsista” kysyminen olisi saattanut mielestäni hämmentää vastaajaa ja kysymyksen muotoileminenkin toisin olisi ollut haastavampaa. Niinpä analyysivaiheessa ryhmittelin vastaukset kolmeen luokkaan vastaajan kouluikäisten oppilaiden mukaan: 1) perheessä on pelkästään 1-3 lk:lla olevia oppilaita (+mahdollisesti nuorempia, yläkoululaisia ja vanhempia) 2) perheessä on sekä 1-3 lk:n oppilaita että 4 – 6 lk:n oppilaita (+ mahd. nuorempia / vanhempia) 3) perheessä on 4-6 lk:n oppilaita (+ mahd. alle kouluikäisiä, yläkoululaisia ja vanhempia). Näin jokainen lomake tuli luokitelluksi vain yhteen ryhmään. Tein tämän ryhmittelyn koska halusin joissakin kysymyksissä vertailla alaluokilla (1 – 3), yläluokilla (4 – 6) tai molemmilla ”asteilla” olevien oppilaiden vanhempien vastausten eroavaisuuksia.

Kysymyksessä 1., tuntee ko vastaaja lapsensa koulun koulukuraattorin, oli saatettu ympyröidä useampi vaihtoehto (esim. olen nähnyt ja olemme tehneet yhteistyötä), jolloin valitsin taas joka lomakkeesta vain yhden vaihtoehdon aina ”vahvimman” vaihtoehdon mukaan (eli esimerkkitapauksessa valitsin vastaukseksi vaihtoehdon ”olemme tehneet yhteistyötä”). Vastausvaihtoehtona oli myös ”tunnen jonkun toisen koulukuraattorin”, koska arvelin siinä tapauksessa vastaajalla olevan – vaikka ei oman koulun kuraattoria tuntisikaan - tarkempaa tietoa kuraattorin työstä, jos hänen tuttavapiiriinsä kuuluu koulukuraattori.

Kysymyksissä 6 ja 7 (saatavilla ja tavoitettavissa oleminen) oli oletettavaa, että vastaaja valitsee useamman vaihtoehdon. Näiden analysoinnissa olen taulukoinut ja kirjannut kaikki annetut äänet taulukkoon ja laskenut suhteelliset prosenttiosuudet, jolloin sain selville mitkä vaihtoehdot saivat eniten kannatusta.

7.5 Luotettavuus

Luotettavuuden varmistamisen aloitin jo kyselylomakkeiden huolellisella käsittelyllä. Koska lomakkeet olivat täysin samat joka koululla, tein palautusvaiheessa joka koulun kyselyn kulmaan kirjaimen (K, L, P) erottaakseni kyselyt, jos niput jostakin syystä menisivät sekaisin. Näin pystyin varmistamaan sen, että vastausten luotettavuus koulujen kesken on kunnossa ja mahdollistaa koulujen keskinäisen vertailun. Olin hyvin tarkka syöttäessäni tietoja Excel-taulukoihin ja varmistin, että kaikki vastaukset tulivat kirjatuksi mm. taulukoimalla myös vaihtoehdon ”tieto puuttuu”. Näin minun oli helpompi seurata, että vastausten määrä täsmäsi jokaisen kysymyksen jälkeen.

Tulosten tulkinta on aina haastavaa: kyselylomakkeen kysymyksiin saatetaan kyllä saada vastaukset, mutta vastaajat ovat saattaneet käsittää kysymykset toisin kuin tutkija on ajatellut. Myös tulosten tulkinta vaatii kykyä punnita vastauksia ja saattaa niitä teoreettisen tarkastelun tasolle. (Hirsjärvi ym. 2009: 231 – 233.) Samat haasteet olen kohdannut tässäkin opinnäytetyössäni. Vaikkakin lomakkeet olivat pääosin hyvin täytettyjä, joissakin kohdin olen joutunut käyttämään omaa tulkintaa.

Myös luokittelu eri kategorioihin on aina suhteellista; joku toinen olisi saattanut luokitella vastaukset aivan eri teemojen alle. Olen kuitenkin pyrkinyt kuvaamaan prosessin mahdollisimman tarkasti; myös perustelut, joiden pohjalta olen päätöksiani tehnyt. Olen myös käyttänyt tekstissä paljon suoria lainauksia avointen kysymysten kohdalta, jotta lukijalle välittyisi realistinen kuva vastauksista ja tehdäkseni todeksi omaa tulkintaani.

Luotettavuutta arvioitaessa tulee myös muistaa jo aiemmin mainitsemani vanhemman näkökulman rajallisuus puhuttaessa koulusta ja koulukuraattorin työstä. Toisaalta tuloksia tulkittaessa täytyy pitää mielessä myös se seikka, että vaikka vastaajat mieltäisivätkin koulukuraattorin koulun sosiaalityöntekijäksi, saattaa olla niin, että vastaajat eivät välttämättä tunne myöskään sosiaalityöntekijän toimenkuvaa riittävän tarkasti.

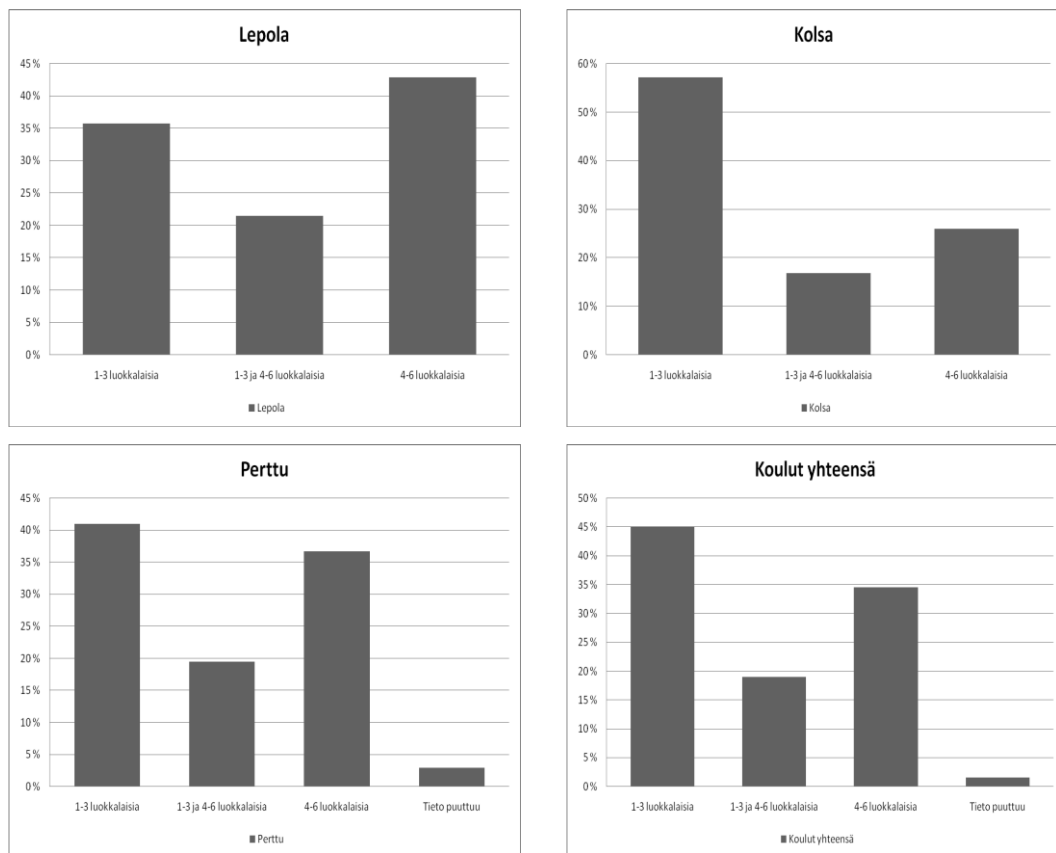
Samoin kasvattajan, opettajan, terapeutin ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäjän roolin jokainen vastaaja on voinut ajatella hieman eri tavalla ja tämä oma mielikuva ohjaa vastaajan vastausta ja vaikuttaa tätä kautta tuloksiin. Vastaajilla ei myöskään ole välttämättä tietoa niistä resursseista, mahdollisuuksista ja toimenkuvista, joita kouluku-

raattorilla on käytössään, jolloin osa heidän toiveistaan ja odotuksistaan saattaa olla mahdottomia toteuttaa. Opinnäytetyön tuloksiin tällä ei kuitenkaan ole suurta merkitystä, koska tämän opinnäytetyön tarkoitus onkin ollut nimenomaan tehdä näkyväksi näitä toiveita ja odotuksia ja siltä pohjalta lähteä pohtimaan kuraattorityön kehittämistä ja työhön käytetyn ajan resurssointia.

Eri kouluilla on painottunut hiukan eri tavalla vastaajien määrä eri luokka-asteilla. Tähän on saattanut vaikuttaa osaltaan opettajan aktiivisuus, (esim. jos hän on ahkerasti muistuttanut oppilaille lomakkeen palauttamisesta tai jakanut niitä jälkeinpäin vielä poissaolleille), yhteistyötä tehneiden vanhempien osuus luokalla yms. seikat. Erityisesti Kolsan koulun osalta pohdin tämän seikan vaikuttavuutta tuloksiin, koska muihin kouluihin verrattuna Kolsassa on vastaukset erityisesti painottuneet nuorempien oppilaiden vanhempien vastauksiin.

8 Tulokset

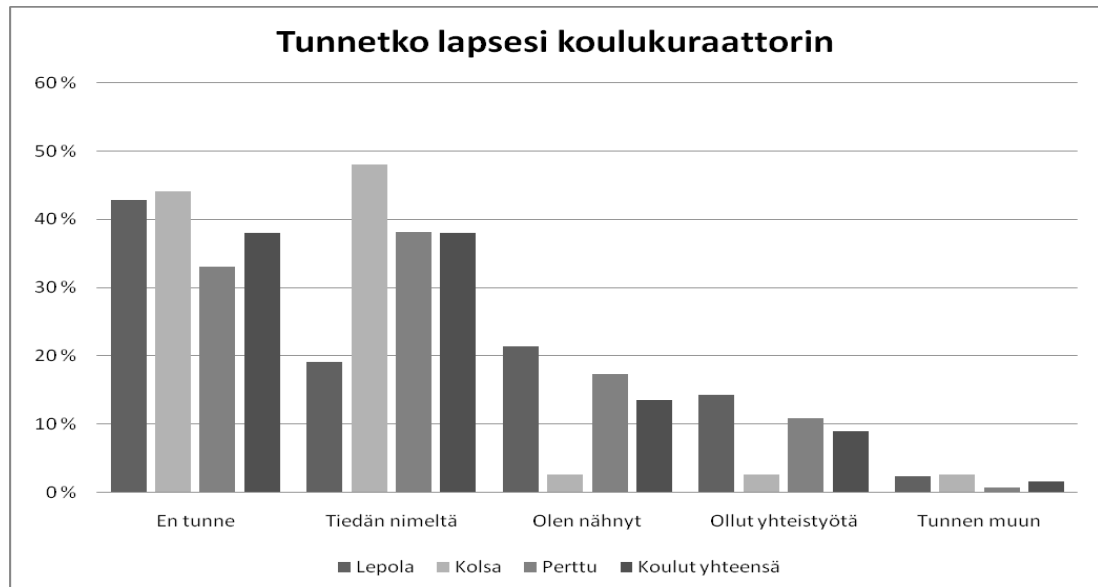
Vastaajista suurimmalla osalla (45 %) oli oppilaita luokilla 1-3. Luokilla 4-6 oli oppilaita 34 %:lla vastaajista ja sekä alaluokilla (1-3) ja yläluokilla (4-6) 19 %:lla vastaajista, mutta koulujen kesken on eroja. Kuten alla olevasta kaaviosta näkyy, Kolsan koulun vastaajista yli puolet (57 %) on 1-3-luokkalaisten oppilaiden vanhempia, mutta muilla kouluilla erot ovat tasaisemmat. Pertun koulun vastauksissa oli neljä epätäydellisesti täytettyä vastausta tämän kysymyksen kohdalla, joita en siten voinut ryhmitellä mihinkään ryhmään kuuluvaksi. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Vastaajat luokka-asteittain.

Vastaajista 23 % on nähnyt koulunsa koulukuraattorin koulun tilaisuudessa tai tehnyt hänen kanssaan yhteistyötä. 38 % ei edes tiennyt kuka toimii koulun kuraattorina. Pertun koululla, jossa kuraattori on ollut enemmän paikalla, vastaavat luvut olivat 28 % ja 33 %, joten isoista eroista ei ole kyse, vaikka olettaa olisi voinut, että erot koulujen kesken olisivat olleet selkeämmät. Erityisesti Kolsan koululla koulukuraattorin henkilökohtainen tietämys ja tunteminen oli vähäistä, mitä voi osaltaan selittää se, että asiak-

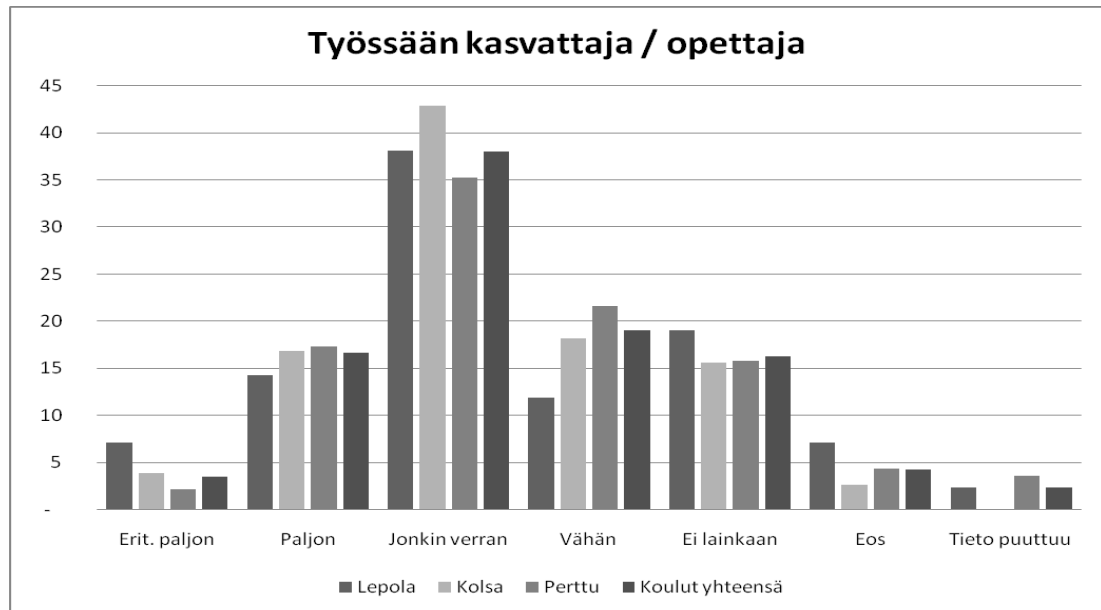
kuuksien määrä oli tällä koululla vähäisempää. Myös se seikka, että vastaajista suurimmalla osalla oli lapsia alaluokilla, työn Kolsan koulussa kuitenkin painottuessa vanhempiin oppilaisiin, saattaa osaltaan vaikuttaa tulokseen. Jostakin syystä Kolsan koulun yläluokkalaisten vanhemmat eivät olleet yhtä aktiivisia vastaamaan kyselyyn kuin Pertun ja Lepolan vanhemmat. (Kuvio 3)

Kuvio 3. Koulukuraattorin tunteminen.

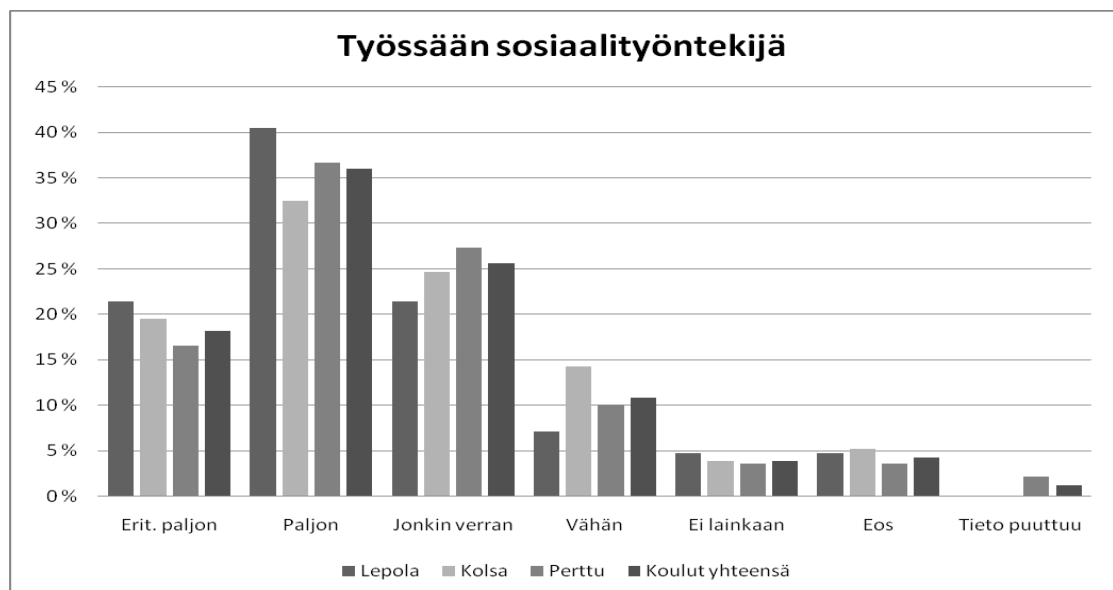
8.1 Koulukuraattorin rooli

Sipilä-Lähdekorven (2004: 131 – 137) tutkimuksen mukaan koulukuraattorit itse kokivat olevansa ”paljon” tai ”erittäin paljon” kasvattajan roolissa (80 % vastaajista) ja vain 1 % heistä koki, että ei ole lainkaan kasvattaja. Vanhemmat näkevät kuraattorin kasvattajan roolin kuitenkin toisin: vain n. 20 % vanhemmista oli sitä mieltä, että koulukuraattori on ”paljon” tai ”erittäin paljon” kasvattaja / opettaja. Vastaajista (38 %) oli – hieman yllättäenkin – sitä mieltä, että kuraattori on kasvattaja vain jonkin verran ja peräti 16 % vastaajista oli sitä mieltä, että kuraattorin ei ole lainkaan kasvattaja. (Kuvio 4.) Tämä on mielestäni yllättävää siksi, että viime aikoina julkisessa keskustelussa on tuotu paljon esiin koko ”kylän” ja koulu yhteisön kaikkien aikuisten kasvattajan roolia (mm. Ellonen ym. 2008) ja vanhemmuuden tukemista, jolloin koulu yhteisöllä on tässä työssä merkittävä rooli. Voisiko tulokseen näin ollen ollakin syynä se, että vanhemmat eivät miellä koulukuraattoria varsinaisesti koulu yhteisöön kuuluvaksi?

Kuvio 4. Työssään kasvattaja / opettaja.

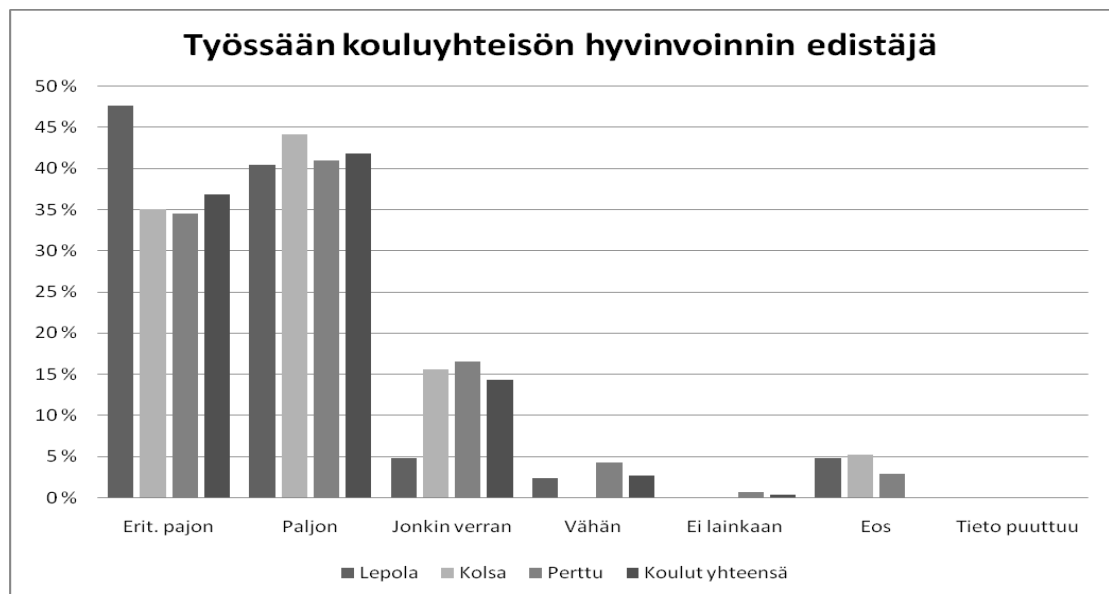
Vanhemmat mieltävät koulukuraattorin sosiaalityöntekijäksi: 54 % vanhemmista on sitä mieltä, että koulukuraattori on ”paljon” tai ”erittäin paljon” sosiaalityöntekijä. Erot koulujen kesken olivat melko vähäiset (Kuvio 5). Pohdin, että saattoiko saatekirje osaltaan olla johdattelussa vastaajien ajatuksia tähän suuntaan, koska saatteessa oli maininta, että koulukuraattori toteuttaa koulun sosiaalityön tehtävää. Kuitenkaan vastaajat eivät miellä kuraattoria sosiaalityöntekijäksi samassa määrin kuin koulukuraattorit itse. Työn tekijät itse määrittävät roolinsa 95 %:sti sosiaalityöntekijäksi (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 131 – 137).

Kuvio 5. Työssään sosiaalityöntekijä.

Arvelin ennakkoon, että ne vastaajat, jotka tuntevat jonkun toisen koulukuraattorin, vaikka eivät oman koulunsa kuraattoria tai tämän työtä tuntisikaan, saattaisivat mieltää tai tietää koulukuraattorin ”erittäin paljon” sosiaalityöntekijäksi. Näin ei kuitenkaan täysin ollut. Näistä 12:sta vastaajasta puolet, eli 6 vastaajaa, oli sitä mieltä, että koulukuraattori on ”erittäin paljon” sosiaalityöntekijä, neljän vastaajan mukaan kuraattori on sosiaalityöntekijä ”paljon” ja kahden vastaajan mielestä vain ”jonkin verran”. Tosin kovin kattavia päätelmiä tästä ei voida tehdä, koska vastaajia tähän kohtaan oli niin vähän, vain 12.

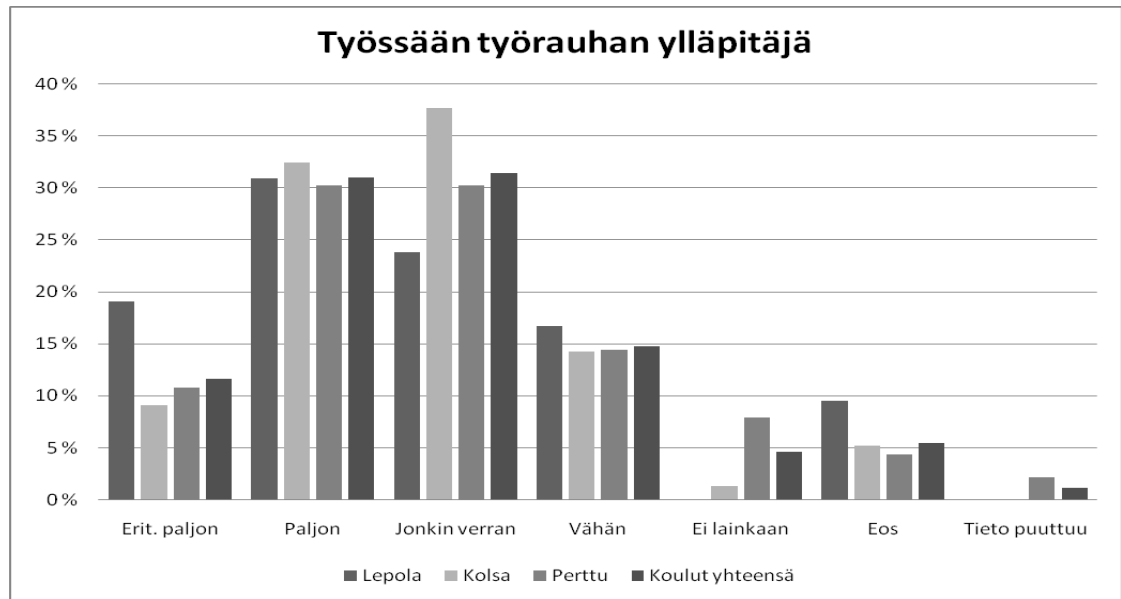
Erytisen vahvasti vastaajat mieltävät koulukuraattorin roolin olevan koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjä. 79 % vastaajista oli sitä mieltä, että koulukuraattorin rooli on edistää koulu yhteisön hyvinvointia (*erittäin paljon* ja *paljon* mainintojen mukaan). Tätä mieltä oltiin erityisesti Lepolan koulussa, jonka vastaajista 88 %:n mielestä koulukuraattori on ”erittäin paljon” tai ”paljon” koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjä (Kuvio 6).

Kuvio 6. Työssään hyvinvoinnin edistäjä.

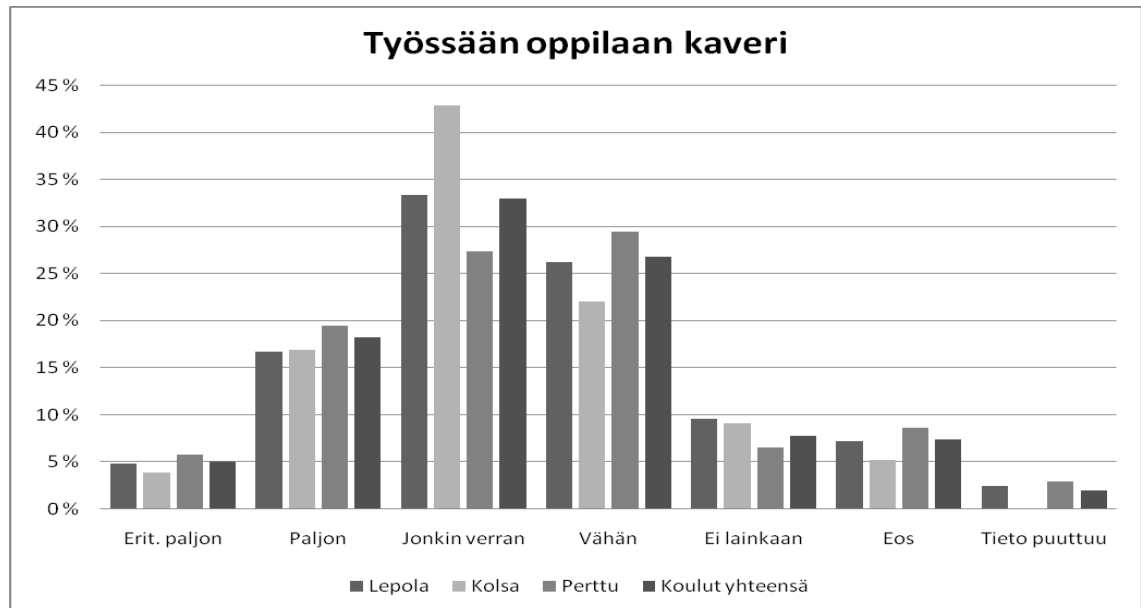
Erytisesti Lepolan koulun vastaajat näkivät tärkeänä myös koulukuraattorin työrauhaa ylläpitävän roolin (50 %) ja peräti 19 % heistä näki sen erittäin tärkeäksi, kun kaikkien koulujen vastaajista reilu 10 % piti sitä erittäin tärkeänä. (Kuvio 7) Tämän kyselyn perusteella jäi epäselväksi mitä vastaajat työrauhalla tarkoittivat ja mitä toivoivat koulukuraattorin tekävän työrauhan ylläpitämiseksi. Koska tuloksissa (erityisesti

Lepolan koulussa) korostui sekä hyvinvoinnin edistämisen että työrauhan ylläpitäjän rooli, voisiko olla niin, että vastaajat mielsivät hyvinvoinnin edistämiseen kuuluvaksi työrauhan ylläpitämisen? Jos ajankäytöllisesti olisi ollut mahdollista, olisikin ollut mielenkiintoista täydentää kysymyksiä tarkentavilla kysymyksillä kattavampien vastausten saamiseksi.

Kuvio 7. Työssään työrauhan ylläpitäjä.

Vastaajat kokivat, että koulukuraattori voisi olla oppilaan kaverin roolissa joko "jonkin verran" (33 %) tai "vähän" (27 %). Suhteellisen suuri osuus, 8 % kaikista vastaajista, oli sitä mieltä, että kuraattori ei olisi oppilaan kaveri lainkaan. Erot koulujen kesken eivät olleet merkittävät. Teemana keskustelu kaveruudesta on ajankohtainen juuri nyt, koska mm. kouluilla ja lehdistössä on viime aikoina käyty keskustelua esimerkiksi oppilaan ja opettajan välisestä Facebook-kaveruudesta (mm. Koivisto 2010). Kaverin roolin pohtiminen saattoi kuitenkin olla vastaajille hankalin mietittävä, mistä kertoo mielestäni se, että "ei osaa sanoa" tai tieto puuttuu vastausten määrä oli edellisiin verrattuna suurempi (9 %). (Kuvio 8)

Kuvio 8. Työssään oppilaan kaveri.

Koulukuraattorin roolia koskevaan kysymykseen *Jotakin muuta* -kohtaan vastaajat olivat kirjanneet yhteensä 20 kommenttia valinnan ollessa yleensä ”erittäin paljon” tai ”paljon”. Niiden mukaan koulukuraattori on mm. kuunteleva aikuinen, ongelmien ratkaisija, puskuri ja paineensietäjä, lasten edun mukaisen kohtelun valvoja, yhteistyökumppani, tukihenkilö oppilaalle / opettajalle, linkki kodin ja koulun välillä, auktoriteetti, auttaja, oppilaan ja perheen tukija erilaisissa tilanteissa, henkilö, jonka puoleen oppilas tai vanhemmat voivat kääntyä ongelmatilanteissa, hyvän itsetunnon kasvattaja, opettajan jälkeen tärkein vanhempien yhteistyökumppani koulussa, henkinen tuki ja luotettava aikuinen. Kaikki mielestäni erittäin merkittäviä ja tärkeitä rooleja koulukuraattorin työssä.

Tarkastelin myös hieman sitä, eroavatko eri ikäisten vanhempien käsitykset koulukuraattorin roolista toisistaan (Taulukko 2). Otin tarkasteluun ääripäät, eli – 80 – luvulla syntyneiden (11 kpl) ja -50 –luvulla syntyneiden vastaajien lomakkeet (10 kpl), koska heidän ikäeronsa oli suhteellisesti suurin ja myös siksi, että näiden ikäluokkien vastauksia tuli kutakuinkin yhtä paljon. -40 –luvulla syntyneitä vastaajia oli vain kolme ja heistä kaksi oli oppilaan huoltajana toimivaa isovanhempaa, joten heihin vertaaminen ei antaisi mielestäni riittävän luotettavaa kuvaa.

Näyttäisi siltä, että alle 30-vuotiaat vastaajat mieltävät koulukuraattorin enemmän kasvattajaksi / opettajaksi: nuoremmista vastaajista 18 % oli sitä mieltä, että

koulukuraattori on kasvattajan roolissa ”paljon” ja vain 9 % oli sitä mieltä, että kuraattori ei ole kasvattaja / opettaja lainkaan. Vastaavasti yli 50-vuotiasta vastaajista kukaan ei mieltänyt kuraattoria kasvattajaksi ”erittäin paljoa” tai ”paljoa”, mutta sen sijaan 40 % oli sitä mieltä, että kuraattorin rooli ei ole lainkaan kasvattajan rooli. Sen sijaan iäkkäämmät vastaajat mielsivät kuraattorin enemmän sosiaalityöntekijäksi. Nämä tulokset saattaisivat tukea sitä viime aikoina käytyä keskustelua, jonka mukaan vanhemmus koetaan jopa liian haastavaksi tehtäväksi ja osalla vanhemmista vanhemmuus on jopa jollakin tavalla hukassa (mm. Vesikansa 2009). Odottavatko siis nuoremmat kasvattajat, että yhteiskunta ottaa enemmän vastuuta heidän lastensa kasvattamisesta? Koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjänä molemmat ikäluokat näkivät kuraattorin roolin kuta kuinkin yhtä tärkeänä. Työrauhan ylläpitäjänä koulukuraattorin näkivät erityisesti iäkkäämmät vastaajat: heistä 50 % koki, että kuraattori on ”erittäin paljon” tai ”paljon” työrauhan ylläpitäjä, kun vastaavasti nuoremmista lähes puolet (55 %) oli sitä mieltä, että kuraattori vastaa työrauhasta vain ”jonkin verran”. Vastaajien määrät jäivät kuitenkin melko pieniksi ko. ikäryhmissä, joten tulosten luotettavuuteen tulee suhtautua hieman kriittisesti, kun vielä huomioi sen, että iäkkäämpien, 51 -60 -vuotiaiden ryhmässä, epävarmuus koulukuraattorin roolista oli selkeästi suurempaa mikä näkyi siinä, että tässä ryhmässä osaan kohtia tuli myös ”En osaa sanoa” - vastauksia.

Taulukko 2. Koulukuraattorin rooli eri ikäisten vastaajien vastauksissa.

	Erit. paljon	Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan	Eos
Kasvattaja / opettaja						
<i>Synt. -80 -luvulla</i>		18 %	55 %	18 %	9 %	
<i>Synt. -50 -luvulla</i>			40 %	20 %	40 %	
Sos.tt.						
<i>Synt. -80 -luvulla</i>		27 %	55 %	9 %	9 %	
<i>Synt. -50 -luvulla</i>	20 %	30 %	20 %	20 %		10 %
Hyvinvoinnin edist.						
<i>Synt. -80 -luvulla</i>	27 %	64 %	9 %			
<i>Synt. -50 -luvulla</i>	20 %	60 %	10 %	10 %		
Työrauhan ylläpit.						
<i>Synt. -80 -luvulla</i>	9 %	27 %	55 %	9 %		
<i>Synt. -50 -luvulla</i>	10 %	40 %	20 %	20 %	10 %	
Kaveri						
<i>Synt. -80 -luvulla</i>		18 %	64 %	18 %		
<i>Synt. -50 -luvulla</i>		30 %	10 %	10 %	20 %	30 %

8.2 Koulukuraattorin tärkeimmät ominaisuudet

Halusin saada selville vanhempien näkemyksen siitä, minkälaisia persoonallisuuden ominaisuuksia he pitävät tärkeänä koulukuraattorille. Kokosin listalle oman työkokemukseni ja kollegojen kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta Sipilä-Lähdekorpea (2004: 152 – 153) mukaellen 10 itse arvostamaani ja tärkeäksi näkemääni ominaisuutta, koska halusin nähdä pitävätkö myös vanhemmat näitä ominaisuuksia tärkeinä. Lisäsin vielä vaihtoehdon ”jotakin muuta”, koska toivoin sen vaihtoehdon nostavan esiin, mikäli vastaajat arvostivat vielä jotakin muuta sellaista ominaisuutta, jota en ollut itse tullut ajatelleeksi. Arvelin, että valitsemani ominaisuudet olisivat sellaisia, että vastaajatkin pitäisivät niitä kaikkia tärkeinä. Näin myös kävi. Suuri enemmistö piti kaikkia kymmentä ominaisuutta tärkeänä. Niinpä analyysivaiheessa teinkin vain erotelua pääasiassa sen mukaan pitäisikö koulukuraattorilla vastaajan mukaan olla ko. ominaisuuksia ”erittäin paljon” vai ”paljon”.

Koulujen kesken ei vastauksissa ollut suurtakaan eroavaisuutta (Taulukko 3). Kolmen kärki ominaisuuksien suhteen oli liki pitäen sama kaikilla kouluilla: ominaisuuksista *luotettavuus* sai eniten ”erittäin paljon”-mainintoja kaikilla kouluilla, seuraavaksi eniten arvostettiin *yhteistyökykyä* ja *vuorovaikutustaitoja*. Prosenttiosuuksissa oli kuitenkin hajontaa eri koulujen kesken, kuten seuraavana oleva taulukko osoittaa. Esimerkiksi juuri luotettavuus sai ”erittäin paljon”-mainintoja Kolsan koulun vastaajilta 90 %:lta, kun vastaava luku Pertun koulun vastauksissa oli 82 %, vaikkakin molempien koulujen tilastoissa ominaisuus oli ykköstilalla.

Sipilä-Lähdekorven (2004: 152 – 153) mukaan kuraattorit itse kokivat, että heidän työssään eduksi ovat vuorovaikutustaidot, rohkeus ja jämäkkyys, kärsivällisyys ja empaattisuus. Myös rehellisyys ja stressin sietokyky saivat kuraattoreilta itseltään paljon mainintoja. Näistä em. ominaisuuksista ainoastaan *vuorovaikutustaidot* löytyy myös vanhempien listan kärkikolmikosta, kun vastaavasti vanhempien listalla vähiten ”erittäin paljon”-mainintoja saivat ominaisuudet *huumorintajua*, *suvaitsevuutta* ja *rohkeutta ja jämäkkyyttä*.

Tässäkin kohdin erot prosenttiosuuksissa eri koulujen kesken ovat kuitenkin melko suuret: huumorintajuisuutta arvostavimmat vastaajat löytyvät kyselyn mukaan Lepo-

lan koululta, jonka vastaajista 52 % oli sitä mieltä, että kuraattorilla tulisi olla huumorintajua, kun taas vastaavasti Pertun ja Kolsan koulun vastaajista sitä mieltä oli vain 35 %. Empaattisuutta ja myönteistä asennetta koulukuraattorilta odottaa ”erittäin paljon” 53 % Pertun koulun vanhemmista, mutta 64 % Lepolan ja Kolsan koulun vanhemmista. Pertun koulun vastaajista yksi oli sitä mieltä, että koulukuraattori ei tarvitse lainkaan suvaitsevaisuutta. Muihin ominaisuuksiin ei tullut ”ei lainkaan” vastauksia. ”Vähän” vastauksia oli kolme: yksi suvaitsevaisuudessa, yksi rohkeudessa ja jämäkkyudessa ja yksi huumorintajussa. (Taulukko 3)

Taulukko 3. Koulukuraattorin ominaisuudet.

LEPOLA	Erit. paljon	Paljon	Muut
Suvaitsevaisuutta	52 %	40 %	5 %
Yhteistyökykyä	86 %	12 %	2 %
Rohkeutta ja jämäkkyyttä	64 %	26 %	7 %
Ammattitaitoa	74 %	24 %	0 %
Luotettavuutta	88 %	10 %	0 %
Vuorovaikutustaitoja	86 %	10 %	2 %
Kasvun ja kehityksen tuntemusta	71 %	21 %	5 %
Empaattisuutta, myönt. asennetta	64 %	33 %	2 %
Rehellisyyttä	76 %	19 %	2 %
Huumorintajua	52 %	29 %	19 %

KOLSA	Erit. paljon	Paljon	Muut
Suvaitsevaisuutta	44 %	48 %	8 %
Yhteistyökykyä	88 %	12 %	0 %
Rohkeutta ja jämäkkyyttä	56 %	34 %	9 %
Ammattitaitoa	82 %	16 %	0 %
Luotettavuutta	90 %	9 %	0 %
Vuorovaikutustaitoja	83 %	17 %	0 %
Kasvun ja kehityksen tuntemusta	73 %	26 %	1 %
Empaattisuutta, myönt. asennetta	64 %	35 %	1 %
Rehellisyyttä	75 %	25 %	0 %
Huumorintajua	35 %	45 %	19 %

PERTTU	Erit. paljon	Paljon	Muut
Suvaitsevaisuutta	35 %	48 %	14 %
Yhteistyökykyä	73 %	27 %	1 %
Rohkeutta ja jämäkkyyttä	51 %	40 %	9 %
Ammattitaitoa	74 %	25 %	1 %

Luotettavuutta	82 %	18 %	0 %
Vuorovaikutustaitoja	74 %	24 %	2 %
Kasvun ja kehityksen tuntemusta	61 %	36 %	3 %
Empaattisuutta, myönt. asennetta	53 %	36 %	11 %
Rehellisyyttä	71 %	26 %	1 %
Huumorintajua	35 %	42 %	23 %

KAIKKI KOULUT YHTEENSÄ	Erit. paljon	Paljon	Muut
Suvaitsevaisuutta	40 %	47 %	11 %
Yhteistyökykyä	79 %	20 %	1 %
Rohkeutta ja jämäkkyyttä	55 %	36 %	9 %
Ammattitaitoa	76 %	22 %	0 %
Luotettavuutta	85 %	14 %	0 %
Vuorovaikutustaitoja	79 %	19 %	2 %
Kasvun ja kehityksen tuntemusta	66 %	31 %	3 %
Empaattisuutta, myönt. asennetta	58 %	35 %	7 %
Rehellisyyttä	73 %	24 %	1 %
Huumorintajua	38 %	41 %	21 %

Jotakin muuta-kohtaan oli tullut yhteensä 12 kommenttia. Kolmessa niistä ei ollut niinkään kyse ominaisuudesta:

”Vanhempien pitäisi tietää kuraattorista enemmän”, ”Vaikutusvaltaa opettajiin ja viranomaisiin.” ja ”Tietoa moniammatillisista verkostoista, tietoa kunnan tarjoamista palveluista”.

Ominaisuuksia, jotka olivat saaneet vastaajilta mainintoja: oikeudenmukaisuudentajua (erittäin paljon), yksilöllisyyden huomoinontikykyä (kaksi mainintaa, molemmissa: vähän), aloitekykyä/aloitteellisuutta (erittäin paljon/paljon), joustavuutta (paljon), tavoitteellisuutta (paljon), rohkeutta puuttua ongelmiin (erittäin paljon) sekä kuuntelutaitoa (erittäin paljon).

8.3 Keskeisintä koulukuraattorin työssä

Kyselylomakkeen kysymys 4 koulukuraattorityön keskeisistä tehtäväalueista oli omastakin mielestäni varsin laaja ja haastava. Kuitenkin vain kolmessa lomakkeessa 258:sta oli jätetty vastaamatta tähän kysymykseen. Yhdessä niistäkin oli vastaamatta jättämistä perusteltu sillä, että kysymykseen on ”*Vaikea vastata kun ei elämässään ole ollut kuraattorin kanssa tekemisissä.*” Suurin osa vastaajista oli toiminut ohjeen

mukaisesti ja valinnut mielestään viisi keskeisintä tehtäväaluetta. Muutamassa (7) lomakkeessa oli valittu enemmän kuin "sallit" viisi vaihtoehtoa, mutta vastaavasti niin ikään 7:ssä lomakkeessa oli valittu vähemmän kuin viisi kohtaa, joten olen huomionnut tuloksissa kaikki vastaukset. Taulukoin kaikki annetut "äänet" jokaiselle eri vastausvaihtoehdolle, laskin koulukohtaisesti ja yhteensä kaikki annetut äänet ja näistä sitten vielä erikseen prosenttiosuudet, joita olen vertaillut keskenään.

Tulosten mukaan kaikkia kohtia arvostettiin keskeiseksi koulukuraattorin tehtävässä kohtien vaihteluvälin ollessa vain 0–12 % välillä. Eniten kuitenkin sai kannatusta "Kodin ja koulun yhteistyön sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin ja toiminnan tukeminen osana koulun oppilashuoltoa" (12 %), "Auttaa oppilaita oppimiseen liittyvissä vaikeuksissa osallistumalla tukitoimien suunnitteluun ja järjestämiseen" (11 %), "Avun tarpeen tunnistaminen ja ohjaaminen koulun ulkopuolisen avun piiriin" (11 %) sekä "Kiusaamistilanteiden ja kaverisuhdepulmien ratkominen" (10 %). Tämä tulos korreloi mielstäni hyvin vastaajien näkemyksen mukaan, jonka mukaan koulukuraattorin tärkein rooli on olla kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäjä. Hieman yllättävää sen sijaan on, että vain 6 % vastaajista piti "Perheen tilanteeseen liittyvien pulmien selvittelyä ja tuen tarpeen kartoitusta" keskeisenä koulukuraattorin työssä, vaikka juuri se on keskeistä työn sisältöä sosiaalityössä ja oma "mutu" -tuntuma kertoo myös sitä, että vanhemmat mieltäisivät koulukuraattorin työskentelevän pääosin sellaisten perheiden kanssa, joilla on pulmia esim. päihteiden tai mielenterveyden kanssa tai sitten häirikköoppilaiden parissa.

Vähiten kannatusta saivat kohdat "Luokan ryhmytymisen osallistuminen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi" (0 %, vain kuuden vastaajan 258.sta ollessa tämän kannalla) sekä "oppilakunta-, tukioppilas- ja kummitoiminnan ohjaustyöhön osallistuminen sekä kerhojen ja ryhmien ohjaaminen" (1 %). Nämä molemmat ovat kuitenkin yläkoulun puolella hyvin keskeistä koulukuraattorin työsarkaa. Mielenkiintoista olisikin tietää ovatko yläkouluikäisten lasten vanhemmat asiasta samaa mieltä.

Hieman yllättäen myös kohta "Luokan kaikkien oppilaiden tapaaminen koulutien alkutaipaleella (tutustuminen ja kynnyksen madaltaminen)" sai vain 1 % annetuista äänistä 17 vastaajan pitäessä tätä keskeisenä koulukuraattorin työssä. Pidän tätä

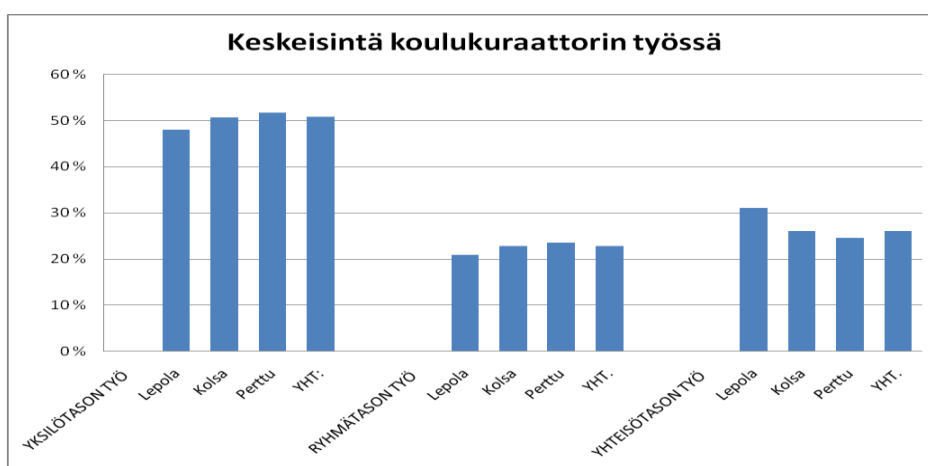
yllättävänä siksi, että Pertun koululla tapasimme keväällä kaikki kakkosluokkalaiset vanhempineen yhdessä kouluterveydenhoitajan kanssa, hänen keskustellessa terveyteen liittyvistä seikoista ja minun koulukuraattorin roolissa koulunkäyntiin, harrastuksiin ja kaveripiiriin liittyvistä seikoista. Vanhemmilta tässä yhteydessä saatu palaute oli pelkästään positiivista ja he näkivät tapaamisen erittäin tärkeänä ja toivottavana jatkossakin. Tämä ei kuitenkaan näkynyt tuloksissa. Erot koulujen kesken kannatuksessa eivät olleet suuret: prosentuaalisesti tapaamista kannatettiin eniten Lepolan koulussa (3 %, 6 vastaajaa), kun Kolsan ja Pertun kannatus oli yhden prosentin luokkaa (Kolsassa 3 ääntä, Pertussa 8).

Tarkastelin muutamien mielenkiintoisten kohtien kohdalla myös sitä, millä tavalla vanhempien vastaukset eroavat, jos heillä on oppilaita vain 1-3 -luokilla (käytän termiä alaluokilla) verrattuna siihen, jos vastaajan oppilas/oppilaat ovat jo pidemmällä koulutaipaleellaan, luokilla 4-6 (yläluokilla).

Vaihtoehdon 8, nivelvaiheissa työskentely, valitsi useampi pelkästään yläluokilla olevien oppilaiden vanhemmista kuin alaluokkien. Kun kaikkien vastausten prosentuaalinen osuus tämän vaihtoehdon kohdalla oli 4 %, se yläluokkalaisten vanhempien vastauksissa oli 21 % (Lepola 6 %, Kolsa 40 % ja Perttu 20 %). Alaluokkalaisten vanhemmista 16 % piti nivelvaihetöskentelyä keskeisenä koulukuraattorin työssä. Vastaavasti alaluokkien oppilaiden vanhemmat pitivät Vanhempien tukemista oppilaan kehitykseen, käyttäytymiseen tai tunne-elämään liittyvissä pulmissa keskeisempänä (36 %) kuin yläluokkien oppilaiden vanhemmat (24 %). Sen sijaan lapseen ja vanhempiin tutustumista (kohta 18) piti keskeisenä melkein saman verran sekä alaluokkien (8 %) kuin yläluokkienkin (6 %) oppilaiden vanhemmista.

Koska halusin vielä erikseen tarkastella minkä tason – yksilö, ryhmä vai yhteisötason - työtä vanhemmat pitävät koulukuraattorin työssä keskeisenä, jaottelin antamani vaihtoehdot ryhmiin eri tasojen mukaisesti niin, että jokaiseen ryhmään tuli kuusi vaihtoehtoa. Yksilötason työtä koskivat vaihtoehdot 1, 2, 3, 4, 6 ja 10, ryhmätason 7, 8, 9, 11, 12 ja 17 ja yhteisötasoa 5, 13, 14, 15, 16 ja 18 (Liite 5). Ripottelin tietoisesti eri tasojen vaihtoehdot hieman hajalleen, että vastaaja lukisi kaikki vaihtoehdot ennen vastaamistaan.

Tämän ryhmittelyn tuottaman tuloksen mukaisesti vanhemmat pitävät keskeisimpänä koulukuraattorin työssä kuitenkin yksilötyöskentelyä. Kaikista vastaajista 51 % oli tätä mieltä ja erot koulujen kesken olivat myös hyvin vähäiset (Lepola 48 %, Kolsa 51 %, Perttu 52 %). Ryhmien kanssa työskentelyn keskeiseksi tehtäväksi valitsi 23 % kaikista vastaajista (21 % / 23 % / 24 %) ja yhteisötason työn 26 % vastaajista (31 % / 26 % / 25 %) erojen koulujen kesken ollen näissäkin tapauksissa melko pieni. Yksilötyöskentelymyönteisin koulu oli Pertun koulu, kun taas sitä vastoin Lepolan koulun vastaajat olivat myöntyväisimpiä yhteisötason työskentelyn suuntaan. (Kuvio 9.) Tämä tulos on hieman ristiriidassa sen kanssa, että vastaajat näkivät kuitenkin koulukuraattorin roolin olevan eniten juuri koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ei niinkään yksilökohtainen työ.

Kuvio 9. Keskeisintä työssä.

Jotakin muuta – vaihtoehdon valitsi keskeiseksi koulukuraattorin työssä vain kolme vastaajaa. Heidän ehdotuksensa kuraattorityön keskeiseksi työalueeksi olivat:

Vaikea valinta. Useampaakin vaihtoehtoa pidän erittäin tärkeänä.

Linkkinä lapsella, jos huoli jostakin asiasta tai muuten vaikeeta niin silloin yhteydessä kotia. Olla lapselle se helppo paikka mennä juttelemaan ja tuntea että on jokin luotettava ihminen joka kuulee ja välittää!

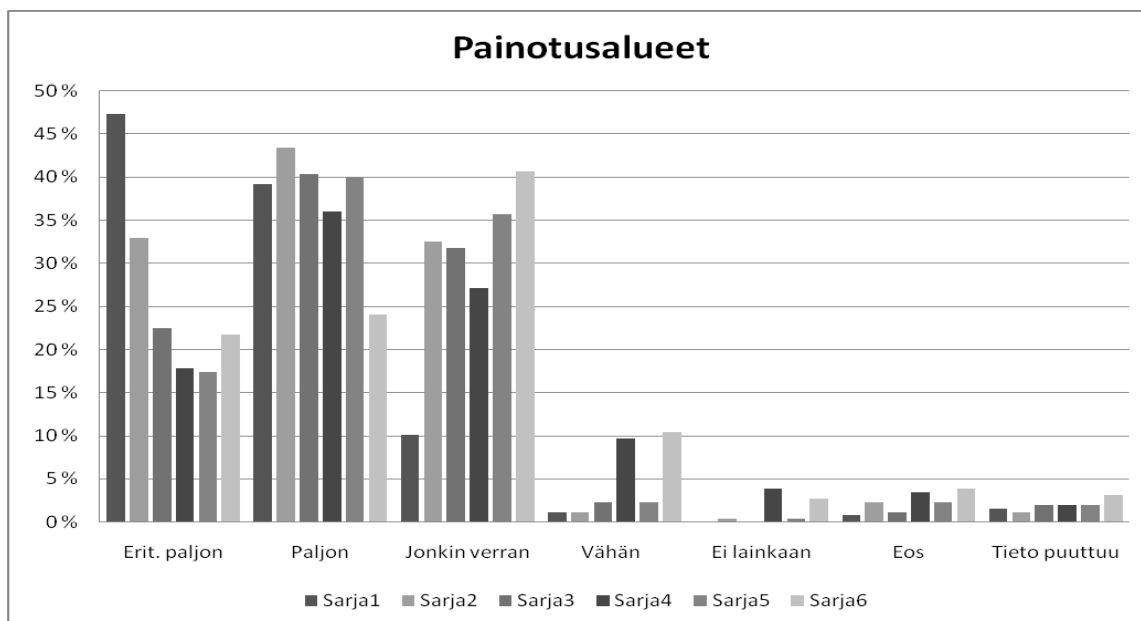
Opettajien + vanhempien tukeminen kurssien/koulutusten/luentojen muodossa esim. järjestämällä pitäjiä koulutuksiin/luentoihin.

8.4 Koulukuraattorityön painotusalueet

Pyysin vastaajia kuvaamaan, miten koulukuraattorin työssä kuuden eri painotusalueen (huolien kuuntelija/tukija, muutoksen käynnistäjä, oppilaan motivoija, oppilaan asianajaja, innostaja, terapeutti) tulisi heidän mielestään painottua. Halusin tällä kysymyksellä vertilla miten vastaukset eroavat Sipilä-Lähdekorven (2004: 133 – 134) koulukuraattoreille itselleen tekemän tutkimuksen ja vanhempien vastausten välillä. Kyseiset käsitteet poimin lähes sellaisenaan Sipilä-Lähdekorven kyselylomakkeesta, joskin hieman muotoillen paremmin omaan työsarjaani alakouluilla sopivaksi. Sipilä-Lähdekorpi oli käyttänyt käsitettä *välittäjäasiantuntija*, joka ei mielestäni kuitenkaan ehkä avautuisi omaan kyselyyni vastaaville yksiselitteisesti, joten laitoin sen tilalle käsitteen huolien kuuntelija / tukija. Sipilä-Lähdekorven väitöksen mukaan (mt. 113 – 134) käsite *välittäjäasiantuntija* kuvasi parhaiten koulukuraattorin työtä *muutoksen käynnistäjän* ollessa seuraavaksi kuvaavin. Lähes yhtä paljon kannatusta saivat käsitteet *motivoija*, *innostaja* ja *asianajaja*, kun taas käsite *terapeutti* kuvasi kuraattoreiden itsensä mielestä roolia heikoimmin.

Myös omassa kyselyssäni vastaajat kokivat kaikki annetut painotusalueet tärkeiksi koulukuraattorin työssä, mutta erityisesti huolien kuuntelijan / tukijan (86 %) ja muutoksen käynnistäjän (76 %) roolia painotettiin ”erittäin paljon” tai ”paljon”. Koulujen väleillä ei ollut merkittäviä eroja painotusalueissa. Mielenkiintoista sinänsä, että vaikka koulukuraattorit itse kokevat, että terapeutin rooli kuvaa työtä heikoimmin, vanhempien mielestä terapeutin roolin painotus on työssä melko tärkeää: 46 % vastaajista koki, että sitä tulisi painottaa ”erittäin paljon” tai ”paljon” ja 41 % oli sitä mieltä, että terapeutin roolia tulisi painottaa ”jonkin verran”. Vain 3 % oli sitä mieltä, että terapeutin roolia ei tulisi koulukuraattorin työssä painottaa lainkaan. Toisaalta *terapeutti*-kohta oli ilmeisesti vastaajille myös hankalin kohta ottaa kantaa, koska siihen kohtaan tuli eniten ”en osaa sanoa” -vastauksia tai kohta oli jätetty kokonaan tyhjäksi (yht. 7 %). (Kuvio 10)

Laitoin kysymykseen myöskin vaihtoehdon *jokin muu, mikä?*, mutta tähän kohtaan sain vain yhden vastauksen, jossa ehdotettiin, että kuraattorin työssä pitäisi painottaa koulukuraattorin roolia kasvatustyön tukijana vanhemmille.

Sarja 1 = huolien kuuntelija/tukija

Sarja 2 = muutoksen käynnistäjä

Sarja 3 = oppilaan motivoija

Sarja 4 = oppilaan asianajaja

Sarja 5 = innostaja

Sarja 6 = terapeutti

Kuvio 10. Painotusalueet koulukuraattorin työssä.

8.5 Tavoitettavuus ja saatavilla olo

Vastaajat toivoivat pääsääntöisesti koulukuraattorin olevan oppilaiden tavoitettavissa sovittuina aikoina koululla (44 %). Vastaajista 33 % toivoi kuitenkin kuraattorin olevan aina paikalla koulussa. Koulujen kesken oli jonkin verran eroavaisuuksia: Lepolan koulun vastaajat olivat enemmän (55 %) sitä mieltä, että tietyt päivystysajat riittäisivät (Kolsassa 40 %, Pertussa 44 %), kun taas Pertun (36 %) ja Kolsan (35 %) vastaajat sitä vastoin toivoivat kuraattorin olevan aina paikalla (vastaava luku Lepolassa oli 19 %). Arvelen eron selittyvän sillä, että Lepola on yksisarjainen, pieni koulu, jossa kaikki tuntevat toisensa ja opettajat hoitavat / selvittelevät luonnostaan paljon kuraattorille kuuluvia asioita itse, jolloin tarve kuraattorin läsnäoloon on vähäisempi.

Oppilaiden tapaamista kotikäyntien muodossa toivoi vain 2 % vastaajista. Muulla tavoin kohdassa oli toivottu kuraattorin saamista pyydettyessä koululle tilanteen niin vaatiessa *”Esim. jokin suuri hankaluus koulussa / koululaisella”* tai kuraattorin käymistä oppilaiden kanssa kahden kesken kävelyllä, jolloin oppilaan olisi vastaajan mielestä helpompi avautua.

Vanhempien tavoitettavissa olemisessa ei ollut suuria eroja koulujen kesken. Tasan puolet vastaajista toivoi tavoittavansa koulukuraattorin sähköisesti, eli puhelimitse tai sähköpostilla. Hieman yllättävää oli se, että vanhemmat toivoivat kuraattoripäivystyksiä kouluille myöskin vanhemmille: 28 % vastaajista oli sitä mieltä, että kuraattorin pitäisi olla vanhempien tavoitettavissa sovittuina aikoina koululla. Kotikäyntejä vanhempien tapaamiseksi sitä vastoin toivoi vain 2 % vastaajista. Kahdessa lomakkeessa oli ehdotettu myös muuta tapaa olla tavoitettavissa. Toisessa toivottiin kuraattorin käyvän vanhempainilloissa kertomassa miten hänet tavoittaa ja näin tulevan tutummaksi vanhemmille ja toisessa toivottiin tavoitettavan *”aina kun tarvis”*. Yhdessä lomakkeessa toivottiin lisäksi *”Tiedotteita koteihin”*.

Koska ainakin omassa työyksikössäni käydään välillä keskustelua koulukuraattorin kotikäyntien tarpeellisuudesta ja ns. kenttätöön lisäämisestä, tarkastelin myös hieman tarkemmin taustamuuttujien osalta niitä vastauslomakkeita, joissa oli toivottu koulukuraattorin tekevän kotikäyntejä (Taulukko 4).

Taulukko 4. Kotikäynnit.

Toivoo kotikäyntejä:		
	Oppilaan tapaamiseksi	Vanhempien tapaamiseksi
Rooli:		
Äiti	6	9
Isä	1	2
Syntynyt		
-60 -luvulla	2	4
-70-luvulla	5	7
Koulutustausta		
ammatill. oppil.		1
opistoaste	4	6
korkeakoulu	3	4
Lasten määrä		
alle kouluikäisiä	2	8
1-3 -luokalla	8	10
4-6 -luokalla	6	8
vanhempia	2	3

Taulukon mukaan näyttäisi siltä, että kotikäyntejä toivovat pääasiassa äidit, jotka ovat syntyneet -70 -luvulla, ovat suorittaneet opistotason tutkinnon ja joiden perheissä on alle kouluikäisiä ja 1-3 -luokalla olevia lapsia. Oletan, että kotikäyntejä toivoneet ovat ajatelleet niiden järjestyvän myös ns. virka-ajan ulkopuolella. Voisi ajatella, että toive kotikäynneistä kumpuaakin juuri arjen kiireellisyydestä ja elämän ruuhkavuosista; työn, kodin ja perheen yhteensovittamisesta ja asuntolainasta, joka pitää molemmat vanhemmat kiireisenä työelämässä tai sitten pienten lasten kanssa kotona olemisesta, jolloin kotoa saattaa olla lasten kanssa hankala liikkua etenkin Jokelassa, jossa julkista liikennettä on vain hyvin vähän tarjolla.

Tässä kohdin olisi ollut mielenkiintoista tietää vielä se, onko vastaaja työelämässä tai esim. juuri kotona hoitamassa lapsia. Ajankäytön helpottamiseksi saattisi olla helpompaa, että kuraattori tulee kotiin, kuin että kalenterista pitäisi vielä löytää aikaa kuraattoritapaamisen järjestämiselle esim. työpäivän aikana, kun vielä huomioi sen, että jokelalaisten työmatkat ovat useasti melko pitkät. Toisaalta, jos perheessä on hyvin pieniä lapsia, heidän huomioimisensa kannalta on helpompaa, jos kuraattori tulee kotiin, kuin yrittää löytää lastenhoitaja tai saada lapsi viihtymään koulun – pikkulapsen näkövinkkelistä katsoen ankarissa - tiloissa.

8.6 Työn arvostus

Oman työn arvostus kuraattorien joukossa on vahvaa (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 143). Samoin vanhemmat tuntuivat arvostavan koulukuraattorin työtä ("erittäin paljon" 46 % ja "paljon" 43 %). Neljä vastaajaa 258:sta arvosti koulukuraattorin työtä vähän. Halusin tarkoituksella haastaa vastaajat pohtimaan asennettaan työtä kohtaan, joten en tarkoituksella laittanut vastausvaihtoehdoksi "en osaa sanoa" -kohtaa. Tämä oli onnistunutkin hyvin, sillä vain kolmesta lomakkeesta 258:sta puuttui vastaus tästä kohdasta. Vaikka kysymykseen ei oltu laitettu tilaa kommenteille, muutama vastaaja oli silti halunnut kommentoida vastaustaan. Yleensä kommentit koskivat vastauksia "arvostan jonkin verran" tai "arvostan vähän":

En oikein tunne koulukuraattorin työtä. On mielikuva harvoin näkyvästä ihmisestä, jonka työn tuloksista niin, kuka tietää?

Vähän näkyvää työtä ns. normiperheen kohdalla.

Vaikea ottaa kantaa, kun ei tunne työtä

Tiedän liian vähän. Epäilen aikaa olevan liian vähän tähän työhön.

Kuraattorin rooli oppilashuollossa epäselvä.

Ne vastaajat, jotka olivat tehneet kuraattorin kanssa yhteistyötä (23 vastaajaa), arvostivat koulukuraattorin työtä vieläkin enemmän. Näistä vastaajista 65 % (15) arvosti työtä ”erittäin paljon” ja 35 % (8) ”paljon”. En kysynyt tarkemmin kenen kuraattorin kanssa yhteistyötä oli tehty tai minkä ikäisen oppilaan asiassa, koska se ei mielestäni ollut oleellista, joten mukana saattoi olla myös vanhempien kokemuksia esim. perheen yläkoululaisen kuraattoriasiakkuudesta tai jopa vanhemman omista kouluaikaisista kuraattorikokemuksista.

8.7 Yhteistyö ja yhteisöllinen työ

Analyysimenetelmäni mukaisesti teemoittelin vastaukset eri kategorioihin jokaisen avoimen kysymyksen kohdalla erikseen. Samassa lomakkeessa saattoi olla mainintoja, jotka liittyivät useampaankin eri kategoriaan, jolloin olen ne myös merkinnyt useampaan paikkaan. Käytän työssäni avointen kysymysten analyysissä paljon esimerkkejä, koska mielestäni ne avaavat vielä paremmin vastaajien ajatusmaailmaa.

Kysymykseen 9 (Minkälaista yhteistyötä toivoisit kuraattorin tekevän vanhempien kanssa), oli vastattu 148:ssa lomakkeessa. Valitsin siinä teemakategorioiksi 1) toiveena yhteydenotto kotiin, 2) toivoo tutuksi tulemistä ja tavoitettavissa olemista, 3) toivoo apua ja tukea oppilaalle / perheelle sekä kategorian 4) toivoo jotakin muuta.

Kategorioista *yhteydenotto kotiin* sai eniten mainintoja; 57 mainintaa. Vastaajista 39 toivoi pikaista yhteydenottoa heti, kun huolta ilmenee, ja vastaavasti 12 vastaajaa toivoo yhteydenottoa tarvittaessa. Esimerkkejä vastauksista:

Kun lapsella on asiakkuus kuraattorin kanssa, toivoisin säännöllistä yhteyttä kotiin.

Antaa oppilaasta palautetta kotiin ilman ongelmia.

-- Voisin ajatella myös mielelläni lukevani keväällä kuraattorin ajatuksia lapseni koulun kuluneesta vuodesta.

Vastauksista on tulkittavissa, että vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsensa koulunkäynnistä, koulupäivän sujumisesta ja niistä aikuisista, joita lapsi päivän aikana tapaa. Yhteydenotto kotiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on myös parasta ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista oppilaan ongelmiin. Se myös osallistaa ja haastaa lapsen ja hänen vanhempansa yhdessä pohtimaan ratkaisuja oppilaan pulmiin ja sitä kautta mahdollistaa aidon kodin ja koulun välisen yhteistyön ja kohtaamisen. Kokoontumalla yhteisen pöydän ympärille keskustelemaan pystytään synnyttämään molemminpuolista luottamusta ja sitä kautta muodostamaan myös sosiaalista pääomaa. Toimiva yhteistyö myös vahvistaa yhteisöllisyyttä ja luo kaikille osapuolille turvallisuuden tunnetta, jolloin se tukee myös koko koulu yhteisön hyvinvointia.

Melkein saman verran mainintoja, 54, sai *tutuksi tulemisen ja tavoitettavissa olemisen* kategoria. Tässä yhteydessä oli toivottu erityisesti koulukuraattorin osallistumista vanhempainiltoihin, joko luennoitsijana, koulun / luokan kuulumisten kertojana tai vain läsnäolijana, jolloin vanhemmilla olisi mahdollisuus ottaa itse yhteyttä kuraattoriin (27 mainintaa). Lisäksi toivottiin esitteitä, tiedottamista tavoitettavissa olemisesta tai tilannekatsauksia / raportteja / toimintakertomuksia lukuvuodesta.

Koulukuraattorin työ jäänyt hivenen piiloon. Ehkä kuraattori voisi käydä vanhempainilloissa kertomassa työstä.

Voisi ainakin näyttäytyä joskus, jolloin kynnystä yhteistyölle olisi helpompi madaltaa.

Olisi esillä vanhempainilloissa ja tapaisi kaikki perheet 1-2 kertaa ala/ja yläasteen aikana. --

Syksyllä kirje työstä ja suunnitelmista tulevan vuoden varrelle.

Olisi käytettävissä ja tavoitettavissa hätätilanteissa.

Toimintakertomus yleisellä tasolla: montako perhettä/lasta saanut palveluja ja millaisia.

Vastausten mukaan koulukuraattori on koulussa tärkeä henkilö, jonka asiantuntemusta ja näkemystä arvostetaan. Hänet haluttaisiin tuntea henkilökohtaisesti jollakin tasolla eikä vain "nimenä koulun nettisivuilla", jolloin yhteydenotto pulmien ilmetessä olisi varmasti helpompaa ja luontevampaa, kuten Leyban (2010) tutkimuskin oppilaiden osalta osoittaa.

Kategoriaan, onka nimesin *Apua ja tukea* –teeman alle, tuli 43 mainintaa koulukuraattorin ja vanhempien välisestä yhteistyöstä. Monissa maininnoissa korostettiin ratkaisujen etsimistä ja löytämistä yhteistyössä koulukuraattorin, oppilaan, vanhempien ja opettajan kanssa yhdessä.:

--Ongelmista voitaisiin yhdessä keskustella rakentavasti syyllistämättä oppilasta tai hänen vanhempiaan.

Neutraalia, kaikkia osapuolia tukevaa työtä, jossa ei haeta syyllisiä, vaan ratkaisuja, joilla saadaan homma toimimaan.

Tämän teeman alla myös koulukuraattorin sosiaalialan asiantuntijuutta ja jatkohoitoon ohjausta tuotiin vastauksissa esiin (7 mainintaa):

Tarvittaessa olla ammattilaisena auttamassa oppilasta raiteilleen koulunkäynnissä.

Ongelmatilanteissa tuoda asiaan sosiaalityöntekijän näkemys.

Olla tarvittaessa aktiivisena konsulttina oppilaan / perheen kohdatessa vaikeuksia. Neuvoja ja jatkoon ohjausta.

Yhteistyötä toivottiin tehtävän myös kodin ja koulun välisenä puolueettomana yhteistyökumppanina toimimisessa (4 mainintaa) sekä kuuntelijana ja tukikeskustelujen tarjoajana oppilaille sekä vanhemmille koulunkäyntiin, kasvuun tai kehitykseen, sosiaalisiin suhteisiin yms. liittyvissä pulmissa (22 mainintaa).

Välittäjänä ja sovittelijana kodin & koulun välillä. Lapsen asianajajana toimiminen vanhempien ja opettajan välillä.

Kuraattorille toivoisin luokanopettajan ottavan myös yhteyttä heti ajoissa kun poissaoloja ym käytöshäiriöitä syntyy. Nuoren kanssa olisi hyvä olla puolueeton kuuntelija, ei vanhempi tai opettaja, jolle nuori saisi kertoa omat näkemyksensä asiasta → terapeutti. Terapeutti, joka todella kuuntelee nuorta.

Pidän tärkeämpänä kuraattorin yhteistyötä koululaisen kanssa. Ns. luottoaikuisen koululla. Tarpeen vaatiessa yhteistyötä myös kotiin päin.

Keskustelut lapsen kehityksestä ja opastusta esiteinin kanssa. Apua lapsen kasvun ymmärtämisen kanssa.

-- Lapsen tukeminen on ollut iso asia perheellemme ja suuri apu.

Näiden vastausten valossa näyttäisi siltä, että vastaajat luottavat koulukuraattorin ammattitaitoon ja kykyyn toimia puolueettomana ”sillan rakentajana” oppilaan asiassa. Koulukuraattori voidaan nähdä ongelmatilanteissa oppilaan asianajajana ja välittäjänä, jos kodin ja koulun välillä on eturistiriitoja. Tuntuu, että välillä vanhemmatkin ovat hukassa koulun pykäläviidakossa tai muutoin vain oman lapsensa kanssa ja kaipaavat rinnalleen kanssakulkijaa, joka osaa ja voi opastaa tai tarvittaessa tukea heitä. Koulukuraattori voi toimillaan mahdollistaa vanhempien osallisuutta ja tarvittaessa tarjota tukea vanhemmuuteen.

Kategoriaan *Muuta* tuli yhteensä 30 mainintaa, joissa 13:ssa maininnassa korostettiin avoimuuden, rehellisyyden ja läpinäkyvyyden merkitystä yhteistyössä.

Hyvän näkemistä ja pahan sietämistä, kykyä sietää vanhempien syyllisyyden esiin nousemista.

Toivon kuraattorin kunnioittavan vanhempia ja jos apua ei tarvitse, niin sitä ei anneta väkisin.

Olisi hyvä, jos olisi ns. peli-iltoja tai luokan oppilaiden ja vanhempien yhteisiä iltoja. Voisi olla välillä läsnä ja yhdessä miettiä asioita.

Että kuraattori kertoo vanhemmille miten lapset pitäisi katsoa.

Parissa vastauksessa oli toivottu koulukuraattorin järjestävän yhteistä toimintaa oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Näiden toiveiden taustalla arvelen olevan toiveen tutustuttaa oppilaita ja vanhempia keskenään. Tuusula, ja Jokela sen osana, on muuttovoittokunta, johon suuntautuu paljon muuttoliikennettä pääkaupunkiseudun ohella muualta maasta. Tämän seurauksena ihmisten sosiaaliset verkostot saattavat olla hyvinkin hauraat, kun suku ja ystävät ovat pitkien matkojen takana. Kouluikäisten lasten vanhemmilla tilaisuuksia verkostoitua omalla asuinalueellaan ei ole siinä määrin kuin esim. hiekkalaatikoiässä olevien lasten vanhemmilla. Koulujen järjestämät vanhempainillat ovat monesti myös hyvin virallisia ja valmiiksi ohjelmoituja, jolloin aikaa tutustumiselle ja vapaalle seurustelulle ei juurikaan jää. Luomalla mahdollisuuksia, järjestämällä / kutsumalla koolle oppilaita yhdessä vanhempiensa kanssa, koulukuraattori voi osaltaan auttaa vanhempia verkostoitumaan ja saamaan sitä kautta myös vertaistukea, jolloin myös sosiaalinen pääoma kasvaa. Tutustuttamalla lapsia ja vanhempia keskenään on mahdollisuus edesauttaa myös ”koko kylä

kasvattaa"-ideologian mukaiseen välittämiseen: kun tunnetaan naapurustonkin lapsia, vaikutukset näkyvät myös yhteisöllisyyden lisääntymisenä alueella.

Vastauksissa koulujen kesken oli jonkin verran eroavaisuuksia. Yhteistyömuotona yhteydenottoa kotiin toivoi 11 % Lepolan koulun vastaajista, 26 % Kolsan ja eniten, 34 %, Pertun koulun vastaajista. Sen sijaan Pertun koulun vastaajat antoivat vähiten (23 %) mainintoja kategorialle "apua ja tukea oppilaalle tai hänen perheelleen". Vastaava luku Kolsan koululla oli 31 % ja Lepolassa 28 %. Tutuksi tulemistä ja tavoitettavissa olemista yhteistyömuotona toivoi 42 % Lepolan ja 47 % Kolsan koulun vastaajista, mutta vain 27 % Pertun koulun vastaajista.

Pohdinkin, olisiko tässä kohdin juuri nähtävissä ero niiden koulujen välillä, joissa käyn vain tarvittaessa, verrattuna Pertun kouluun, jossa olen kaksi päivää viikossa. Pertun koulun vanhemmat tietävät paremmin milloin heillä on mahdollisuus tavoittaa / tavata koulukuraattoria, kun taas toisten koulujen vanhemmille se saattaa olla "hämärän peitossa", koska kuraattori saa koululle vain eri tilauksesta. Tähän samaan ajatukseen voi liittyä myös Pertun koulun vanhempien toive yhteydenotosta: koska he tietävät, että kuraattori on koululla säännöllisesti, he saattavat ajatella, että oppilaan tai opettajan on silloin helpompi "piipahtaa" kuraattorin puheilla, jolloin on vaarana, että kotiin ei tule välttämättä käynnistä tietoa.

Kysymykseen "Missä tilanteessa toivot koulukuraattorin olevan yhteydessä sinuun oppilaan vanhempana/huoltajana?" oli vastattu 198:ssa lomakkeessa. Ennaltaehkäisyä ja varhaisen puuttumisen näkökulmaa tuotiin korostetusti esille 14:sta lomakkeesta. Teemoittelin vastaukset kuuteen eri kategoriaan: yhteyden ottoa toivotaan 1) ongelmatilanteissa 2) kiusaamis- ja sosiaalsiin suhteisiin liittyvissä tilanteissa 3) jos oppilas on tavannut, tarvitsisi tai opettaja on ohjannut tapaamaan kuraattoria 4) "aina kun tarvis" 5) kun tarvitaan ohjausta koulun ulkopuolisen avun piiriin ja 6) muuta.

Ylivoimaisesti eniten mainintoja sai kategoria *ongelmatilanteissa*. 131 huoltajaa toivoi kuraattorin olevan vanhempaan yhteydessä ongelmatilanteiden ilmetessä tai kun koulussa muutoin herää huoli oppilaasta. Ongelmatilanteina vastauksissa oli mainittu käyttäytymiseen-, oppimisvaikeuksiin, kasvuun- ja kehitykseen sekä koululintsaukseen liittyviä tilanteita.

Jos lapsen kehityksessä, oppimisessa tai käyttäytymisessä tapahtuu muutoksia tai ilmenee huolta.

Jos lapsellani alkaa näkyä joitakin muutoksia koulunkäynnissä tai käytöksessä, joihin opettajat alkavat hermostua – yhteydenottoa toivoisin tietysti mahdollisimman nopeasti siltä, jota alkaa asia vaivata, eikä ensimmäistä soittoa kotiin vasta silloin, kun oppilashuoltoryhmä on jo käsitellyt asiaa ja uhkaa erottamisella.

Kiusaamistilanteissa ja sosiaalisten suhteiden vaikeuksissa (oppilas on kiusattu tai kiusaaja, syrjäytymisuhan alla tai ilman kavereita) koulukuraattorin toivottiin olevan vanhempiin yhteydessä 65:ssä lomakkeessa. Tämä oli hyvin odotettavissa oleva tulos: oman työkokemukseni mukaan varmasti yksi tärkeimpiä huolen aiheuttajia vanhemmille lapsen koulunkäynnissä on pelko siitä, että oma lapsi joutuu muiden lasten kiusaamaksi tai ei saa kavereita.

Kiusaamistilanteet aiheuttavat aina kriisin perheessä ja vanhemmissa suurta huolta ja neuvottomuuttakin, kun ei koulupäivän aikana kuitenkaan itse voi vaikuttaa asiaan, vaan lapsen on pärjättävä omillaan. Vanhemmat saattavat myös epäröidä missä vaiheessa ja keneen olla koulussa yhteydessä, jos kiusaaminen tulee ilmi. Oman hankaluutensa saattaa aiheuttaa se, että lapsi kieltää kiusaamisen lisääntymisen pelossa vanhempia kertomasta kouluun. Koululla on kuitenkin monia toimivia keinoja käytettävissään, jos siellä vain saadaan tieto kiusaamisesta. Koulukuraattorin työssä kiusaamistapausten selvittely sekä kiusatun ja kiusaajan tukeminen ovat keskeistä ja tärkeää työnkuvaa oppilaiden psyykkisen hyvinvoinninkin kannalta (Sipilä-lähdekorpi 2004: 119 - 121). Koulukuraattorille sosiaalisten suhteiden selvittelytilanteet tarjoavat mahdollisuuden harjaannuttaa oppilaiden empatia- ja vuorovaikutustaitoja, jota kautta on mahdollisuus edelleen kasvattaa oppilaiden sosiaalista pääomaa niin yksilö- kuin luokkatasollakin. Kiusaamistapauksissa – etenkin, jos se on jatkunut pitkään – otetaan monesti mukaan koko luokka: näin ollen kuraattorilla on mahdollisuus olla osaltaan vaikuttamassa koko luokkayhteisön hyvinvointiin ja sitä kautta myös sen ja koko kouluyhteisön yhteisöllisyyteen.

13 vastaajaa toivoi yhteydenottoa, jos oppilas on tavannut (joko itse hakeutuen tai opettajan ohjaamana) kuraattoria tai jos koululla nähdään, että oppilas hyötyisi kuraattoritapaamisista. 12 vastaajaa toivoo kuraattorin olevan yhteydessä aina tarvittaessa mahdollisimman matalalla kynnyksellä vanhempien erittelemättä sen

kummemmin tilanteita toisistaan. Kolmen vastaajan mielestä riittää se, että koulukuraattori on vanhempiin yhteydessä, jos koulussa nähdään tarpeelliseksi ohjata oppilasta tai perhettä koulun ulkopuolisen avun piiriin. Kattegoria *Muuta* sai yhteensä 27 mainintaa:

Myönteisen palautteen antajana/tunnustajana

En osaa sanoa, en hahmota opettajan, erit.opettajan, koulupsykologin, terv.hoitajan ja koulukuraattorin välistä työnjakoa oppilashuollossa.

Mikäli on aihetta olla yhteydessä vanhempiin toivoin, että yhteydenotto tapahtuu ensimmäisenä vanhempiin eikä muihin viranomaistahoihin → luottamuksen menettäminen, pohjan putoaminen koko toiminnalta vaarana.

Kuraattori voisi olla ehdottamassa oppilaalle sopivaa harrastusta vanhemmille, esim. uusille oppilaille tuki ja turva, joka esittelee paikkakunnan tarjontaa ja tutustuttaa kavereihin.

Ennen kuin tilanne muuttuu koulussa liian pahaksi, siis ennen reissuvihon viestien tarpeetonta jatkumista.

Jos uhkatekijöitä kouluyhteisössä.

Jos koulussa tai luokassa tapahtuu jotakin järkyttävää.

Oppilashuoltoryhmän tms. käsitellessä omaa lastani koskevaa asiaa.

Muuta-kategoriassa näkyy mielestäni Jokelan alueen oppilashuollollinen erityisyys. Koska mediassa on ampumatapauksiin liittyen käsitelty paljon koulukiusaamiseen ja marginalisaatioon liittyviä teemoja, arvelen alueen vanhempien olevan tavallista herkempiä luokkayhteisössä esiintyvän pahoinvoinnin ja syrjäytymisen havainnointiin ja kiinnittävän niihin enemmän huomiota – ja toivovan, että koulussakin kiinnitetään tähän huomiota.

Vanhemmat toivoivat koulukuraattorin olevan heihin yhteydessä ensisijaisesti ongelmatilanteissa tai silloin, kun koululla on herännyt huoli oppilaasta. Näin toivoi 51 % Pertun koulun vastaajista, 46 % Kolsan vanhemmista ja eniten, 59 %, Lepolan vastaajista. Kiusaamistilanteista vanhemmat toivoivat saavansa koulukuraattorilta (tai koululta) tietoa eniten myöskin Lepolan koulussa (31 %), kun vastaavat luvut olivat Kolsassa 28 % ja Pertun koululla 23 %.

Kysymykseen ”Miten kuraattori voisi mielestäsi osallistua oppimisympäristön sosiaalisen turvallisuuden eli luokan ilmapiirin / työrauhan parantamiseen?” vastattiin 160:ssä lomakkeessa. Kategoriaan ”olemalla läsnä ja tavoitettavissa” tuli yhteensä 17 mainintaa.

Olemalla läsnä ja lähellä aikuisena

Läsnä koululla päivittäin → luo sillä jo turvallisuuden tunnetta. Sähköpostiyhteys jättää ”kylmäksi”

Vastaajat näkivät osallistumisen koulun arkeen tärkeimäksi, mitä koulukuraattori voi sosiaalisen turvallisuuden edistämisen hyväksi tehdä. Osallistuminen nähtiin mm. oppituntien pitämisenä (kiusaamiseen, empatiaan ja sosiaalisiin taitoihin liittyen), oppituntien havainnoimisena, ryhmätöiden järjestämisenä, välituntivalvonnassa mukana olemisena ja yleensä puuttumisena epäkohtiin. Näiden toimenpiteiden kautta kuraattori tulisi vastaajien mielestä myös oppilaille tutummaksi. Tämä kategoria sai 85 mainintaa:

Kuraattori voisi olla seuraamassa tunteja, että oppilaille tulisi naama tutuksi. Kuraattori voisi käytävillä kysellä kuulumisia. Koppikuraattori jää etäiseksi, ei sellaiselle haluta jutella. Mielestäni kuraattori on nuorisotyöntekijä.

Kategoriaan yksilötason työn kautta (keskustelut, tuki yksittäiselle oppilaalle/perheelle) koulu yhteisön sosiaaliseen turvallisuuteen koulukuraattorin katsoi pysyvästi vaikuttamaan 28 vastaajaa.

Puhuttamalla häriköivät oppilaat.

Mielestäni ilmapiiri/työrauha –asiat ovat opettajan vastuulla. Työsarkaa varmasti riittää oppilaiden/perheiden tukemisessa liittyen päihde- ja mielenter.ongelmiin ja norm. elämän kriiseihin liittyen.

Tämä on opettajan tehtävä, kuraattori toimii yksilötasolla.

Keskustelemalla oppilaiden kanssa. Puuttuminen ongelmatilanteisiin, olemalla ”reilu jätkä”, auktoriteetti mutta helposti lähestyttävä, lapsen luottamuksen omaava aikuinen.

Yhteistyöhön opettajan kanssa ja opettajan tukemiseen sosiaalisen turvallisuuden parantamiskeinona uskoi 23 vastaajaa: ”Mielestäni se on lähinnä opettajan tehtävä,

mutta kuraattori voi olla tietysti opettajan tukena ja jos opettajalla on siinä vaikeuksia, kuraattori voi puuttua asiaan. Muutama vastaaja ehdotti myös, että kuraattori voisi toimia opettajalle "apuopettajana" joka ottaa osan luokasta luokseen tekemään tehtäviä.

Yhteiskunnalliset muutokset ja ongelmat näkyvät selvästi koulussa ja opettajan työssä. Opettaja kohtaa kasvavan joukon oppilaita, joiden moninaiset ongelmat perheyhteisössä tai oppilaan omassa hyvinvoinnissa heijastuvat koulutyöhön oppimis- ja käyttäytymishäiriöinä vaatien uudenlaista osaamista ja resurssointia (Rajakaltio 2005: 140). Myös vanhemmat ovat huomanneet ja tiedostavat tämän. Arvelenkin juuri tähän seikkaan liittyvän vastaajien toiveeseen opettajan ja koulukuraattorin yhteistyöstä ja kuraattorin tuesta opettajalle.

Vanhempiin (vanhempainilloissa) ja oppilaisiin tutustumista henkilökohtaisella tasolla toivottiin 16:ssa lomakkeessa.

Pitämällä jokaiselle lapselle keskustelutuokion.

Lapsia paljon, mutta jokaisen kanssa kahden keskinen hetki. Monesti ulkopuolinen saa pienessä ajassa sellaista selville mikä kotioloissa ei selviä. Lapsi avautuu ulkopuoliselle helpommin.

Kategoria *Muuta* sai yhteensä 21 mainintaa, joista kolmessa arveltiin koulukuraattorin voivan vaikuttaa oppilashuoltotyöryhmän kautta luokan ilmapiirin tai työrauhan parantamiseen.

Auttaa oppilaita tutustumaan toisiinsa, kaveripiirin laajentaminen.

Kuraattori voisi olla "koulupoliisi" joka tulee rauhoittamaan tilanteet ja jonka luokse voi mennä rauhoittumaan. Kuraattorilla pitäisi olla pelisilmää katsoa välitunnilla ja käytävillä oppilaiden valtasuhteita, kulkea oppilaiden parissa "kaverina" jolle voi heittää läppää...

"Objektiivinen asenne" jos on luokkahenki alhainen / olla puolueeton "väline" mahdollisessa oppilas ↔ opettaja konfliktissa.

Tuoda ongelmat esiin konkreettisesti ja etsiä luokan kanssa ongelmiin ratkaisuja.

Kuraattorilla on varmasti siihen hyviä ideoita ihan riittävästi omasta takaa!

Vastauksissa tuli hyvin vahvasti esille vanhempien toive koulukuraattorin näkyvyydestä ja läsnäolosta koulumaailmassa. Tulkitsen tämän näiden tulosten valossa niin, että vanhemmat kokevat kuraattorin läsnäolon tuovan turvaa ja luovan yleistä turvallisuuden tunnetta oppilaille – ja vanhemmillekin – koulupäivän aikana: jos oppilas kohtaa vaikeita asioita, paikalla olisi ihminen, jonka luokse mennä ja jolla on aikaa kuunnella ja auttaa pienissä ja vähän suuremmissakin murheissa. Vastauksia voidaan tulkita myös niin, että vanhemmat luottavat koulukuraattorin ryhmänohjaustaitoihin ja ryhmädynamiikan tuntemukseen ja kokevat kuraattorin pystyvän sitä kautta edesauttamaan luokan ryhmäytymisessä ja yhteisöllisyyden luomisessa. Työskentely ryhmien kanssa luo tilaa kohtaamiselle ja keskustelulle, jolloin syntyy luottamusta ja sitä kautta sosiaalista pääomaa. Ryhmäytymällä voidaan myös lujittaa yhteisöllisyyttä, ylläpitää jatkuvaa keskustelua, reflektointia ja oppimista, joka vastaavasti mahdollistaa kehittymisen. (Rajakaltio 2005: 147 – 148.) Tukemalla oppilaita tutustumaan myös toisiinsa, koulukuraattori voi luoda hyvinvointia ja ehkäistä myöhempiä ongelmia myös yksilötasolla.

Erityisesti Lepolan koulun vastaajat olivat sitä mieltä, että koulukuraattori voi osallistua kouluympäristön sosiaalisen turvallisuuden luomiseen näkymällä koulussa ja osallistumalla koulun arkeen: 46 % Lepolan vastaajista oli tätä mieltä. Vähiten tällä kannalla olivat Pertun vastaajat, 41 %, Kolsan lukeman ollessa 44 %. Erot eivät kuitenkaan ole merkittävät. Yksilöiden kautta työskentely-yhteisön hyvinvointiin toivoi kuraattorin vaikuttavan 14 % Lepolan ja Pertun vastaajista, mutta vain 10 %:n Kolsan vastaajan ollessa samalla kannalla. Koulukuraattorin ja opettajan tiivistä yhteistyötä ja opettajan tukea piti tärkeänä 14 % Lepolan, 13 % Kolsan ja 11 % Pertun koulun vastaajista.

Toiveita, terveisiä ja kehittämis ehdotuksia koulukuraattorin työlle oli lähettänyt 83 vastaajaa. Niissä 35:ssä oli toivottu koulukuraattorin läsnäolon lisäämistä, näkyvyyttä arjessa tai työstä tiedottamisen lisäämistä:

Näkyvämmäksi työn tekeminen ja esille tuonti. Vanhin lapsistamme on 10 v. emmekä tiedä / ole nähneet kuraattoria vielä ollenkaan. Vähäiset resurssit toki vaikuttavat tähän.

Madaltakaa kynnyksiä että lapsen olisi helpompi tulla juttelee sekä vanhempien. Huonolla kuraattorilla ei tee mitään, hyvistä ei saisi luopua... Nuoremmilla

kuraattoreilla on ehkä enemmän empatiaa myös nuoriin lapsiin, jolloin lapsilla on helpompi lähestyä ja avautua heille. Kuraattorin pitäisi olla yksi ja sama useamman vuoden.

Joka koululle oma täysipäivätyötä tekevä kuraattori. Kuraattorin työ tärkeää lasten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta. Voimia työhön ja vaativiin tehtäviin.

Kahdeksan vastaajaa halusi lähettää henkilökohtaisia kiitoksia yhteistyöstä: *"Kiitos tuesta ja avusta jota meidän perhe on saanut!"*, 16 vastaajaa toivotti *"tsemppiä"*, jaksamista yms. ja ilmaisi työtä kohtaan tuntemaansa arvostusta: *"Tärkeää työtä; voimia ja intoa ja myös iloista asennetta työhön!"*. Kaksi vastaajaa muisteli omia positiivisia kokemuksiaan koulukuraattorista omilta kouluvuosiltaan ja kolme vastaajaa toi esiin sitä, että ei tiedä mitä koulukuraattorin työ pitää sisällään:

Näihin kysymyksiin en osaa vastata, koska ei ole mitään käsitystä koulukuraattorin toiminnasta, työskentelystä jne. Ei ole meidän perhe tarvinnut apua tällaiselta taholta koskaan, joten asia on ihan vierasta.

Varsinaisia toiveita tai kehittämisehdotuksia koulukuraattorin työlle oli kirjattu ylös 19:sta vastauslomakkeeseen. Niistä kolme oli osoitettu enemmänkin kuntapäätäjille.

Nämä terveiset kuuluu varmasti kunnan päätäjille. Resursseja lisää, kuraattorien jaksamisesta huolehtiminen. Heillä on varmasti kädet täynnä työtä.

Toiveita ja kehittämisehdotuksia, joita vastaajat toivat vastauksissaan esiin:

Lasten maailma näyttää muuttuvan nopeammin mitä vastaavasti itsellä samaan aikaan ei välttämättä ollut. Ulkopuolinen suorituspaino lasten keskuudessa (esim. pukeutuminen) ei aina löydy lapsesta vaan vanhemmista ja heidän omista arvoista. Kehitystaso lasten välillä ei välttämättä ole suuri vaan vanhemmat mahdollistavat sen. Tästä voisi ehkä jopa keskustella tai kertoa suoraan vanhemmille.

Jos olisi ammattitaitoinen kuraattori paikalla, ei mitään empaattista lässynlässyä.

Kumpikaan lapsistani ei ole ollut kuraattorin kanssa tekemisissä, mutta toivon että kuraattoreita ei pidetä "peikkoina" nurkissa, vaan se työ olisi jo ennaltaehkäisevää.

Tiedottamista oppilashuollon työnjaosta ja koulukuraattorin roolista osana oppilashuoltoa.

Jos lapsi käy kuraattorilla esim. vanhempien toiveesta, olisi kiva saada asiasta myös dokumenttia miten edistystä on tapahtunut; mitä suunnitelmia tapaamisten suhteen. Usein on vain tieto, että kuraattorilla on käyty ja juteltu.

Uskallus elää hetkessä ja heittäytyminen avoimesti ja rohkeasti ajan vaativiin haasteisiin. Huolenpito omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta.

Minulla on vain "haju" siitä mitä kuraattori tekee... Mutta oppilaiden kanssa pitäisi ehkä tehdä jonkinl. "kasvatus"keskustelu vuosittain. Tarkoitin että ammatti-ihminen voisi arvioida oppilaan esim. vuosittain. Tajuan kyllä ettei se ole edes teoreettisesti mahdollista.

Vaikkakin pedagoginen puoli näyttäytyy vahvana koulukuraattorin työssä, näiden vastaajien esittämien toiveiden valossa näyttäisi kuitenkin siltä, että vanhemmat painottavat enemmän kuraattorin työn sosiaalista kuin pedagogista puolta. Kuraattori nähdään jonkinlaisena moraalien ja eettisyyden lyhdynkantajana koulussa, jolloin kuraattorin työlle ja kuraattorille sijoitetaan paljon odotuksia ja paineita, joka osaltaan luo haastavuutta koulukuraattorin työhön. Sosiaalityön viitekehys ja teoria luo vahvaa pohjaa kuraattorin työlle, mutta työ vaatii paljon myös ns. käytännön etiikkaa. Koulukuraattorin professionaalisuuden perustana on autonomia ja kuraattorin ammattitaitoon kuuluu kyky arvioida ja valita mikä tapa tai menetelmä toimii parhaiten kulloinkin kyseessä olevassa tilanteessa.

9 Yhteenvetoa, pohdintaa ja johtopäätöksiä

Koulukuraattoryöntekijät kokivat itse selkeästi vahvimaksi sosiaalityöntekijän roolin, mutta myös kasvattajan rooli oli vahva (Sipilä-lähdekorpi 2004: 131 – 137). Vanhemmat eivät sitä vastoin miellä koulukuraattoria kasvattajaksi ollenkaan yhtä suuressa määrin, ja vaikkakin vanhemmat näkivät sosiaalityöntekijän roolin olevan kuraattorilla vahva, senkin suhteen oli huomattava ero työntekijöiden omaan näkemykseen nähden.

Eriyksen mielenkiintoista tulosten osalta oli se, että nuoremmat (-80 -luvulla syntyneet) vastaajat pitivät koulukuraattoria enemmän kasvattajana, kun taas sitä vastoin iäkkäämpien vastaajien (-50 -luvulla syntyneet) mielestä koulukuraattori on enemmän sosiaalityöntekijä. Voisiko tämä tulos osaltaan heijastaa laajemminkin yhteiskunnan pyrkimystä kohti individualisoitumista ja vanhempien halua siirtää kasvatusvastuuta enemmän koululle ja yhteiskunnalle? Yhteiskunnassa on tällä vuosikymmenellä tapahtunut selvästi havaittava muutos suhtautumisessa kasvatukseen. Välinpitämättömyys lasten tekemisten suhteen, itsekkyyks ja vanhemmuuden hukkiminen ovat kehityssuuntia, joista on syytä olla huolissaan. Jo Väestöliiton 2000 julkaiseman perhebarometrin mukaan lasten vanhempien ja ammattikasvattajien näkemykset kasvatusvastuun jakautumisesta ovat keskenään ristiriidassa ammattikasvattajien kokiessa, että kasvatusvastuuta siirretään liikaa heidän harteilleen. (Seppälä 2000.) Asia on edelleen ajankohtainen ja viimeksi tänä syksynä OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen on nostanut asiaa yleiseen keskusteluun (mm. Kansan Uutisten verkkolehti 19.8.2010). Toisaalta Sari Vesikansan (2009: 259 - 263) tekemän tutkimuksen mukaan kasvatusvastuuta koskevan keskustelun kannalta on merkittävää, että edes virallisessa kielenkäytössä ei ole selvennetty sanojen kasvatusta, opetusta ja huolto merkityksiä ja suhdetta toisiinsa, joten ei ole ihme, että yhteisiä linjoja ja sisältöjä kasvatusvastuulle ja vanhemmuuden tukemiselle on vaikea löytää.

Vanhemmat pitivät kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäjänä toimimista koulukuraattorin tärkeimpänä roolina. Olisikin ollut tarpeen, ja mielenkiintoista, tarkastella lähemmin, mitä vastaajat ymmärsivät ja tarkoittivat hyvinvoinnin edistämiseksi ja mitä siihen heidän mielestään kuuluu. Kuuluakseen yhteisöön ja voidakseen merkittävässä määrin vaikuttaa sen toimintoihin ja toimintatapoihin on mielestäni tärkeää olla riittävästi perillä yhteisön jäsenistä, luonteesta ja tavoista jne. Tämä mahdollistuu vain olemalla riittävästi läsnä. Niinpä voidaankin pohtia kuinka paljon on mahdollista osallistua kouluyh-

teisön hyvinvoinnin edistämiseen, jos koulukuraattori on paikalla vain satunnaisesti? Kuitenkin hyvinvoinnin edistäminen on tärkeää, sillä juuri se kasvattaa sosiaalista pääomaa, joka mahdollistaa yhteisöllisyyden lisääntymisen.

Kuraattorityöntekijöiden ja vanhempien näkemykset koulukuraattorin roolista poikkesivat toisistaan jonkin verran. Jatkossa olisikin tärkeää kehittämisen näkökulmasta pohtia kumpaan suuntaan työtä halutaan viedä: onko tärkeämpää kehittää työtä vanhempien toiveen suuntaisesti kohti koulu yhteisön hyvinvointityöntekijän roolia ja etsiä keinoja sen mahdollistamiseksi vai keskittää voimavaroja toimenkuvan tutummaksi tekemiseen tuomalla vanhempien tietoisuuteen enemmän koulukuraattorin sosiaalityöntekijän ja kasvattajan roolia. Tämä haastaa pohtimaan myös koulukuraattorityön kvaifikaatioita; sitä, mitä tietoja, taitoja ja koulutusta työn tekijältä jatkossa vaaditaan. Tähän luonnollisesti vaikuttaa se, kenen näkökulmasta kehittämistyötä tehdään ja kenen näkemyksillä (oppilaan, vanhempien, koulun vai yhteistyötahojen) on suurin painoarvo työn kehittämisen näkökulmasta. Samoin tiedottamista koulukuraattorin roolista oppilashuollossa ja oppilashuollollista työnjakoa on näiden tulosten valossa syytä jatkossa kehittää.

Tulosten mukaan vanhemmat odottavat koulukuraattorin olevan erityisesti luotettava, yhteistyökykyinen ja vuorovaikutustaitoinen alansa ammattilainen. Vanhemmat tuntevat pitävän koulukuraattorille tärkeinä samoja persoonallisuuden ominaisuuksia kuin kuraattorit itsekin. Näin on tulkittavissa, koska ylivoimaisesti suurin osa vastaajista koki, että koulukuraattorilla tulisi olla kaikkia kyselyssä mainittuja ominaisuuksia ”erittäin paljon” tai ”paljon”. Vain huumoritajua ja suvaitsevaisuutta ei pidetty niin tärkeinä ominaisuuksina. Tulkintaa tukee myös se seikka, että ”jotakin muuta”-vaihtoehtoon tuli vain muutamia vastauksia, joista kuitenkin erityisesti mainintaa kuuntelutaidosta pidän itse hyvin tärkeänä. Koulukuraattorin luotettavuus näyttäytyy mielestäni tutkimusten valossa siinä, että kuraattori huolehtii salassapitovelvollisuuden toteutumisesta, pitää kiinni sovituista asioista ja on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä vanhempiin eikä toimi vanhempien selän takana vahvistaen tällä tavoin oppilaan ja vanhempien osallisuutta.

Yhteisöllisyys vai yksilöllisyys tuottaa ristiriitaa koulukuraattoreiden mielestä työn sisältöihin. Läpi koulukuraattorien historian on puhuttu ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen tärkeydestä, mutta tehty pääasiassa korjaavaa työtä karkean arvion mu-

kaan 63 % työajasta. (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 167 – 170.) Korjaava työ on tärkeää ja välttämätöntä, mutta pitkällä aikavälillä ennaltaehkäisevä, yhteisöllinen työ vähentäisi korjaavan työn tarvetta. Lait ja asetukset velvoittavat koulukuraattoria tekemään yhteisöllistä työtä ja he itse kokevat, että haluaisivat tehdä sitä enemmän resurssien antaessa myöten.

Kuitenkin kyselyni mukaan vanhemmat näkevät keskeisenä työskentelymuotona juuri yksilökeskeisen työskentelyn. Tämä on hiukan ristiriidassa sen kanssa, että toisaalta vastaajat kuitenkin näkivät koulukuraattorin tärkeimpänä roolina kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäjän roolin ja sen toteuttamiseksi tärkeintä on juuri yhteisöllinen työ. Tämä tutkimustulos on mielestäni nähtävissä ja selitettävissä niin, että yhteisöllisyys ja individualismi eivät ole keskenään ristiriidassa; koulukuraattorin työssä molemmat ovat keskeisiä ja tärkeitä työn kannalta. Toisaalta asiaa voi lähestyä myös pohtimalla kuinka hyödyllistä on työskennellä koulussa yksilöiden kanssa, jos koulu yhteisönä ei vahvista oppilaidensa ja henkilökuntansa elinvoimaa? Koulut voivat toimintakäytäntöjensä ja ilmapiirinsä kautta luoda erilaatuisia sosiaalisia ympäristöjä ja siten tarjota sen yksittäisille oppilaille erilaisia terveyttä ja hyvinvointia suojaavia tekijöitä: hyvän perheen rinnalle jokaiselle lapselle olisi tarpeen olla tarjolla myös hyvä koulu (Vesikansa 2009: 266 – 267).

Tapasimme viime keväänä Pertun koulun kaikki kakkosluokkalaiset vanhempineen. Palaute tästä tapaamisesta oli pelkästään positiivista ja vanhemmat toivoivat käytännön jatkuvan. Kuitenkin tulosten mukaan tämän kaltainen toiminta yleisellä tasolla sai vain hyvin vähän kannatusta. Itse koulukuraattorina koin, että tapaaminen ja tutustuminen sekä kaikkiin oppilaisiin, että heidän vanhempiansa oli hyödyllistä ja valaisevaa. Oppilaiden joukosta nousi esiin myös muutama oppilas, joilla aloitettiin kuraattoriasiakkuus ja joitakin, joiden koulun sujumista on tarpeen jatkossa seurata tarkemmin. Samoin tapaamisten myötä moni nimi sai myös kasvot. Juuri tätä henkilökohtaisella tasolla tutuksi tulemistä jotkut vastaajistakin toivat esiin. Kuitenkin tämä työ, tapaamisten järjestely ja niihin varattu aika, vei todella paljon resurssia ja työaikaa – ja kyse oli vain yhdestä koulusta. Käytäntöä on toivottu jatkettavan, kehitettävän ja laajennettavan muille kouluille. Näiden tulosten valossa kuitenkin joudumme uudelleen pohtimaan onko siihen käytetty aika sen arvoista, koska vanhemmat eivät näe asiaa yhtä tärkeäksi. Vanhempien näkemys on erittäin tärkeä, koska ilman heidän sitoutumistaan ja halu-

aan osallistua tapaamisiin, suurin osa tapaamisten hyödystä häviää. Tulosten mukaan kotikäyntejä kannattaisi kuitenkin ehkä tarjota harkinnan mukaan hyvin kiireisille tai pienten lasten vanhemmille, mutta mittavassa määrin työmuodon kehittämiseen ei näyttäisi olevan syytä panostaa.

Vastaajista ne, joilla oli lapsia 4-6 -luokilla mielsivät muita useammin koulukuraattorin työssä keskeiseksi nivelvaihteyöskentelyn (= tiedon siirto ja tuen jatkuvuuden varmistaminen siirryttäessä esikoulusta alakouluun ja alakoulusta yläkouluun). Tämä on varmasti seurausta kouluilla tehdystä pitkäjänteisestä työstä, panostamisesta ja prosessien kehittämisestä nimenomaan siirtovaiheissa alakoulusta yläkouluun ja myös sen työn tiedottamisesta vanhemmille. Kuitenkin sama nivelvaihteyöskentely koskee ja olisi tärkeää myös koululaisen alkutaipaleella eli esikoulusta varsinaiseen kouluun siirryttäessä. Tämä työ on resurssien vähyydestä johtuen jäänyt vähän lapsipuolen asemaan ja sen työmuodot ovat pääosin vasta kehitteillä. Kuitenkin ensimmäiset luokat luovat pohjan kaikelle tulevalle oppimiselle ja itsetunnolle koululaisena, joten tähän työhön soisi löytyvän voimavaroja niin koulun kuin esikoulunkin puolelta. Tulosten mukaan nivelvaihteyöskentelystä on ollut selkeää hyötyä yläkouluun siirtyvien kohdalla.

Myös vanhempien osallisuus ja yhteisöllisyys liittyy lasten hyvinvointiin ja terveyteen, joten vanhempien kanssa työskentely on osa sosiaalisen pääoman vahvistamista. Vanhemmat itse toivat esiin koulukuraattorin yhteistyökumppanin ja tukijan roolia suhteessa vanhempiin, mutta miten tämä haaste voitaisiin entistä enemmän ottaa kuraattorin työssä vastaan? Vastaajista suurin osa, 86 %, oli äitejä. Oman, kollegojen sekä opettajilta saamani palautteen mukaan tämä tulos korreloi sen seikan kanssa, että yleensä äiti on perheessä se, joka hoitaa lapsen asioita koulun kanssa osallistumalla kasvatuskeskusteluihin, neuvotteluihin ja ilmoittamalla lapsen poissaoloista. Haasteellista olisikin pohtia millä tavalla myös isät saataisiin kiinnostumaan entistä enemmän lastensa koulunkäynnistä ja osallistumaan kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön niin opettajan kuin koulukuraattorinkin näkökulmasta? Mielenkiintoista olisi jatkossa tutkia vaatiiko se uusia yhteistyön muotoja vai onko isien puuttumiseen koulumaailmasta joitakin muita syitä ja millä tavalla isien suurempi osallisuus tukisi lapsen koulunkäyntiä?

Resurssien vähyyys johtaa kuitenkin siihen, että koulukuraattorit joutuvat priorisoimaan tehtäviään rankalla kädellä ja toimimaan voimiensa äärirajoilla, koska kuraattoreiden

virkoja ei ole lisätty samassa suhteessa kuin postmodernin yhteiskunnan ongelmat ovat lisääntyneet (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 162 – 163). Tulosten valossa näyttäisi siltä, että alaluokilla toivotaan koulukuraattorin tukea enemmän kasvuun ja kehitykseen liittyvissä pulmissa, jolloin tuki suuntautuu enemmän vanhemmuuden tukemiseen, kun taas sitä vastoin yläluokkalaisten vanhemmat ovat huolissaan yläasteelle siirtymisestä ja toivovat tukea lapselle siirtovaiheessa.

Vanhemmat toivovat koulukuraattorin yhteydenottoa pääsääntöisesti omaa lastaan koskevissa ongelmatilanteissa eivätkä niinkään koko luokka- tai koulu yhteisöä koskevissa asioissa. Toisaalta se on ymmärrettävää, mutta onko tässä myös kyse koko yhteiskunnassamme laajemminkin nähtävissä olevasta suuntauksesta yksilöllisen huomioidamisen, yksilöllisyyden korostamiseen ja ”mulle kaikki heti” –mentaliteetin siirtymisestä koskemaan myös koulumaailmaa? Vanhemmat tuntuvat toivovan opettajan ja muun koulu yhteisön kohtelevan oppilaita entistä enemmän yksilöinä ja huomioivan jokaisen tarpeet yksilöllisesti. Ehkäpä juuri tästä johtuen vastaajien mielestä näyttäisi olevan tärkeää, että koulukuraattorin työssä painottuu erityisesti huolien kuuntelijan ja tukijan rooli. Jotta tämä olisi mahdollista, tulisi kuraattorin mielestäni olla helposti lähestyttävä ja entuudestaan tuttu: tutulle ihmiselle on helpompi jakaa huoliaan, kuin ventovieraalle. Kuraattorin tulisi myös pysyä koululla pidemmän aikaa, koska luottamuksellisen suhteen luominen vie aina jonkin verran aikaa. Etenkin lapset, jotka ovat kotona joutuneet kokemaan rakkauden puutetta, suorastaan janoavat positiivista suhdetta johonkin huolehtivaan aikuiseen, jolla on aikaa ja kykyä kuunnella lasta (mm. Vesikansa 2009). Alakoulujen puolella opettajat ovat monesti kuuntelijan ja tukijan roolissa, mutta opettajan työn haasteellistuessa ja oppilasryhmien koon kasvaessa yhä useammin myös koulukuraattori voi olla tällainen henkilö. Opettajan – tai koulukuraattorin – tarjoama ”korvaava vanhemmuus” voi pitkällä tähtäyksellä muodostua suojaavaksi tekijäksi, joka pysäyttää negatiivisen kehityksen.

Tutkimustulosten mukaan näyttäisi siltä, että kuraattorin työtä ei ole tarpeen kehittää kotikäyntien suuntaan, koska vain 2 % vastaajista toivoo, että koulukuraattori tapaisi oppilaita heidän kotonaan ja saman verran (2 %) toivoisi vanhempien voivan tavata kuraattoria kotikäynnin yhteydessä. Sitä vastoin yllättävää oli, että vanhemmat toivoivat koulukuraattoripäivystysaikoja koululle myös vanhempia varten. Näkökö tässä juuri luottamuksen väheneminen omaan vanhemmuuteen ja kasvattajantaitoihin ja

toive, että joku muu olisi jakamassa vastuuta lapsen kasvattamisesta? Jatkossa olisikin pohdittava miten tämä vastaajien toive tulisi huomioida koulukuraattoreiden aikatauluja ja päivystysaikoja suunniteltaessa.

Vanhempien vastauksista näkyy, että he yrittävät ymmärtää ja tuoda esille koulukuraattorin työn ”normaaliutta” koko kouluyhteisön tukijana ja auttajana. Vanhemmat näkevät kuraattorin työn tärkeäksi, mutta samalla kuitenkin moni haluaa tuoda esille sitä, että omat lapset tai oma perhe eivät ole tarvinneet tällaista apua koskaan. Olisiko siis kuitenkin niin, että vanhemmat edelleen – huolimatta hyvästä yrityksestä – näkevät kuraattoriasiakkuuden jollakin tavalla ”poikkeavana” erityispalveluna ja jollakin tasolla kokevat asiakkuuden edelleen jopa hävettävänä?

Vanhemmat toivat vastauksissaan vahvasti esille koulukuraattorin läsnä olemista ja tavoitettavuutta. Tulosten mukaan vanhemmat toivovat koulukuraattorin osallistuvan koulun arkeen näkymällä koulun yhteisissä tilaisuuksissa, iloissa ja suruissa, kuin myös oppitunteja pitämässä. Erityisesti vanhemmat näkivät koulukuraattorin pitämien oppituntien sisällöksi sopivan kiusaamiseen, sosiaalisiin taitoihin, empatiaan ja vuorovaikutukseen liittyvät teemat. Juuri näiden tietojen ja taitojen hallinnan kautta on mahdollista kasvattaa oppilaan ja koko kouluyhteisön sosiaalista pääomaa ja sitä kautta hyvinvointia. Tämä korostaa myös koulukuraattorin työn sosiaalipedagogista näkökulmaa: pitämällä oppitunteja ja antamalla eväitä sopuisalle yhteiselolle kuraattori luo pohjaa oppilaiden kansalaisvalmiuksille ja yhteiskunnan osallisuudelle ja on osaltaan juurruttamassa vastuullista suhdetta yksilön ja yhteiskunnan välille. (Penttinen 2007: 455 – 460.) Sipilä-Lähdekorven (2004: 166) mukaan sosiaalipedagogisessa dialogisessa sosialisatiossa otetaan huomioon kasvavan minuus ja kehittyminen, joka osaltaan mahdollistaa itsenäistymisen. Yksilö- ja ryhmäkeskustelujen avulla koulukuraattorilla on mahdollisuus tehdä sosialisatiotyötä pedagogisin keinoin: antaa oppilaille eväitä ottamaan vastuuta itsestään, tulevaisuudestaan ja maailmasta. Osallistumisella, läsnäololla ja oppilaisiin tutustumalla kuraattorin on myös helpompi luoda pohjaa myöhemmälle asiakkuudelle (Leyban 2010).

Sosiaalibarometrin mukaan palvelujen leikkauksilla on ollut merkittäviä vaikutuksia kaikkiin väestöryhmiin, mutta erityisesti heikoimmassa asemassa olevien, kuten moniongelmaisten lapsiperheiden, työttömien, ja yleisesti lasten ja lapsiperheiden, selviy-

tymiseen ja hyvinvointiin. Karsimalla kevyempiä ja ennaltaehkäiseviä palveluja saavutettiin vain lyhyen aikavälin kustannussäästöjä ja synnytettiin lisätarvetta raskaammille ja korjaaville palveluille. (Eronen – Londén – Perälähti – Siltaniemi – Särkelä 2010: 52.) Tästä näkökulmasta osan vastaajistakin ilmaisema huoli kuraattoriresursseista ja heidän jaksamisestaan on varsin aiheellinen ja ajankohtainen.

Oppilaan osallisuuden korostaminen tuli vastauksissa esille erityisesti yhteistyömuotoja kysyttäessä; suuri osa vastaajista toivoi, että oppilas olisi osallisena omaa asiaansa koskevassa keskustelussa ja päätöksenteossa. Omien huomioideni mukaan tämä ei ole vielä aivan arkipäivää ainakaan alakoulujen puolella. Monesti oppilaan asioista saattaa kokoontua keskustelemaan vanhempi tai vanhemmat yhdessä opettajan ja/tai oppilashuoltohenkilöstön kanssa, mutta itse oppilas ei tule kuulluksi. Tulosten mukaan tässä olisikin koululla peiliin katsomisen paikka: oppilas tulee huomioida tärkeänä toimijana suhteessa omiin asioihinsa (Kiili 2008). Näin myös oppilaan sitouttaminen yhteisiin tavoitteisiin on helpompaa.

Kehittämisen näkökulmasta olisi toivottavaa luoda yhtenäinen asiakkuusprosessi, työmenetelmä, jonka avulla oppilaan asia etenisi ja joka huomioisi tasa-arvoisesti kaikki osapuolet (oppilas, koti, koulu) ja samalla sitouttaisi osapuolet pyrkimään kohti yhteisiä tavoitteita oppijan hyväksi. Työmuoto mahdollistaisi vastaajien toivoman avoimen, läpinäkyvän kanssakäymisen ja loisi pohjaa osallisuudelle ja avoimelle asiantuntijuudelle, joka rakentuu toiminnan kautta. Avoimelle asiantuntijuudelle on ominaista kumppanuuden korostaminen, jolloin asioita koskevat käsitykset muodostetaan erilaisia tietoja yhdistäen eri toimijoiden kanssa. Avoin asiantuntijuus korostaa asiakaslähtöistä lähestymistapaa: asiakkaat ovat omien asioidensa parhaita asiantuntijoita. Raja-aitojen malduminen, rajojen ylitykset, asiantuntijoiden verkostoituminen ja yhteistyö ovat tyypillisiä tälle uudelle asiantuntijuudelle. (Toikko – Rantanen 2009: 53).

Vanhemmat näkevät tärkeänä koulukuraattorin yhteisöllisen tuen muotona opettajan tukemisen ja opettajan apuna toimimisen haasteellisissa tilanteissa. Kuitenkin Husun (2005: 134 – 137) mukaan yhteistyö on opettajien kulttuurille vierasta ja opettajan työtä leimaa suuri autonomia, itsellisyys ja eristyneisyys. Hänen näkemyksensä mukaan opettajien individualistinen kulttuuri on sisällöllisestikin suppea: opettajat kertovat toisilleen yksittäisiä tapahtumia oppitunneilta ja vaihtavat tietoa oppilaista usein kieltei-

seen sävyyn. Oman kokemuksen mukaan erot koulujen kesken ovat tässäkin kohdin kuitenkin suuret: toisilla kouluilla yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen ovat hyvin vahvasti ja luontevasti läsnä koulun arjessa, kun taas toisilla kouluilla se koetaan lähinnä välttämättömäksi pahaksi.

Perusteltua on kuitenkin kysyä millä tavalla olisi mahdollista lähteä yhdessä rakentamaan kouluille uutta yhteistyön kulttuuria, jossa molemmat näkökulmat, sosiaalinen ja pedagoginen, tulisivat nähdäksi tasavertaisina toisiaan tukevinä näkökulmina, jolloin myös lapsen ja perheen tilanteesta olisi mahdollista rakentaa kokonaisvaltaisempi kuva? Koulun eri sektorien asiantuntijat kytkeytyvät yleensä oppilaan pulmatilanteisiin oman sektorinsa asiantuntijuuden kautta ja katsovat oppilaan pulmaa oman alansa "silmälasiin" läpi. Verkostotyöllä ja avoimella asiantuntijuudella, näkökulmien moninaisuutta hyödyntäen, asiantuntijoiden "eri äänet" ja tietämys sekä oppilaan ja hänen vanhempiansa asiantuntijuus omasta elämästään ja tilanteestaan voitaisiin tuoda paremmin yhteiseen keskusteluun ja oppilaan tilanteesta muodostaa kokonaiskuva, jolloin myös vastaajien peräänkuuluttama osallisuus toteutuisi paremmin käytännössä. Koulumaailmassa mielestäni vaara vaanii siinä, että oppilaan tilannetta katsotaan helposti vain yhdestä, oppimisen ja koulumaailman, näkökulmasta ja kaikki muu jää vähemmälle huomiolle. Koulukuraattorina näissä tilanteissa joutuukin useasti toimimaan oppilaan ja perheen "asianajajan" roolissa, jotta saa näkökulman laajennettua ja tuotua keskiöön muitakin tilanteeseen vaikuttavia seikkoja.

Yhteistyökulttuurin synnyttäminen ja ylläpito on haasteellista. Se vaatii harjoittelua ja harjaantumista, yhteistä aikaa ja riittäviä resursseja myös työskentelytavan kehittämiseksi ja yhteistyön tiivistämiseksi. Vaikka luontevaan vuorovaikutukseen päästäisiinkin, voi sen elinaika jäädä lyhyeksi, jos koulun sosiaalinen organisaatio ei muutoin edistä yhteistyön ylläpitoa tai jos eri hallintokuntien rajat ja resurssit ovat esteenä yhteistyölle. Oman haasteensa tähän luo myös henkilökunnan vaihtuvuus: nykyajan pätkätyöt, naisvaltaisen alan äitiysloma- ym. järjestelyt ja sen myötä henkilöstön vaihtuvuus eivät tue työskentelytavan vakiintumista; juuri, kun yhteisiä tapoja ja käytänteitä alkaa löytyä, saattaakin työntekijä vaihtua ja yhteistyösuhteen luominen täytyy aloittaa alusta. Oppilaan ja perheen kannalta tämä on hankalaa siksi, että perhe saattaa joutua kertomaan oman tarinansa ja tilanteesta toistuvasti alusta ja tämä saattaa olla perheelle hyvinkin turhauttavaa – etenkin, jos kyse on hyvin vaikeista ja raskaista asioista.

Oppilaalle ja perheelle yhteistyötä korostava ja perheen asiantuntijuutta hyödyntävä työskentelytapa on hyvin arvostava. Se on myös vastaajien toivomaa, luottamusta tukevaa, avointa ja läpinäkyvää, koska oppilas ja hänen perheensä ovat koko ajan mukana prosessissa eikä työskentely tai tukitoimien suunnittelu tapahdu heidän selkänsä takana. Työtapa on myös asiakaslähtöinen, sosiaalista pääomaa kasvattava ja osallistava, koska se perustuu vapaaehtoisuuteen ja yhdessä toimimiseen oppilaan parhaaksi. Se myös poistaa salassapito- ja tiedonantoesteitä, koska kaikki ovat yhdessä läsnä ja käytänteistä on helppo silloin sopia perheen kanssa. Yksittäisten oppilaiden tilanteissa tapahtuvat muutokset poistavat paitsi inhimillistä huolta perheiltä, saattavat vaikuttaa myös koko kouluyhteisöön: kun sen yksittäiset oppilaat voivat hyvin, koko yhteisö voi hyvin. Toimiva yhteistyö kodin ja koulun kesken edesauttaa myös kouluyhteisön työntekijöiden hyvinvointia ja työssä jaksamista ja edistää sitä kautta yhteisöllisyyttä. Se miten hyvin koulu toimii opettajien ja muiden ammattiryhmien työyhteisönä ja oppimisympäristönä heijastuu suoraan oppilaiden oppimisympäristöön ja sitä kautta hyvinvointiin.

10 Työn arviointia

Kiinnostukseni tätä aihetta kohtaan heräsi tutustuttuani opintojeni yhteydessä Ellosen ym. 2008 tekemään tutkimukseen paikallisyhteisön merkityksestä nuoren tukiverkostona. Ellonen ym. nostivat pohdinnassaan esille jatkotutkimustarpeena voisiko koulun sosiaalinen pääoma kompensoida jossain määrin esimerkiksi perheen sosiaalisen pääoman puutetta, jolloin koulun rooli lasten ja nuorten kehityksen turvaajana korostuisi. Itseäni kiinnostaa tässä kohdin erityisesti koulukuraattorin rooli tämän tuen mahdollistajana. Ellosen esittämään kysymykseen ei tämäkään opinnäytetyöni anna kuitenkaan vastauksia, joten edelleen sen tutkiminen jatkossa olisi ajankohtaista ja mielenkiintoista.

Mielenkiintoista olisi jatkossa kerätä myös vastaavaa tietoa Tuusulan muista kuntakeskuksista ja verrata tulosta Jokelan tuloksiin, sillä aiemmin mainituista seikoista ja Jokelan tapahtumista johtuen Jokelalla on aivan omanlaisensa, Suomenkin mittakaavassa erityislaatuinen, historia niin avun tarpeen kuin avun vastaanottokokemustenkin suhteen mitattuna, jolloin tulosten yleistettävyyteen voidaan suhtautua hieman kriittisesti. Samoin olisi mielenkiintoista verrata miten tulokset eroaisivat, jos kysely teetetäisiin yläkoulussa esim. koulukuraattorin työn keskeisten tehtävien osalta. Myös oppilaiden, opettajien ja muiden yhteistyökumppaneiden näkemyksiä koulukuraattorin työstä olisi mielenkiintoista tutkia ja vertailla näihin vanhempien näkemyksiin jolloin saataisiin kattavampi kuva kehittämistyön pohjaksi.

Tulosten suurin anti on mielestäni se, että ne tekivät todeksi omaa ja kollegojen ”muttu”-tuntemaa vanhempien toiveista koulukuraattorin työlle ja nostivat esiin aivan uusiakin näkökulmia. Toivon opinnäytetyöni myös tekevän tutummaksi koulukuraattorin työnkuvaa ja sitä kautta löytyvän yhteisiä aihekokonaisuuksia, joita voidaan nostaa kehittämisen keskiöön ja yleiseen keskusteluun työyksikössäni. Omaa ammatillista kasvua ja oman työn- ja työmenetelmien kehittämistä työ on palvellut kiittävästi teoriapohjan vahvistumisen myötä. Tämä on tärkeää, koska asiantuntija-ammatteihin sisältyy jo lähtökohtaisesti ajatus osaamisen jatkuvasta kehittämisestä, jolloin saatetaan tavoitella muutosta työnteon tavassa tai menetelmissä. (Toikko – Rantanen 2009: 16 – 17). Arvelen opinnäytetyöni osaltaan avaavan ja tekevän koulukuraattorin työtä näkyväksi, jolloin työtäni voidaan omassa työyksikössäni hyödyntää perusteluina säästöpainneiden kuristaman oppilashuoltotyön tarpeellisuuden todentamisessa.

Opinnäytetyöni kannalta erityisen haasteellista oli kyselylomakkeen laatiminen: kysymyksiä ja mielenkiinnon kohteita olisi ollut runsaasti, joten miten tehdä rajausta? Vaikka kuinka yritin supistaa ja yhdistellä kysymyksiä, näin jälki käteen ajatellen, kyselylomakkeesta olisi voinut tehdä vieläkin lyhyemmän, jolloin vastausten analysointiin ei olisi mennyt niin paljon aikaa. Toisaalta analysointivaiheessa huomasin, että joidenkin kysymysten kohdalla olisi ollut tarpeen ja hyödyllistäkin erikseen tarkentaa, miten vastaaja kysymyksen tai sen eri vaihtoehdot ymmärsi. Näin olisi ollut mahdollista viedä tuloksia vieläkin konkreettisemmalle tasolle. Kyselylomakkeena strukturoitujen ja avointen kysymysten yhdistelmä toimi mielestäni hyvin. Erityisesti avoimiin kysymyksiin sain paljon todella mielenkiintoisia ja työn kehittämisen kannalta tärkeitä huomioita.

Olin positiivisesti yllättynyt vastausten määrästä. Odotin n. 30 % vastausprosenttia, joten 54 % heti ensi kierroksella oli hieno saavutus – ja säästi minulta aikaa ja vaivaa, kun ei tarvinnut ”karhuta” vastauksia. Suuri vastausprosentti kertoo mielestäni myös mielenkiinnosta opinnäytetyön aiheesta ja koulukuraattorin työtä kohtaan. Muutama vastaaja jätti vastaamatta joihinkin kysymyksiin vedoten siihen, että hänellä ei ole tietoa ko. asiasta, joten jälkikäteen ajatellen olisi ehkä ollut paikallaan vielä enemmän saatteessa painottaa sitä, että tietoa ei tarvita, vaan kyse on nimenomaan ajatuksista, käsityksistä ja toiveista.

LÄHTEET

- Alatupa, Saija (toim.) – Karppinen, Krister- Keltinkangas-Järvinen, Liisa - Savioja, Hannele 2007: Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Sitra. Saatavana sähköisessä muodossa:
<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf?download=Lataa+pdf>
- Askeleittain. Sosiaalista kehitystä ja tunteita tukeva opetusohjelma. 2010. Verkko-dokumentti. <http://www.psykologienkustannus.fi/askeleittain/materiaali.html>
 Luettu 10.2.2010
- Aura-tilastointi 2009. Oppilashuollon Aura-ohjelma. Tilasto ajalta 1.1.-31.12.2009. Tu-
 lostettu 10.6.2010.
- Colclough, Glenna – Sitaram, Bhavani 2005. Community and Social Capital: What is the
 difference? Sociological Inquiry. Nov 2005. Vol. 75, no. 4. 474 – 496.
- Ellonen, Noora 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuor-
 ten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Akateeminen väitöskirja. Tam-
 pereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Tampere Uni-
 versity Press, Nuorisotutkimusverkosto.
- Ellonen, Noora - Korkiamäki, Riikka 2006. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvin-
 voinnin resurssina. Sosiaalinen pääoma –käsitteen käyttö kansainvälisessä lap-
 suus- ja nuorisotutkimuksessa. Teoksessa: Forsberg, H., Ritala-Koskinen A. &
 Törrönen, M. 2006. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon
 uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 221-250.
- Ellonen, Noora - Rostila, Ilmari - Korkiamäki, Riikka - Kääriäinen, Juha - Kivivuori, Jan-
 ne - Salmi, Venla 2008. Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona. Yhteis-
 kuntapolitiikka 73 (2008):3. 287 – 294.
- Eronen, Anne – Londén, Pia – Perälähti, Anne – Siltaniemi, Aki – Särkelä, Riitta 2010.
 Sosiaalibarometri 2010. Ajankohtainen arvio palveluista, palvelujärjestelmän
 muutoksesta ja kansalaisten hyvinvoinnista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan
 keskusliitto ry.
- Heikkilä, Asta – Jokinen, Pirkko – Nurmela, Tiina 2008. Tutkiva kehittäminen. Avaimia
 tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. 1.painos. Helsinki: WSOY Op-
 pimateriaalit.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudis-
 tettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Husu, Jukka 2005: Koulun kasvatuskulttuuri, opettajien ammatillinen yhteistyö ja vuo-
 rovaikutustaidot. Teoksessa: Kansanen, P., Uusikylä, K. (toim.) 2005. Luovuut-
 ta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. 2. painos. PS-
 kustannus: Opetus 2000. 129 – 172.

- Jallinoja, Riitta 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, Jorma 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 89.
- Kananoja, Jouko 2009. Sosiaalinen pääoma: yhteisöllisyyden paluuta vai henkistä väkivaltaa. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009):1. 72 – 79.
- Kiili, Johanna 2006. Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. Jyväskylän yliopisto.
- Kiili, Johanna 2008. Lasten osallistuminen, toimijuus ja koulu. Kasvatus vol. 39, no. 1. 50-62.
- KiVa Koulu. Kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma. 2010. Verkkodokumentti. <http://www.kivakoulu.fi/> Luettu 10.2.2010
- Koivisto, Janne 2010. Näitä maikkoja on turha pyytää kaveriksi. Artikkelit Keski-Uusimaa lehdessä 24.8.2010.
- Koulukuraattorit – Skolkuratoreer ry . Tehtäväkuvaus. 2010. Verkkodokumentti. <http://www.talentia.fi/koulukuraattorit/index.php?m=1&id=1984>. Luettu 11.1.2010.
- Kurki, Leena – Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura
- Kyngäs, Helvi – Vanhanen, Liisa 1999: Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol. 11 no 1. 3-12
- Laitinen, Kristiina 2009. KiVa-koulu – koulutus. Henkilökohtainen tiedonanto. Helsinki 9.9.2009.
- Laki lastensuojelulain muuttamisesta 139/1990. Suomen säädöskokoelma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900139>
- Laki perusopetuslain muuttamisesta 477/2003. Suomen säädöskokoelma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030477>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Suomen säädöskokoelma. Saatavilla sähköisessä muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>
- Leino, Sanna 2009. Koulu ja perhe – vuorovaikutuksella tuloksiin. Teoksessa: Saloviita, Timo (toim.) 2009. Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus. 189 – 197.
- Leyba, Erin 2010. How School Social Workers Integrate Service Opportunities into Multiple Elements of Practice. Children & Schools. Jan 2010. Vol. 32 Issue 1. 27 – 49.

- Lions Quest – yhdessä kasvamisen ohjelma.2010. Verkkodokumentti.
<http://www.lions.fi/index.php/fi/lions-quest> Luettu 10.2.2010
- Nousiainen, Leena – Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Opetusministeriö: Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Nuutinen, Pirjo 2005. Nuoret – koulu – tulevaisuus. Taivutuksia "notkean modernin" tapaan. Verkkodokumentti.
<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/tutkivaope/nuutinen.htm>. Luettu 4.2.2010
- Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräys 1/011/2004. Vammala: Opetushallitus. Saatavana sähköisessä muodossa:
http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf
- Peltonen, Heidi – Laitinen, Kristiina 2006. Oppilashuolto. Teoksessa: Peltonen, Heidi (toim.) Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa. Virikkeitä ja toimintamalleja yleisen ja erityisen tuen järjestämiseksi. Opetushallitus. 2. painos. 65 – 110.
- Penttinen, Pekka 2007. Matti Koskenniemen sosiaalipedagogiikka. Teoksessa Tähtinen, Juhani – Skinnari, Simo. Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 29. 453 – 471.
- Perusopetuslaki 628/1998. Suomen säädöskokoelma. Saatavilla sähköisessä muodossa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/1998/19980081.pdf>
- Petäjaniemi, Tuulikki 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Tutkimuslautakunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2.
- Poikela, Esa (toim.) 2005. Oppiminen ja sosiaalinen pääoma. Tampere: Tampere University Press
- Rajakaltio, Helena 2005. Sosiaalisen pääoman kehkeytymisen ehdot koulu yhteisössä. Teoksessa Poikela, Esa (toim.) Oppiminen ja sosiaalinen pääoma. Tampere: Tampere University Press
- Rimpelä, Matti – Kuusela, Jorma – Rigoff, Anne-Marie – Saaristo, Vesa – Wiss, Kirsi 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa 2 –perusraportti kyselystä 1.-6. vuosiluokkien kouluille. Vammala: Stakes, Opetushallitus.
- Seikkula, Jaakko – Arnkil, Tom Erik 2009: Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Seppälä, Nina 2000. Perhebarometri 2000: lasten kasvatus. Helsinki: Väestöliitto.
- Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2004: "Hirveesti tekijänsä näköistä" Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Tampere: Finn Lectura

- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009. Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän toimenpide-ehdotukset. Selvityksiä 2009:34. Verkkodokumentti.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-10106.pdf Luettu 23.3.2010.
- Suhonen, Ari 2009. Koulun sosiaalityön asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmissä. STM: Sosiaalialan tietoteknologiahankkeen raportti. Verkkodokumentti.
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/0357e9b8-4e99-4b81-9bf8-d915c45e763d/Koulun+sosiaality%C3%B6n+asiakastiedot+sosiaalihuollon+asiakastietoj%C3%A4rjestelmiss%C3%A4.pdf>
- Toikko, Timo – Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Tuusulan kunta n.d. Jokelassa satsataan yhteisöllisyyteen. Verkkodokumentti.
<http://www.tuusula.fi/tiedotteet/nayta.tpl?id=2615> . Luettu 24.2.2010.
- Tuusulan kunta n.d. Koulut. Verkkodokumentti.
<http://www.tuusula.fi/koulut/?numero=51119616>. Luettu 10.6.2010.
- Työ- ja elinkeinotoimisto. Ammattinetti n.d. Verkkodokumentti.
<http://www.ammattinetti.fi/ammatti/printView.jsp?akyLocale=fi&imagesrc=/html/themes/ammattinetti/images>. Luettu 11.1.2010
- Valli, Raine 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 102 – 125.
- Vesikansa, Sari 2009. Kuka kasvattaa, kuka opettaa? Genealoginen tutkimus perheen ja koulun välisen kasvatustavustuun politiikasta. Helsingin yliopisto, Sosiologian laitoksen tutkimuksia 261.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Tekijä: Satu Sariola, koulukuraattori

Tutkimus: Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto: Sosionomi (Ylempi AMK)

Oppilaitos: Metropolia ammattikorkeakoulu

Ohjaajat: Mervi Nyman, lehtori VTM
Päivi Kaljonen, yliopettaja VTL

Aikataulu: Aineiston kerääminen tapahtuu 1.3. - 31.5.2010. Tutkimus on valmis raportoitavaksi 15.12.2010.

Opinnäytteen tavoitteet ja aihealue:

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa vanhempien käsityksistä koulukuraattorin työstä ja vanhempien toiveita koskien kuraattorin työtä koulun sosiaalisen pääoman kasvattajana sekä yhteisöllisyyden luojana. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa kuraattorityön kehittämiseksi mm. tiedottamisen ja yhteisöllisen työn suhteen.

Aineistonkeruumenetelmät:

Aineistonkeruumenetelmänä on opettajan välityksellä Jokelan alueen alakoulujen (Perttu, Kolsa ja Lepola) oppilaiden vanhemmille sähköpostitse lähetettävä kyselylomake, joka sisältää strukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Kyselyssä ei kysytä vastaajan henkilötietoja ja kyselylomakkeet hävitetään tutkimuksen valmistuttua joulukuussa 2010.

Tutkimustulokset ovat koulujen käytettävissä ja esiteltävissä joulukuussa 2010 koulujen kanssa erikseen sovittavalla tavalla.

Tuusulassa 31.1.2010

Satu Sariola

8.2.2010

TUTKIMUSLUPA / SARIOLA SATU

Asiaselostus

Sosionomi-opiskelija (Ylempi AMK) Satu Sariola Metropolia ammattikorkeakoulusta anoo tutkimuslupaa opinnäytetyölle.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa vanhempien käsityksistä kotilukuraattorin työstä ja vanhempien toiveita koskien kuraattorin työtä koulun sosiaalisen pääoman kasvattajana sekä yhteisöllisyyden luojana.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa kuraattorityön kehittämismuutosten tiedottamisen ja yhteisöllisen työn suhteen.

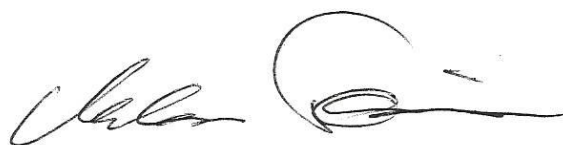
Aineistonkeruumenetelmänä on opettajan välityksellä Jokelan alueen alakoulujen (Perttu, Kolsa, Lepola) oppilaiden vanhemmille sähköpostitse lähetettävä kyselylomake, joka sisältää strukturoituja ja avoimia kysymyksiä.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan anomuksen mukaisesti. Oppilaiden huoltajilta on pyydyttävä kirjallinen lupa tutkimukseen osallistumiseksi.

Tutkimustyössä ja aineiston käsittelyssä tähdennetään erityisesti vaitiolovelvollisuutta. Tutkimus ei saa sisältää henkilöiden tunnistetietoja eikä tutkimuksesta synny rekisteriä. Aineisto tulee käsitellä loppuraportissa ilman nimiä ja tunnistamattomana tilastotietona. Työntekijöitä sitoo salassapitovelvollisuus ja yksikössä sovitut tietojen käyttö- ja säilytystiedot. Valmiit tutkimusraportit edellytetään lähettämään kappaleet luvan myöntäneelle taholle sekä kouluille.

Allekirjoitus

Markus Torvinen
opetuspäällikkö

Oikaisuvaatimus

Tähän päätökseen tyytymättömällä on oikeus saattaa päätös alle mainitun oikaisuvaatimusviranomaisen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa päätöksestä tiedoksi saamisestaan. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosa katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä tai saantitodistuksen osoittamana aikana erikseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.

Oikaisuvaatimus-

HYVÄT VANHEMMAT!

Tarvitsen apuanne. Teen opinnäytetyötä Metropolian ylempään ammattikorkeakoulututkintoon huoltajien käsityksistä ja toiveista koulukuraattorin työlle peruskoulujen alakouluilla. Lähetän kyselylomakkeen kaikkiin Kolsan, Lepolan ja Pertun alakoulujen oppilaiden koteihin - yhden jokaiseen perheeseen - nuorimman koululaisenne mukana lähipäivinä tämän opettajan välittämän viestin saatuanne. Tarkkailekaa siis reppuja, sillä vastauksenne on minulle erittäin tärkeä.

Niille perheille, joilla on lapsia alueen eri kouluissa, tulee kaksi lomaketta. Toivoisin, että siinä tapauksessa täyttäisitte molemmat lomakkeet, sillä tarkoitukseni on myös vertailla vastauksia eri koulujen kesken.

Jokainen vastaus on tärkeä, sillä vastaustenne pohjalta on tarkoitus pohtia alakoulujen koulukuraattorityön kehittämiskohteita nyt ja tulevaisuudessa.

Yhteistyöterveisin ja vastausten "vyöryä" odotellen,

Satu Sariola

Koulukuraattori

p. 040-314 4664

satu.sariola@tuusula.fi

HYVÄ VASTAANOTTAJA!

Koulukuraattori toteuttaa koulun sosiaalityön tehtävää osana koulun oppilashuoltoa. Koulukuraattoreita ja heidän työtään on tutkittu Suomessa varsin vähän, siksi kerään kyselylomakkeella tietoa vanhempien näkemyksistä ja toiveista tälle työlle. Ole ystävällinen ja vastaa lomakkeella oleviin kysymyksiin ympäröimällä sopivaksi katsomasi vaihtoehdot tai kirjoittamalla vastauksesi sille varattuun tilaan. Huomaa, että kysely on kaksipuoleinen.

Vastauksesi käsitellään luottamuksellisesti ja kyselylomakkeet hävitetään koonnin valmistuttua. **Jokainen vastaus on erittäin tärkeä!** Kyselylomakkeella kerättyjä tietoja on tarkoitus käyttää koulukuraattorin työn kehittämisessä alakouluilla.

Lähetä täytetty lomake oppilaan mukana opettajalle viimeistään 24.5.10. Koonti tuloksista valmistuu joulukuussa 2010, jonka jälkeen sitä on mahdollista esitellä koulun toiveen mukaisesti esim. vanhempainillan yhteydessä.

Kiitos vastauksestasi ja mukavaa
kesän odotusta!

Terveisin,
Satu Sariola, koulukuraattori
p. 040-314 4664
satu.sariola@tuusula.fi

Olen lapsen

- 1 äiti
- 2 isä
- 3 muu huoltaja; mikä? _____

Olen syntynyt

- 1 1980-luvulla
- 2 -70 luvulla
- 3 -60 luvulla
- 4 -50 luvulla
- 5 -40 luvulla

Koulutustaustani

- 1 kansakoulu / peruskoulu
- 2 lukio
- 3 ammatillinen oppilaitos
- 4 opistoaste
- 5 korkeakoulututkinto
- 6 jokin muu; mikä? _____

Perheessäni on _____lasta, joista

- 1 alle kouluikäisiä: _____
- 2 esikoululaisia _____
- 3 1 - 3 luokilla _____
- 4 4 - 6 lk:lla _____
- 5 yläkoulussa _____
- 6 vanhempia _____

1. Tunnetko lapsesi koulun koulukuraattorin?

- 1 En tiedä kuka toimii koulun koulukuraattorina
- 2 Tiedän nimeltä, löydän tarvittaessa yhteystiedot
- 3 Olen nähnyt koulun tilaisuudessa (vanhempainilta, juhla tms.)
- 4 Olemme tehneet yhteistyötä
- 5 Tunnen jonkun toisen koulukuraattorin

2. Onko koulukuraattori mielestäsi

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	vähän	ei lainkaan	en osaa sanoa
kasvattaja / opettaja	1	2	3	4	5	0
sosiaalityöntekijä	1	2	3	4	5	0
koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjä	1	2	3	4	5	0
työrauhan ylläpitäjä	1	2	3	4	5	0
oppilaan kaveri	1	2	3	4	5	0
jotakin muuta, mitä?	1	2	3	4	5	0

3. Kuinka paljon koulukuraattorilla tulisi mielestäsi olla seuraavia ominaisuuksia?

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	vähän	ei lainkaan	en osaa sanoa
suvaitsevaisuutta	1	2	3	4	5	0
yhteistyökykyä	1	2	3	4	5	0
rohkeutta ja jäämäkkyyttä	1	2	3	4	5	0
ammattitaitoa	1	2	3	4	5	0
luotettavuutta	1	2	3	4	5	0
vuorovaikutustaitoja	1	2	3	4	5	0
lapsen kasvun ja kehityksen tuntemista	1	2	3	4	5	0
empaattisuutta ja myönteistä asennetta	1	2	3	4	5	0
rehellisyttä	1	2	3	4	5	0
huumorintajua	1	2	3	4	5	0
jotakin muuta; mikä? _____	1	2	3	4	5	0

4. Mikä on mielestäsi keskeisintä koulukuraattorin työssä? Valitse viisi tärkeintä.

- 1 Auttaa oppilaita oppimiseen liittyvissä vaikeuksissa osallistumalla tukitoimien suunnitteluun ja järjestämiseen
- 2 Kiusaamistilanteiden ja kaverisuhde pulmien ratkominen
- 3 Vanhempien tukeminen oppilaan kehitykseen, käyttäytymiseen tai tunne-elämään liittyvissä pulmissa.
- 4 Perheen tilanteeseen liittyvien pulmien selvittely ja tuen tarpeen kartoitus (päihde-, ja mielenterveyspulma, perheväkivalta, taloudellinen tilanne)
- 5 Kodin ja koulun yhteistyön sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin ja toiminnan tukeminen osana koulun oppilashuoltoa
- 6 Kriiseissä ja muutostilanteissa perheen tukena oleminen
- 7 Oppitunneilla mukana oleminen, havainnointi ja oppituntien pitäminen (esim. kiusaaminen, kaveriasiat, sosiaaliset taidot)
- 8 Nivelvaiheissa (esikoulusta alakouluun, alakoulusta yläkouluun) työskentely; tiedon siirtäminen ja tuen jatkuvuuden varmistaminen
- 9 Opettajan tukeminen luokassa esiintyvien vaikeiden tilanteiden ratkaisemisessa
- 10 Avun tarpeen tunnistaminen ja ohjaaminen koulun ulkopuolisen avun piiriin
- 11 Oppilaskunta-, tukioppilas- ja kummitoiminnan ohjaustyöhön osallistuminen sekä kerhojen ja ryhmien ohjaaminen
- 12 Kartoitusten tekeminen luokissa (esim. luokan ilmapiiriin, työrauhaan liittyen)
- 13 Koulun kriisityön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin osallistuminen
- 14 Opetustyön suunnitteluun ja kehittämiseen osallistuminen sosiaalityön asiantuntijana
- 15 Alueellinen yhteistyö lasten, nuorten ja perheiden palvelujen ja tuen kehittämiseksi
- 16 Osallistuminen koulun arkeen, juhliin ja tapahtumiin ja sitä kautta lähemmäksi oppilaita ja vanhempia tuleminen

- 17 Luokan ryhmyttämiseen osallistuminen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi
18 Luokan kaikkien oppilaiden ja vanhempien tapaaminen koulutien alkutaipaleella
 esim. terveystarkastuksen yhteydessä (tutustuminen ja kynnyksen madaltaminen)
19 Jokin muu. Mikä? _____

5. Miten paljon koulukuraattorin työssä mielestäsi seuraavien asioiden pitäisi painottua?

	erittäin paljon	paljon	jonkin verran	vähän	ei lain- kaan	en osaa sanoa
huolien kuuntelija / tukija	1	2	3	4	5	0
muutoksen käynnistäjä	1	2	3	4	5	0
oppilaan motivoija	1	2	3	4	5	0
oppilaan asianajaja	1	2	3	4	5	0
innostaja	1	2	3	4	5	0
terapeutti	1	2	3	4	5	0
jokin muu, mikä?	1	2	3	4	5	0

6. Miten toivoisit koulukuraattorin olevan pääsääntöisesti oppilaiden saatavilla/tavoitettavissa?

- 1 aina paikalla koulussa
2 sovittuina aikoina koululla
3 puhelimitse / sähköpostilla
4 tekevän kotikäyntejä
5 muulla tavoin, miten? _____

7. Miten toivoisit koulukuraattorin olevan pääsääntöisesti vanhempien tavoitettavissa?

- 1 tavattavissa vanhempainilloissa
2 läsnä koulun juhlissa / tapahtumissa
3 tavattavissa sovittuina aikoina koululla
4 puhelimitse / sähköpostilla
5 tekevän kotikäyntejä
6 muulla tavoin, miten? _____

8. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa asennettasi koulukuraattorin työtä kohtaan?

- 1 arvostan erittäin paljon
2 arvostan paljon
3 arvostan jonkin verran
4 arvostan vähän
5 en arvosta lainkaan
0 en osaa sanoa

9. Millaista yhteistyötä toivoisit kuraattorin tekevän vanhempien kanssa?

10. Missä tilanteissa toivot koulukuraattorin olevan yhteydessä sinuun oppilaan vanhempana / huoltajana?

11. Miten kuraattori voisi mielestäsi osallistua oppimisympäristön sosiaalisen turvallisuuden eli luokan ilmapiiriin / työrauhan parantamiseen?

12. Muita toiveita, terveisiä tai kehittämis ehdotuksia koulukuraattorin työlle?

Kiitos vastauksestasi.